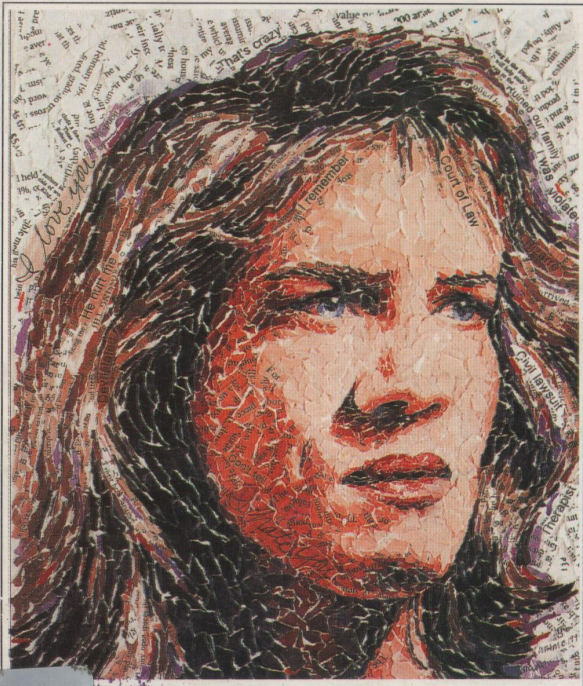

Marguerite Duras

İNGİLİZ SEVGİLİ

Fransızca aslından
çeviren
ERTUĞRUL EFEOĞLU

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-873-4

© Editions Gallimard 1967 / Onk Ajans Ltd. Şti. /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1995)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevi'nde basıldı. (1998)

Dizgi: Bedriye Başkan

Marguerite Duras

İNGİLİZ SEVGİLİ

ROMAN

Fransızca aslından
çeviren
ERTUĞRUL EFEOĞLU

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2 80060, Galatasaray, İstanbul.

Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
L'Amante Anglaise

MARGUERITE DURAS'IN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI

BAHÇE / *roman*
BİR KIŞ GÜNÜ ÖĞLEDEN SONRA / *roman*
HIROŞİMA SEVGİLİM / *senaryo*
İNGİLİZ SEVGİLİ / *roman*
KUZEY ÇİNLİ SEVGİLİ / *roman*
KONSOLOS YARDIMCISI / *roman*
MAVİ GÖZLER SİYAH SAÇLAR / *roman*
PASİFİK'E KARŞI BİR BENT / *roman*
SOMUT YAŞAM / *deneme*
SEVGİLİ / *roman*
YAZMAK / *deneme*

1914 yılında Çinhindi'nde doğan *Duras*, gençliğini geçirdiği bu ülkenin atmosferinden ve olaylarından derinden etkilendi. 18 yaşında Paris'e geldi; hukuk, matematik ve siyaset bilimi okudu. Komünist partiye katıldı. İlk romanı *Les Impudents*'ı 1943 yılında yayımladı. Özyaşamöyküsel bir roman olan *Sevgili* ile 1984'te Fransa'da *Goncourt Ödülü*'nü aldı. Çok sayıda roman dışında, birçok senaryoya da imza attı. Bütün eserlerinde edebiyatı sorguladı. 1960 Cannes Film Festivalinde gösterilen *Hiroşima Sevgilim*, *Duras*'ı ününün doruğuna çıkardı. *Duras* 1996 yılının Mart ayında 81 yaşında öldü.

Jean Schuster için.

I

– *Burada söylenen her şey kayıtlıdır. Viorne cinayeti üzerine bir kitap oluşmaya başlıyor.*

Geçen 13 Nisan akşamında, Viorne'daki Le Balto Kahvesi'nde ne olup bittiğini anlatmayı kabul ettiniz.

– Evet.

– *Burada, 13 Nisan akşamı Balto'da sizden habersizce doldurulmuş olan bandın kopyası var. Bu bant, o akşam Balto'da yapılmış bütün konuşmaları olduğu gibi aktarmakla birlikte, açık değil; söylediklerinden hiçbir şey belli olmuyor. Bu durumda kitabı geliştirmesi gereken sizsiniz. Anlatınız sayesinde, 13 Nisan akşamı, oylumuna ve kendi uzamına kavuşunca, bant anlatmaya başlayabilecek ve okur da, okuma sırasında sizin yerinizi alabilecektir.*

– *Bildiklerimle söyleyeceklerim arasındaki farkı ne yapacaksınız?*

– *Bu fark, okurun kitaba yapacağı katkı payını gösterir. Bu fark her zaman vardır.*

– *Kim olduğunuzu söyler misiniz?*

– *Adım Robert Lamy. Kırk yedi yaşındayım. Viorne'daki Le Balto Kahvesi'ni sekiz yıl önce aldım.*

– *13 Nisan akşamından önce, bu cinayet üzerine herhangi bir Viorneludan daha fazla bir şey bilmiyor muydunuz?*

– *Hiçbir şey. Duyuruda belirtilen şeyi biliyordum.*

– *13 Nisan akşamı, gazeteler yayımlarını durdurmuşlar gibi yapmaya çalışın.*

– *Ya şimdi bildiğimi unutamıyorsam hiç?*

– Onu kısaca belirtin.

Kitabı okuyanların, 13 Nisan akşamı işlenen cinayetle ilgili konumunuzda bulunabilmeleri için, Viorne Jandarması'nın halka yaptığı duyuruyu kaydetmekle başlayalım işe. Kır bekçisi bu bildiriği akşam olurken Pazar Alanı'nda üçüncü kez okumuştur:

"Basından öğrenildiği üzere, Fransa'nın birçok yerinde yük trenlerinin vagonlarında insan parçaları bulunmuştur.

"Emniyet Müdürlüğü'nün adli tıp servisi, bu ayrı parçaların aynı bedene ait olduğunu ortaya çıkarmıştır. Daha bulunmamış olan baş dışında, beden Paris'te yeniden bir araya getirilmiştir.

"Demiryolları kavşağı, bu parçaları taşıyan trenlerin, yönleri ne olursa olsun hep aynı yerden, yani Viorne Köprüsü'nden geçmiş olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Parçaların vagonlara bu köprüünün parmaklıklarından atılmış oldukları belli olduğuna göre, cinayetin kasabamızda işlenmiş olması olasılığı vardır.

"Uyarılmış olan Belediye, bu cinayetin olabildiğince ivedilikle aydınlatılabilmesi için, hemşerilerinden, çabalarını polisin çabalarıyla birleştirmelerini ısrarla istemektedir.

"Orta boylu, oldukça iri yarı, yaşı otuz beş ile kırk arasında kaybolmuş kadın varsa hemen jandarmaya bildirilmelidir."

– Tıpkı Alfonso Rignieri'yi olduğu gibi, Claire ve Pierre Lannes'ı da tanırdım. Viorne'daki belli başlı elli müşterimin arasında yer alırlardı. Onların kuzini olan Marie-Thérèse Bousquet'yi de tanırdım. Ara sıra, yemek öncesi içki saatlerinde Pierre ile Claire'in eşliğinde ya da akşamleyin geç saatlerde Portekizli işçilerle kahveye gelirdi. Onu ötekilerden daha az tanırdım elbet:

Sağır ve dilsizdi, bu da kendisiyle ilişki kurulmasını sınırlandırıyordu.

Pierre ile Claire Lannes, hemen hemen her akşam, yemekten sonra, saat sekiz ile dokuz arasında gelirlerdi bana. Ancak, birinden biri hasta olduğu için değil de canları çıkmak istemediğinden, moralleri bozuk olduğundan ya da yorgun olduklarından, günlerce bana gelmeden evde kaldıkları olurdu.

İncelik gereği olarak, bir önceki gün ya da bunca zaman kendilerini neden görmediğimi Pierre'e sormama alışkanlığını edinmiştim. Pierre'in, kendisine ne olduğunun ya da ne yaptığının sorulmasından hoşlanmadığını –en azından bana öyle geliyordu– anlamıştım. Galiba bir sıkılganlık sorunu.

İşte bu yüzden, 13 Nisan'da, Pierre gelince, beş gündür kendisini neden görmediğimi sormadım ona.

Saat akşamın sekiziydi.

Kır bekçisi –o gün üçüncü kez olmak üzere– duyuruyu okumak için dosdoğru oraya, alana geliyordu. Demiryolu Kavşağı hikâyesiyle dalga geçiyordum ve Pierre içeriye girdiğinde, Alfonso'ya kendimi tutamadığımı söylüyordum. Pierre yalnızdı. Yanında Claire olmadan geldiği çok olurdu; işten çıkınca dosdoğru *Balto*'ya geliyordu. Merhabalaştık. Kendisine hemen, demiryolu kavşağı hikâyesinden kuşkulanıp kuşkulanmadığını sordum. Bana bundan emin olmadığını söyledi.

Onu yorulmuş ve biraz özensizce giyinmiş –her zaman öylesine düzgün giyimlidir ki!– buldum. Yakası biraz kirlenmiş mavi bir gömlek vardı üzerinde. Anımsıyorum, bu gözlem aklıma takıldı. Kendi kendime şöyle dedim: O da ne, ne oluyor?

Cinayetten bu yana akşamları *Balto*'ya az insan geliyor.

O akşam beş kişiydik: Alfonso, Pierre, kimsenin daha önce görmediği bir adamla bir genç kız ve ben. Adam gazete okuyordu. Yerde duran kocaman kara bir çantası vardı. Üçümüz de baktık ona. Alışılmış sivil polis görünümü vardı adamın; ama yanındaki genç kız yüzünden, onun polis olduğundan tam olarak emin değildik. Bizi dinliyormuş gibi görünmüyordu. Genç kız dinliyormuş gibiydi; hatta, ben demiryolu kavşağından söz edince, gülümsemişti.

Alfonso ile Pierre'i benimle birlikte gülmeye hevesli görmediğim için demiryolu kavşağından söz etmeyi bıraktım.

Cinayetle ilgili konuşmayı yeniden Pierre başlattı. Kurbanın başı bulunamadığına göre, kimlik saptamanın kanımca olası olup olmadığını sordu bana. Ben de, hiç kuşkusuz zor, ancak gene de olanaklı olduğunu, doğuştan gelen lekeler, biçim bozuklukları, yara izleri vb. gibi şeylerin kaldığını, dış görünüm bakımından kimsenin kimseye benzemediğini söyledim.

Epeyce uzun bir sessizlik oldu. İstemeyerek de olsa, Viorne'da hangi kadının kurbanın eşkâline uyduğunu araştırıyorduk.

Claire'in yokluğunu, bu sessizlik sırasında fark ettim.

Bununla, bu yokluğun dikkatimi çektiğini, Claire ile Pierre'in kaygılı görünümü arasında bağlantı kurduğumu söylemek istiyorum. Onun hakkında Pierre'e bir şey sormadım; ancak, Pierre'in ondan ayrılacağı zamanın belki de yaklaştığını düşünecek zamanım oldu. Ona bu konuda –tıpkı düşüncemi okumuş gibi– Alfonso soru sordu: "Claire hasta mı?" Pierre şöyle dedi: "Evde yapacak işleri var, birazdan gelir; hayır, hasta değil, ama yorgun." Sonra ekledi: Çok yorgun, ama kuşkusuz ciddi bir şey değil, belki de ilkyazdandır.

Sonra, söz gene cinayete geldi.

Katilin kurbanına kudurmuşçasına saldırmasından tiksindiğim için, anımsıyorum, Alfonso bizi şaşırtan bir düşünce ileri sürdü. Şöyle dedi: "Belki de bu, bedeni tümüyle taşımak çok ağır olduğu ve başka türlü yapılamadığı içindir yalnızca." Ne Pierre ne de ben bunu düşünmüştük. Pierre ise, gerçekte bu üç gecenin katile hiç bitmeyecekmiş gibi gelmiş olması gerektiğini söyledi. Bunun üzerine genç kız konuştu. Katilin bu üç gece boyunca köprüye dokuz kez, elindeki kesik başla birlikte on kez gitmiş olması gerektiğini belirtti. Bütün Paris'in demiryolu kavşağından söz ettiğini de ekledi. Konuşmaya başladık. Ona, Paris'te başka neler konuşulduğunu sordum. Bunu yapanın bir deli olduğuna, onun yeni bir La Seine-et-Oise delisi olduğuna inanıldığını söyledi.

Claire geldi.

Üzerinde, yağmurlu havalarda giydiği lacivert bir yağmurluk var. Hava güzel. Bir elinde küçük bir bavul, ötekinde de siyah parlak bir çanta taşıyor.

Claire yabancıları görünce hemen Alfonso'nun yanına gidiyor. Merhaba diyoruz ona. O da yanıtıyor. Ne var ki, halinden, orada yabancıların bulunmasından hoşlanmadığını anlıyorum. Bir gazete hışırtısı işitiyor ve yabancının okumayı bırakmış olduğunu, Claire'e baktığını görüyorum. Bu dikkatimi çekti. Claire'in hali artık bizi şaşırtmıyordu, ama bir yabancının dikkatini çekebilirdi.

— *Hangi hali?*

— Sert.

Pierre, Claire'e doğru, sanki onu saklamak istemiş gibi bir devinimde bulunuyor. Bavulu gösteriyor. Bu da ne? "Cahors'a gidiyorum," diyor Claire. Pierre yatışıyor, gülümsemeye çalışıyor ve herkesin duyması için şunları söylüyor: "Ben de tam birkaç günlük izin alıp sana bu günlerde oraya gitmeyi önermek istiyordum."

Kimse inanmıyor buna.

Claire yanıtlamıyor. Belki de bir dakika süresince, şaşkın şaşkın orada ayakta duruyor. Sonra, Alfonso'nun yanına oturmaya gidiyor, boş bir masaya.

Üçünün de Cahors'lu olduklarını, ama kendilerini tanıdığım sekiz yıldan bu yana oraya hiç gitmediklerini, Claire'e içki götürürken anımsadım. Ona, "Kaç günlüğüne gidiyorsun?" diye sordum. "Beş günlüğüne," dedi. "Ne zamandan beri Cahors'a gitmiyorsun?" diye sordum ardından. "Hiç gitmedim," dedi. Hemen sonra, gelişinden önce neden söz edildiğini, eğer cinayettense, bu konuda neler söylendiğini sordu. Alfonso ona, gerçekten de cinayetten söz ettiğimizi, ancak önemli bir şey söylenmediği karşılığını verdi. Claire her zamankinden daha sert görünüyordu. Bunun, yabancıların varlığı yüzünden olduğunu düşünüyordum.

– *Üzgün mü görünüyor, yoksa yorgun mu?*

– Bir şey diyemeyeceğim.

Tabii, hâlâ cinayetten, her gece köprüden geçen trenlerin sayısından, katilin gidiş gelişlerinden söz edildiği için, Claire birdenbire Alfonso'ya döndü ve "Geceleyin kimse köprü'nün yanında birilerine rastlamamış mı?" diye sordu. Alfonso, "Öyle olsa bile kimse bu konuda bilgi vermemiş," diye yanıt verdi. O zaman Pierre, Alfonso'ya doğru dönüyor ve uzun uzun bakıyor ona. Sonra, ona şunu soruyor: "Ama sen, Alfonso, köprü'nün yanında geceleyin kimseyi görmedin mi gerçekten?"

Alfonso sabırsız davranmaya başlıyor; hayır, diyor, bu kadarı yeter.

() andan başlayarak, aramıza bir tedirginlik giriyor; bu kesin, yanılmıyorum. Alfonso'nun katile rastlayıp rastlanmadığını öğrenmek için Pierre ile Claire'in üsteleme- özellikle oradaki adamın önünde- tedirginlik yaratıyor.

Cinayet hakkında konuşma bu tedirginlik içinde sürdürülüyor.

Polisin yöre halkına yaptığı ziyaretlerden söz ediliyor. Polisler bir gün önce Alfonso'nun evine gitmişler; o sabah bana da geldiler.

Claire, polisin geldiğinde ne sorduğunu öğrenmek istiyor. Kimlik belgeleri, aile üyelerinden eksik olanlar varsa onların bulunmayış nedenleri, diyorum.

Alfonso, bir polis ekibinin köpeklerle birlikte sabahdan beri kesik başı aradığını söylüyor. Claire, nerede, diye soruyor. Ormanda, diyor Alfonso.

Ardından, Claire uzun süre susuyor sanırım.

İnsanlar cinayetten söz ediyorlar hâlâ. Tam olarak ne kadar zaman, bilmiyorum. Belki de yarım saat. Alana baktığımızda, birdenbire her yer karardı.

Polisin, kahveyi açık tutmamı istediğini, –Viorne gibi ıssız bir kentte gece yarısına dek açık bir kahve–, bunun tuhaf kaçtığını söylüyorum. Genç kız, polisin bunu neden istediğini sordu bana. Şöyle dedim: "Katilin cinayet yerine hep geri döndüğünü ileri süren şu eski kural yüzünden. – Bekleyelim öyleyse," dedi genç kız.

İşte, buna benzer şeyler konuşuluyordu.

Evet, bir an, Claire ile Alfonso konuştular –çok kısa, iki tümce. Alfonso'nun söylediği sözcükleri işittim: Viorne'da korku. Alfonso gülümsedi.

Sonra bir ara, genç kız Claire'e doğru gidip "Sadede gelelim, ya sizin treniniz Bayan?" diye soruyor. Claire irkiliyor ve "Ne treni?" diyor ona. Hemen ardından Claire kendini toparlıyor ve Cahors treninin –çok iyi anımsıyorum– Austerlitz Garı'ndan sabah saat yedi on üç'te hareket ettiğini söylüyor.

Genç kız gülüyor. Biz de gülüyoruz, kendimizi zorlayarak.

Genç kız üsteliyor; Claire'e, yolculuğa çıkmak için çok erken davrandığını söylüyor. Claire yanıtlamıyor. Genç kız, Cahors'un güzel bir kent olup olmadığını da soruyor. Gene yanıtlamıyor Claire.

Sıkıntı artıyor. Herkes söyleyecek bir şeyler arıyor.

Ve derken, adam birdenbire ayağa kalkıyor. Bara geliyor; çok sevimli bir havayla, bize bir ikramda bulunup bulunamayacağını soruyor. Şöyle, tatsız bir düşünce geliştiriyorum: Bizden bir şeyler çıkartabileceğinizi sanıyorsanız, zamanınızı ve paranızı boşa harcarsınız. Adam gücenmez elbet buna.

Birlikte içiyoruz. Onun gerçekten polis olup olmadığını merak ediyorum. "Bay ile Bayan, Seine-et- Oiseli- lar mı acaba?" diye soruyorum. Genç kız Parisli olduğunu, cinayet yerini görmeye geldiğini, daha sonra kendisini bir kadeh içki içmeye davet eden bu beyefendi ile karşılaştığını söylüyor. Adam, gülümsüyor, kimseyi güldürmeyen bir nükte yapıyor. "Hayır, Seineliyim," diyor.

O zaman, kiminle karşı karşıya olduğumuzu apaçık anlıyoruz. Ama, kimse gitmiyor gene de. Hepimiz orada, beklemekteyiz. Hiç kuşkusuz cinayet hakkında adamın bizi bilgilendirmesini bekliyoruz.

– *Claire hiçbir şey söylemiyor mu?*

– Ha, evet. Claire polisin yanıtını anlamadı. Pierre'e "Ne dedi?" diye soruyor; Pierre de onu çok alçak sesle yanıtlıyor. Ama öylesine bir sessizlik vardı ki "Aynasız," dediğini ben duydum, kesinlikle polis de duydu.

Biliyoruz bunu. Bizi tiksindiriyor bu. Ancak kimse çekip gitmiyor. Hepimiz oradayız, bekliyoruz.

Ne diyordum, unuttum.

– Polis sizi içki içmeye davet ediyor.

– Evet. Ya Claire, o ne yapıyor? Durun. Kalkıyor mu? Yok, hayır. Siyah çantasını ve bavulunu sandalyesinin altına yerleştiriyor ve bekliyor –hani, tiyatrodaki olduğu gibi. Evet, kalkmadan, barın karşısına geçmek üzere sandalyesini kaydırıyor.

Polise cinayet hakkında ne düşündüğünü soruyoruz. O da, katilin Viornelu olduğunu sandığını söylüyor. İşte böyle başladı.

O ve biz, birlikte bir cinayet kurguluyoruz. Bu cinayet, Viorne’da işlenmiş olan cinayetin ta kendisi. Onu çok iyi tanımıyoruz. Adam bizi konuşturuyor, onun istediği şeyi söylüyoruz. Viorne cinayetini adım adım yeniden oluşturuyoruz. Hiçbir şeyin ayırımına varmıyoruz.

Sanırım ses alma aygıtını kullanmanın zamanı geldi.

– Öyküyü sizin bıraktığınız yerden yeniden alacağız. Polis katilin Viornelu olduğunu söylüyor.

– Ses alma aygıtı neredeydi?

– Yerdeki çantada.

– Kayıt hangi anda başlıyor?

– Çalışmaya başladığında, Pierre içeriye girdiğinde.

– Beni daha az şaşırtıyor şimdi bu. Yüksek sesle ve hızlı konuşuyordu.

– Başladığında, aygıtı takılmış bandın uzunluğu kadar zaman vardı; bir saat belki de.

İki ses alma aygıtı aynı anda çalışacak. Birincisi ikili konuşmaları verecek. Siz bir şey söylemekte yarar gördüğünüzde, onu durduracağım. İkincisi durmayacak. Hem ikili konuşmaları, hem yorumları kaydedecek.

Claire konuşunca bunu okura bildirin.

... mesleğiniz?

– Polis.

– Tam olarak siz ne düşünüyorsunuz?

– Katilin Viornelu olduğunu. Çok yalın bir nedenle: Üst üste üç gece aynı köprüye gelemeyeceği için. Katil üç değişik köprü seçseydi –bölgede bir yığın demiryolu köprüsü var– onu bulmak çok daha güç olacaktı: Hemen hemen olanaksız.

– Demek Viornelu biri?

– Evet, buralı olma olasılığı çok yüksek.

– Öyleyse, Viorne'da onunla birlikte kapalı kaldık?

– Kuşkusuz, öyle.

– Ya cinayet kurbanı?

– Viorne'da öldürülmüş olmalı: Aynı nedenden, köprünün yakınlığından ötürü. Başka bir yerde öldürülmüş olsa cesedi niçin buraya bırakıl-sın? Yok yok, Viornelu biri bu; Viorne'da öldür-müş ve kent dışına çıkamamış, –bedensel olarak– bu üç gece boyunca buradan çıkma olanağı bula-mamış biri. Nereye götürüyor bu bizi, görüyor musunuz?

– Demek ki arabasız biri, ha?

– Öyle.

– Ne de bisiklet? Hiçbir şey mi? Yalnızca ayakları olan biri, öyle mi?

– Kesinlikle. Denilebilir ki, katilin kişiliği daha şimdiden işlediği cinayette belirmektedir.

– Onun demiryolu kavşağını önceden düşünmüş olabileceğini söyleyen kimseyi duymadım.

– Bir canı, bir profesyonel düşünürdü bunu. Görüyorsunuz, demek ki bir katil değil bu: Bir canı değil sözgelimi.

– Ama, kurbanın parçalarını dokuz ayrı trene atmak gibi bir çözüm bulmak bir düşünme yeteneği, belli bir zekâ gerektirmez mi?

– Tasarlanmışsa eğer, kuşkusuz öyle.

– Profesyoneller dışında, geriye kim olduğu kalıyor peki?

– Geriye, değişik trenler çözümünü bulan, ancak daha ötesini düşünemeyenler kalıyor. Ve hiçbir şeyi düşünmemişler, ne saati ne de trenlerin sayısını, hiçbir şeyi hesap etmemişler, rastlantı sonucu her defasında değişik bir trene denk gelmiş olanlar kalıyor.

– Çoğunluk sizin görüşünüzde mi?

– Evet. Burada rastlantının, yanılmama hesabının şansı kadar şansı vardı.

– Neler bilinebilir başka?

– Claire bu.

– Zayıf birisi olduğu, bedensel olarak demek istiyorum. Anlarsınız, güçlü olsaydı daha az gider gelirdi.

– O da doğru. Belki de yalnızca yaşlı biridir?

– Evet, ya da zayıf biri?

– Belki de hasta?

– Hepsi olabilir. Eğer canınızı sıkmazsa daha da ileri gidebiliriz...

– Yok canım, tersine.

– Gene bir olasılıkla, karşı karşıya olduğumuz kişi yöntemli, ciddi biri.

– Dindar mı, dedi?

– Claire bu.

– Evet.

– Hem de dindar belki. Bakın bayan, belki de aslında en uygun sözcük bu. Bulunamayan kesik baş yüzünden.

– Bu konuda sizi anlamıyorum artık.

– Katil, başı geri kalan parçalarla birlikte atmamışsa bunu yalnızca kimlik saptanmasını engellemek için yapmış olduğunu düşünemez miyiz ilkin?

– Evet.

– Öyleyse düşündükçe, iş olduğundan daha karmaşık görünüyor.

– Bulduğu yöntemden emin olduğuna göre, katilin, başı da öteki parçalar gibi atmış olması gerekmez miydi? Öyle değil mi?

– Demek istediğim, insan, asıl onun köprüye gidip geldiği şu üç gece boyunca yaşadığı çılgın şaşkınlığı, yorgunluğu –düşününce, inanılmaz bir şey– işi bitirmeden yakalanacak olmanın verdiği ürkünç korku karşısında, sakınlı davranışına şaşıp kalıyor. Burada katilin tutumunda bilinmeyen bir nokta var. Ya kusursuz bir cinayet işleyeceğini düşünmüştür, bu durumda, başı parçalayıp onu da ötekiler gibi atar –ya da başa ayrı bir yazgı belirlemek için, kişisel, törel bir nedeni vardır. İnançlı biri olabilir sözgelimi ya da eskiden inançlı biriydi.

– Çok ileriye gidiyormuşsunuz gibi geliyor bana.

– Öyle mi düşünüyorsunuz?

– İlerde ortaya çıkardığınızda, her şeyin geçersiz kalması ve tümüyle yanılmış olmanız olasılığı yok mu?

– Elbette var. Ancak gene de *a*'dan *z*'ye kadar yanılmamız şaşırtıcı olurdu. Çok seyrek olur bu.

– Öyleyse her şey burada mı olmuştur?

– Evet. Giz sizinle birlikte kapatılmış durumda.

– Kanımca, tasarlanmadan işlenmiş diyebileceğimiz bir cinayetle karşı karşıyayız. Şaşırtır mı sizi bu?

– Evet. Pek işe yaramasa bile, köprü yöntemi bulmayı önceden düşünmek gerekirdi gene de.

– Neden? Niçin önceden? Niye tam köprüden paketle geçerken düşünülmüş olmasın – onca zaman arandıktan sonra? Dokuz tren buluşunu uyduran, gazete okuru olarak sizsiniz. Düşününce, bu bir buluş olmayabilir, salt rastlantıya dönüşebilir.

– Niye rastlantıdan yanasınız? Önceden tasarlanmış olduğuna niçin karşısınız?

– Bu cinayette sakınımla uyuşmayan bir doğallık var da ondan.

– Bir deli.

– Fark nerede?

– Gene Claire. Başka bir odada sanki.

– Ne ile ne arasında?

– Cinayet durumunda, bir deli ile normal bir insan arasında. Bir deli olup olmadığı nasıl bilinebilir?

– Fark cinayetten sonra başlar. İnsan kendi kendine şöyle diyebilir: Bir delinin bu gidiş gelişler için sabrı olmazdı. Gerçekten de bir deli üç gece süren bu karınca düzenliliğini gösteremezdi. Buna karşın, kesik başı saklayabilirdi. Olmuş bir şey bu.

– Deli olsaydı konuşmuş olurdu belki, çoktan konuşmaz mıydı?

- Hayır, kesin değil bu.
- Sizce katil bu cinayette bir sakınımsızlık yapmış mıdır?
- Evet. Bütün cinayetlerde her zaman bir sakınımsız yan olur. Size daha fazla bir şey söyleyemem.
- Delinin biri mi bu?
- Gene Claire. Unutmuştum bu soruyu.
- Bilmiyorum, Bayan.

Öldürülen kadının güzel olmadığı, kaba hatlı, geniş omuzlu, bodur biri olması gerektiği de biliniyor. Güçlü kuvvetli bir kadın olduğu, bir tür... yaratık.

- İşçi bir kadın mı?
- Evet.
- Böyle konuşulduğuna bakılırsa, bilinen birisinin olduğuna inanacağız; saçma bu...
- Biliyorsunuz, herkes.
- Onun güzel bir kadın olmayışından ne çıkartıyorsunuz?
- Kanımca, bir aşk cinayetinden söz edersek yanılacağımızı.

– Belediye'ye hiçbir kayıp bildirimi yapılmadı mı?

– Hiç. Büyük bir olasılıkla yapılmayacak da. Yoksa şimdiye dek yapıldı. Düşünün bir kez, bütün basın yedi gündür bundan söz ediyor, ama ortada hiçbir şey yok. Hayır, kendisini kaygılanacak kadar seven ne ailesi ne de dostları var bu insanın, kuşkusuz böyle.

- Ya da yalnız yaşayan biri?
- Nerede yalnız? Bir apartmanda mı?

Apartmanda olsaydı, kapıcı çoktan gelirdi: Falanca hanım yedi günden beri hiç gözükmedi, derdi.

– Peki, ya küçük bir evde yalnız yaşayan biriyse?

– O da değil. Küçük bir evde olsaydı bir komşusu gelir söylerdi: Filanca hanımın yedi gündür kepenkleri kapalı, derdi – ya da: Bayan falanca yedi gündür ortalıkta yok, çöp tenekeleri dışarda, gibi şeyler.

– Ne güçlü bir imgelem!.. İyi ama, herhalde bir yerlerde oturuyordu bu kişi?

– Herhalde...

Öyle değil mi?

– Birlikte oturduğu insanlar tarafından öldürülmüş biri mi bu?

– Kesinlikle. Onda dokuz olasılıkla, öyle. Ortalıktan yok oluşunu saran sessizlik böyle açıklanır ancak.

Ha, sürprizlerle karşılaşacaksınız Viorne'da. Şimdiden duyumsuyorum bunu. Bir cinayet, cinayetin rengi, uzaklardan duyumsanır...

– Ya biz burada ne tür bir cinayet üzerinde uğraşıyoruz? Niye öldürülmüştür size göre demek istiyorum?

– Anlıyorum... Bence, bana öyle geliyor ki, bu olayda biri bir başkasını kendi kendini öldürür gibi öldürmüştür... Bilirsiniz, birçok cinayette durum böyledir...

– Kendi kendinden ya da ötekinden nefret ettiği için mi?

– İlle de öyle değil tabii... Belki de çok devimsiz ortak bir konumda çok çok uzun bir süre birlikte bulunulduğu için; pek öyle mutsuz bir konum da değil, hayır, ama anlarsınız işte, sabit, çıkışsız.

– Kimse kımıldamıyor. Claire ve Alfonso dışında hepimiz bardayız.

– Dayanaksız bir sav değil mi bu?

– Kişisel bir kanı. Dilimizde hiçbir zaman dayanaksız değildirler onlar. Ben bu noktaya, pek akla yatkın olmayan çıkar ve tutku varsayımlarını dışlayarak ulaştım...

– Hiç kimseyi fark etmemek tuhaf bir şey gene de...

– Burada Pierre sözü Alfonso'ya yöneltiyor. Alfonso yanıtlamıyor.

Bilirsiniz, uzaktan öylesine tuhaf gözüken bu cinayetler, gerçeğe ulaşıncaya, neredeyse... doğallaşırlar. Öyle ki, katilin cinayet işlemekten nasıl kaçınabileceği çoğu zaman anlaşılmaz.

– Bu kasaplık da mı?

– İzini kaybettirmenin bir yolu da budur. Tiksinti insanları körleştirir, ama insan bir kez ölünce ha bütün olmuş ha parça parça... Ayrıca, şunu söyleyeyim: Katilin çekmiş olması gereken işkenceyi pek kolayca unutuyoruz burada.

– Pekâlâ bayanlar, baylar.

– Daha erken Alfonso...

– Claire bu. Alfonso kalkıyor.

– Her şey anlaşılabilir.

– Tahmin benimkisi, tam bir açıklama değil. Açıklamayla başlamamalı, yoksa nereye varırız?

Hiç ele almamalı. Kanıtla yetinmeli. Hepsi bu kadar.

– Hayır Robert, her durumda anlamaya çalışmanın, ayrıntıların içine olabildiğince çok, olabildiğince derinlemesine girmenin, gerekirse bu ayrıntılarda yitmenin, ama onları hep göz önünde tutmanın daha iyi olduğunu sanıyorum...

– Anlamak bir mutluluktur, Bay Lamy; çok büyük ve gerçek bir mutluluk, buna ulaşmaya öylesine doğallıkla can atılır ki bundan hiç kimseyi, ne kamuyu, hatta ne yargıçları, kimi zaman katilleri bile yoksun bırakmamak bir görev olur.

– Hayır, bayım. Her şeyi anlamak olanaksızdır. Öyleyse bir an... durup... anlamayı bırakmak gerekir. Yoksa nereye varırız gene?

– İnan ki yanılıyorsun Robert.

– Ben Bay Pierre’le aynı görüşteyim. Robert, siz yanılıyorsunuz.

– Ben Bay Lamy’nin görüşündeyim.

– Lütfen Robert...

– Hiçbir şey işitmek istemezdim, işte böyle budala oluyor insan bazen.

– Robert, senin gibi alabildiğine bağışlayıcı, her zaman her şeyi anlamaya hazır bir insan birdenbire neden böyle konuşur? Üzülüyorum Robert.

– Ölüm kalım sorunu. Seine-et-Oise’da insanlar korkuyor. Seine-et-Oise yollarında gece gündüz dolaşan serserileri ne yapacaksınız?

– Robert?

– Ne?

– Hiç.

– Alfonso’nun benden ne istediğini anlamadım. Yerine oturup susuyor.

– Aklımızdan geçen bir düşünceye karşı her zaman korunmuş değilizdir. Hiç kimse şöyle diyemez: Hiçbir zaman yapmam bunu. Bir cinayet anımsıyorum: Her bakımdan çok iyi, o yöreden bir tarım işçisiymiş adam. Bir akşam tarlada patates toplarken bir kadın geçmiş oradan. Çok uzun bir süredir tanırmış kadını. Belki de arzu ediyordu onu, kendisi bunu kabul etmese de onu seviyordu. Kadın onunla ormana gitmeyi reddetmiş. Adam da öldürmüştü onu. – Böyle olunca, onu bir başka cinayette olduğu gibi mi cezalandırmak gerekir?

– Pierre Alfonso'ya döndü.

– Mahkeme ne karar verdi?

– Adamın delilik nöbeti geçirmiş olduğunu düşündüler. Çok bir şey yemedi. On yıl, sanırım.

– Gerçekte pek çok cinayetin nedeni, belki de kesinlikle böyle bir olasılık...

– İyi dinleyin, işte, konuşmaya başlayan Pierre...

– ... içinde yer alınmasındandır. İnsanın gece gündüz yanı başında... sözgelimi bir bombayla... yaşadığını, bunun işlemeye başlaması için bir düğmeye basmanın yeterli olduğunu düşünün. Günün birinde olur bu. Yıllarca bir insanla birlikte yaşarsınız, sonra bir akşam düşünce belirir sizde. Düşünce sizde belirince böyle bir şeyin elbette yapılabilir olduğunu –hiç de öyle yapma niyeti taşımaksızın– söylersiniz ilkin kendi kendinize. Sonra, ardından, bunu yapması için nedenleri olabilecek olan bir başkasının sizin yerinize o cinayeti işleyebileceğini geçirirsiniz içinizden. Ve çok daha sonra da bunu yapmak için gerekçelerin her zaman bulunduğunu ve kendi yerine daha şey... birinin bulunduğunu düşünür insan...

– ... daha zayıf mı?

– Pierre’in zaman zaman söylev verdiği olur. Polis memuruna bilgisini göstermek istediğini sanıyorum.

– ... ‘zayıf’ sözcüğü uygun düşer, kuşkusuz: Sizden daha zayıf bir başkası yapacaktır bunu. Böyle başlar bunu. Ve sonra düşünce usunuza git-gide daha sık takılır; sonra bir gün işte oradadır düşünce, orada durmaktadır. Büyür, büyür, ev dolusu olur; insan çarpar ona. Ve sonra, işte böyle.

– Ne anlatıyor?

– Claire. Alfonso’ya sesleniyor.

– Saçmalıklar.

– Ve sonra bir gün yapılır bu. Eh işte. Sonra başka bir bela.

– Pierre, niye sapıyorsun böyle?

– Alfonso gülüyor gibi geliyor bana.

– Bir görüşüm olduğu için sapıtıyorum. Bu bay da aynı görüşte olduğu için. Sen de. Ve bunu söylemek istediğimden.

– Lütfen.

– Olmaz, size açılmayı yeğlerim.

– Barın arkasından çıkıp Pierre’e doğru gidiyorum. Hepimiz aynasızlar gibi olduk. Düşündüğünü söylemesini, aynasızın görüşünü kınamasını istiyorum.

– Onun ne düşündüğünü size ben söyleyeyim. Az önce anlattığınız –kadını öldüren tarım işçisi– cinayetinin benzerini Viorne’da da işlenmiş olduğunu düşünüyor.

– Pierre yanıtlamıyor. Bastırıyorum.

– İyi, ama yedi gündür bu yüzden mi gelmiyorsun sen?

– Yok, bundan değil.

– Bekliyoruz. Pierre artık hiçbir şey söylemiyor. Polis memuru yeniden saldırıya geçiyor.

– İşi kimin yaptığını Bay Alfonso'nun bildiğini, ama bunu söylemediğini düşünüyorsunuz. İşte, düşündüğünüz bu.

– Evet, düşündüğüm bu.

– Hepimiz Alfonso'ya dönüyoruz. Claire kalkıyor. Alfonso ise kımıldamıyor.

– Baksana, deli misin sen? Söylesene Pierre, ne oluyor sana?

– Bağışla beni Robert.

– Neden bu görüştesin?

– Ben çok gazete okurum, Robert. Alfonso'nun bir şeyler gizlediği izlenimine kapıldım ve birdenbire tutamadım kendimi.

– Bunun için mi gelmiyorsun artık?

– Yok, bunun için değil.

– Ne için peki?

– Sizi ilgilendirmez.

– Alfonso kalkıyor. Pierre'e doğru gidiyor. Onu hiç böyle kızgın görmemiştim.

– Tut ki cinayet üzerine bir görüşüm var Pierre, ona söylememi ister misin? Ne oluyor sana böyle?

Pierre, sorumu yanıtlar.

– Bilmek istedim birdenbire. Dayanamadım.

– İçkileri tazeletmeme izin verir misiniz?
Haydi Bay Robert.

– Hesap hep sizden çıkmamalı bayım. Bizi bilirsiniz, reddetmeyiz biz.

– Haydi, düşünmeyelim artık.

– Pierre yıkkındı. Alfonso yatıştı. Pierre'in yanına geldi, elini onun omzuna koydu. Claire kımıldamıyordu, ayakta, onlara bakıyordu.

– Senin hiç uyumadığını, ormanda dolaştığını herkes biliyor. Herkesi tanıyorsun, ormanda oturuyorsun; bütün bunların ormanda olup bittiğini unutacak değilim ben de. Böyle olunca, hiç olmazsa bir görüşün vardır diye düşündüm. Hem sonra, aynasızın yanıltmacası da girdi işin içine.

– Yeter Pierre.

– Peki.

– Bay Alfonso, Bay Pierre'in yanılıp yanılmadığını söylemedi.

– Yeniden Alfonso'ya bakmaya başlıyoruz.

– *Claire kımıldamıyor mu?*

– Bana öyle geliyor ki kımıldıyor, ama önce aynasıza doğru.

– Her şeyi uydurdum. Rahat bırakın onu.

– Benim, Bay Alfonso'yu sorgulamaya falan niyetim yok. Kaygılanmayın. Bu bir uyarıydı yalnızca.

– Evine dön Alfonso.

– Hayır.

– Hah işte, Pierre yeniden başlıyor.

– Gene de bir şeyler söyleyebilirsin?

– Tek başlarına bulacaklar, bana ihtiyaçları yok. Değil mi, bayım?

– Bunu demenizin nedeni, Bay Alfonso, cinayetın Viorne’da işlenmiş olduğunu benim gibi biliyor olmanızdan mı?

– 7 Nisan’ı 8 Nisan’a bağlayan gece mi?

– Hem de tam olarak evinizin yakınındaki ormanda, köprüden elli metre uzaklıktaki yamacın yukarısında?

– Alfonso yanıtlamıyor. Gülüyor. Uzun bir sessizlik oluyor. Sonra yanıtlıyor Alfonso.

– Doğru. Ormanda, köprünün elli metre ilerisinde. Vurma seslerini işittim.

– Claire kımıldıyor. Aynasızın çok yakınına gidiyor. Unutmuştuk Claire’i.

– Ormanda olmadı.

– Yetti bu hikâye. Ya konuşuyor ya da susuyoruz. Hemen susmak için konuşmaya başlanmaz. Yeter, yoksa ben lafı kesiyorum.

– Claire, sen ne diyorsun? Claire?

– Ormanda olmadı.

– Onun söylediklerini dikkate almayın bayım; tümünden deliriyor, bu kez kesin; siz, siz bunu

bilemezsiniz, ama onun kocası olarak ben diyorum ki...

– Bana ne söylemek istiyordunuz bayan?

– Pierre, Claire’i yakalıyor, aynasızın uzağına itiyor onu. Claire aynasıza doğru geri geliyor. Aynasız çok dingin ve güleç.

– Bir şey mi söylemeye niyetleniyordunuz?

– Evet.

– O zaman genç kız araya giriyor, sırası gelmiştir.

– Bu hanımefendinin söyleyeceği şey çok karışık, değil mi bayan?

– Kuzininiz olan Marie-Thérèse Bousquet’den söz etmek istiyordunuz, değil mi bayan?

– Apaçık, gün gibi.

– Nasıl yani?

Onu tanır mıydınız?..

Ama... Nasıl?...

– Herkesi tanırız.

– İyi ama, Marie-Thérèse Bousquet gitti, bayım, size ne oluyor?

– Kesiyorum, Pierre!

– Zamanımız çok, değil mi bayan?

– Sana kesiyorum diyorum Pierre!

– Yok, yok, kesmeyin. Şöyle buyurun bayan, benimle gelin.

– Pierre, kesiyorum Pierre!

– Alfonso hiçbir şey söylemiyordu. Claire’e bakıyordu.

– Peki, ama bu da ne demek oluyor? Marie-Thérèse Cahors’a gitti, size bunu söyleyecek. Claire!

– Marie-Thérèse nasıl gitti, bayan?

– Sizi yanıtlamayacaktır, bayım, kendisine soru sorulduğunda hiçbir zaman yanıtlamaz o, bırakın kendisi konuşsun. Claire!

Bakın işte, sizi yanıtlamayacaktır artık. Hem zaten bu sizi neden ilgilendirir ki? Marie-Thérèse’in bavulunu hazırlayıp Austerlitz Garı’na dek otobüsle gitmiş olduğunu sanıyorum. Bir sabah kafasına esivermiş bir düşünce, hepsi bu, bu işte...

– Onun gidişini gördünüz mü?

– Pierre, onun gitmiş olduğunu hiç kimse bilmiyordu, görüyorsun, böyle olunca şaşırdık, peki sen gidişini gördün mü onun? Söyle... Ben de tam kendi kendime, bak hele, Marie-Thérèse yok olmuş ortadan, diyordum...

– Pierre... Söyle.

– Biliyorsunuz, bayım, Cahors’dan dönecek o. Değil mi Claire? Görüyorsunuz işte, yanıtlamıyor, tanımak gerek onu... aah, ah... Ama, anlattı bana... Kapının eşiğinde ayrılmışlar birbirlerinden. Claire otobüsün kalkışına dek kalmış orada. Söylesene Claire!

– Alfonso! Alfonso!
Alfonso!

Alfonso gitmek istiyor, Claire çağırıyor onu.

Alfonso!

– Bayan, ben burada sizden yanayım. Korkmayın. Söyleyin bize söyleyeceğinizi.

– Claire! Claire!..

– Onun konuşmasına engel olmak istiyor Pierre.

– Claire!

– Ve sonra, hiç kimse bir şey söylemedi artık.

– Marie-Thérèse Bousquet ormanda değil, sabahın dördünde bir mahzende öldürüldü.

– Marie-Thérèse Bousquet'nin söz konusu olduğunu biliyorduk, ama üçünüzden hanginizin katil olduğunu bilmiyorduk.

Bedenin parçalarının üzerinde kömürle yazılmış yazılar vardı: Cahors ve Alfonso sözcükleri. Basının bunu açıklama izni yoktu.

Bizimle geleceksiniz bayan.

– *Pierre Lannes size karısından söz etmemiş miydi hiç?*

– Yok, hiç, sanırım hiç kimseye. Ama Alfonso'yla ben biliyorduk.

– *Neyi?*

– Günün birinde Claire'in aklını tümünden yitireceğini, Pierre'in sonunda ondan ayrılmak zorunda kalacağını.

Sonuç olarak her şey sanki Claire polis memurunun kucağına atılmış gibi olup bitti.

– *Claire daha sonra hiçbir şey söylemedi mi artık?*

– Hiçbir şey. Bırakıverdi kendisini.

Bu adam büyülemişti onu. Claire konuşurken –adama bakıyordu– sözcükleri ona tek tek söyleten o adamdı sanki.

– *Claire'in itirafına sanki tümüyle inanmayan biri gibi konuşuyorsunuz biraz?*

İsterseniz soruları yanıtlamayabilirsiniz.

– Yanıtlamıyorum öyleyse.

– *Siz, Robert Lamy, önceden suçlu olduğunuzu düşünseydiniz, polise karşı korur muydunuz onu?*

– Yanıtlamayacağım.

– *Alfonso onun suçlu olduğuna inansaydı, polise karşı onu korur muydu sizce, böyle bir şey düşünür müsünüz?*

– Evet.

– *Alfonso o akşam onu korumak için neredeyse hiçbir şey yapmamış ama?*

– Bir kez Alfonso'nun eve döneceğini söylediğini, Claire'in daha erken diyerek onu yolundan alıkoyduğunu işittiniz. Ve bir başka kez –sonlarda– Claire'in sanki biraz "Yetiş!" diye bağırırçasına "Alfonso!" dediğini. Bu ikinci kez Alfonso kapıya yönelmişti, gitmek istiyordu gene.

Ancak şu da bir gerçek, Alfonso daha çoğunu yapabilirdi. Claire'i dışarıya çıkarabilirdi, o da izlerdi onu. Alfonso yapmadı bunu.

Alfonso bunu yapmamışsa, hiçbir şey bilmediği içindir, Claire'in yakalanma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu bilmemesindendir, görüyorsunuz, mantıklı görünüyor bana.

– *Ya da –Alfonso üsteleseydi eğer– Claire'in kendi deliliğini tümüyle belli edeceğinden, niçin gitmek istediğini kendisine soracağından, çok fazla konuşacağından korktuğu için mi acaba?*

– Bunu düşünmemiştim.

İyi kötü bir şeyler yapmak için artık çok geç kalındığını, polis memuru konuşurken –bizden önce– orada, Balto’da anlamıştır belki Alfonso. Kanımca, onun neyi bildiği neyi bilmediği hiçbir zaman öğrenilemeyecektir.

– *Cinayet yeri üzerine polis memurunun yalanını niçin desteklemiştir sizce?*

– Onunla alay etmek için. Köprünün yamacından gelen vuruşları işitmiş olduğunu söylerken gülüyordu. Başka bir şey söylenmiş olsaydı onu da desteklerdi.

– *Ona göre gene de kaygı verici bir şey miydi bu?*

– Yok canım, Pierre’le ben tanıklık ederiz buna: Polis memuruyla alay etmek istedi o. Peki ama, kendisi sorgulamada söylememiş mi bunu?

– *Söylemiş, sanırım.*

– *İşte, görüyorsunuz.*

– *Ya siz, polis memurunun yanıldığını mı sandınız?*

– Hayır, onun gerçeği söylediğine inandım. Polis memurunun cinayet yerini uydurduğunu bilecek tek kişinin Alfonso olduğunu sanıyorum. İlkın, gerçekten ormanda oturuyor o. Sonra, konuşmayı biraz da bir seyirci gibi uzaktan izlediği için, bir yalan döndüğünü anlamış olmalı. İnanın ki, Alfonso cinayetin tam yerini bilseydi kaygılanmazdı.

– *Emin değilim bundan. Kaldı ki, siz de, sanırım emin değilsiniz.*

– Claire’in, şu ‘orman’ sözcüğüyle birlikte çözüleceğini Alfonso’nun sezmiş olduğunu nasıl düşünebilirsiniz?

– *Bu bandı dinlediğinize göre, kafanızda ne geçiyor başka?*

– Claire kahveye gelip de polis memurunu görür görmez onun için hemen kaygılanmaya başlamış olmanız. Ama yanlış bu. Böyle bir kaygı elbette vardı, ancak bu, şu anda sanıldığı türden bir kaygı değildi. Orada

delimsirek bir kadının bulunduğunu polis memurunun fark edeceği kaygısıydı bu. Başka bir şey değil.

— *Ve bu kadının davranışının polis memurunun ondan kuşkulanmasına yol açacağından mı?*

— O polisin aramızdaki birinden kuşkulanmasına yol açacak diye. Claire'i nasıl düşünebilirdik ki?

Alfonso'nun savunmasız olduğu için Fransa'yı terk etmiş olmasından mutluluk duyduğumu kişisel olarak size söylemek isterim.

Ben de terk edeceğim Viorne'u. Burada kalmak istemiyorum artık.

— *Polis memurunun gözünde Claire'in bir deliymiş gibi görünecek olmasından duyduğunuz kaygıya niçin dikkatimi çekiyorsunuz?*

— Polis o akşam hepimizin —tam olarak aynı şeyden korkan, ortak bir gizi olan insanlar gibi biraz tuhaf olduğunu— söylerse diye çektim.

— *Sanki hepiniz için polise cephe almak söz konusu olmuş gibi konuşuyorsunuz.*

— Doğal bu.

— *Polis memuru yalnızca bir tek şeyi belirtti, Alfonso'nun akşam boyunca hemen hemen hep sustuğunu ve Claire'e baktığını söyledi.*

— Çok az konuşurdu hep. Polis bunu bilemezdi elbet. Sakınmakta haklı olduğumuzu görüyorsunuz.

— *Siz özellikle Alfonso için mi kaygılanıyordunuz?*

— Kuşkusuz, ama tam olarak farkına varmadan.

— *Pierre Lannes nasıldı?*

— Onu nasıl bulduğumu size ânında söyledim, kaygılıydı. Şimdi biraz daha ileri gideceğim. 'Ürkmüş,' diyeceğim. Ama bunda da yanılıyorum. Claire'in Marie-Thérèse'in Cahors'a gidişinden söz edeceğinden onun bütün akşam korkmuş olması gerektiğini sanma eğiliminde olmuş olacağım. Claire'in cinayet sabahı ona söylediklerini şimdi bildiği için —bilmemezlikten gele-

mem artık, yapacak bir şey yok— şöyle düşünüyorum: O da bundan kormuş olmalıydı. Ama yanıldığımı biliyorum. Eminim bundan.

Kendisini Claire'le yalnız başına bırakan kuzinin bu gidişinden dolayı ilerisi için ürküntü duymuş olsa gerek, sıkıntısı bu olmalı. Ne olacaktı halleri? Ama hep-si bu kadar.

Bu düşünceleri şu anda sizin karşınızda geliştiri-yorum.

— *Lanneslar'ın evine hiç gitmediniz mi?*

— Hiç. Köy yaşamında ev ziyareti yapılmaz. Ama insanlar gene de birbirlerine ilişkin birçok şeyi, hemen hemen her şeyi bilir.

— *Pierre Lannes'in demiryolu kavşağını düşünmemiş olduğunu söylemesini doğal mı buluyorsunuz?*

— Evet, herkes gibi.

— *Şu son zamanlarda Pierre değişti mi sizce — tinsel anlamda demek istiyorum?*

— Birkaç yıldan beri tümüyle aynı insan değil artık.

Pierre'in Viorne Belediye Encümeni üyeliğine adaylığını koymuş olduğunu biliyorsunuzdur, kuşku-suz? Evet. Beş yıl oluyor. Seçilemedi ve bu da büyük bir düş kırıklığı oldu onun için.

Onun size bundan söz edeceğini sanmıyorum. Tut-kusu siyasetti. Uzun süre sakındı bundan. Sonra günün birinde adaylığını koydu. Viorne'da sahip olduğu eşsiz ünüyle bu işin tek başına yürüyeceğini sanıyordu. Ya-nıldı.

— *Biraz da karısı yüzünden mi seçilemedi?*

— Öyle mi söylendi size?

— *Hayır. Ne diyorsunuz?*

— Öyle dendi. Ancak, Pierre daha o zaman bile bi-raz yaşlı olduğu için sonucun böyle olduğu da söylendi. Hem de çok çapkın, dedi kimileri.

– *Karısına ilişkin neler biliyorsunuz?*

– Ona ilişkin mi? Herkes onu bahçedeki sırasının üzerine oturmuş olarak görebilirdi. Son zamanlarda, artık sizi bir kez görürse, bir kez de görmüyordu. Ya tembelliği, herkes bilirdi bunu. Evlerinde her işi Marie-Thérèse Bousquet'nin gördüğü bilinirdi.

Sanıldığından daha sık rastlanır buna: Bir köyün barındırdığı zararsız deliler vardır. Ta ki felaketin geldiği güne kadar.

– *Onun Viorne'dan önceki geçmişi üzerine hiçbir şey bilmiyor musunuz?*

– Hayır. Viorne'da olup biteni biliyorum. Sözgeli mi, herkes gibi ben de onun karısını çok aldattığını, karısının ise buna hiç kafayı takmadığını biliyorum, ama onların Cahors'daki geçmişleri üzerine, gençlikleri üzerine hiçbir şey bilmiyorum.

– *Başkalarının bilmeyip de sizin bildiğiniz neler var?*

– Onun mutlu olmadığı.

– *Karısı yüzünden mi?*

– Yalnızca bu değil –karısı onun yaşamında öyle büyük bir yer tutmazdı– hayır. Yaklaşan ve kendisini önceki kadar serüven yaşamaktan alıkoyan yaşlılık yüzünden. Bu konuda yatışacak gibi değildi. Kendisi bundan söz etmiş olmasa da ben biliyordum elbet.

– *Karısı yüzünden utanç duymaz mıydı?*

– Uygun sözcük 'utanç' değil, sanırım. Karısı, işi kendisinden utandırmaya vardırarak biri değildi, hayır. Pierre yalnızca yabancılarla birlikteyken karısının söyleyeceklerinden ve onun deli yerine konulacağından çekiniyor olmalıydı. Bizim yanımızdayken değil. Karısı saçma sapan sözlerini tutturduğunda, bırakıverirdik onu konuşsun diye. Alfonso dinlerdi onu bazen. Pierre'le ben kendi köşemizde konuşurduk.

Bazen kapanıştan sonra dördümüz baş başa kalırdık. Pierre'le gevezelik etmeyi severdim. Kafasız değil-

dir, her şeyden haberdirdir. İyi bir adamdır; hem de karısı ne denli deliyse, o da o denli serinkanlı, o denli ayakları yerde biridir.

– *Konuşması tutunca, Claire nelerden söz ederdi?*

– Ooo, her şeyden. Sokakta, televizyonda gördüğü şeylerden. Alfonso'yu güldüren bir anlatma biçimi vardı, bunu iyi bilirdi Claire, bu yüzden ona sık sık televizyonda gördüğü filmleri anlatırdı. İtiraf ederim ki ben dinleyemezdim onu. Bana sıkıcı gelirdi anlattıkları. Pierre'e de. Alfonso'ya değil. Görüyorsunuz, insanına göre değişen bir şeydi bu.

– *Ne gibi... şeylerdi? Anlattığı şu şeyler?*

– Aynı anda on şey birden. Söz sağanaklarıydı bunlar. Ardından, pat diye bir sessizlik.

– *Başı sonu olmayan şeyler miydi?*

– Hayır, sözgelimi Alfonso işin içinden çıkabildiğine göre. Ancak onu izlemek için çok büyük dikkat gerekiyordu. Alfonso bazen şöyle derdi bana: "Claire konuşurken onu dinlemeyi denemelisin." Denedim, sözlerinin bir tekinin bile sonuna varamadım.

– *Bir sonu, bir başlangıcı var mıydı sözlerinin?*

– Kuşkusuz, ama insan yitiriyordu onları. Konuşma her yöne dağılıyordu hemen, her şeyin her şeyle –üzerlerinde düşünölmeyecek– ilişkilerdi bunlar.

– *Peki, Viornelu şu ya da bu kişiden söz etmez miydi hiç?*

– Çok seyrek olarak. Bakın, gazete olsun, televizyon olsun, kendi düşönceleri olsun, hep bunlardan söz ederdi. Daha doğrusu bunlardan yola çıkarak.

– *Delilik miydi bu?*

– Bilmem. Bunu şimdi bile söylemek istemem.

– *Bir köyün koruyup barındırdığı zararsız delilerden söz ettiniz.*

– Dilime öyle geldi.

– *Claire'in bir gün aklını tümünden yitireceğini bildiğinizi de söylediniz.*

– Evet. Gene de burada, bu bir delilik miydi, değil miydi diye şöyle kesin bir karar vermemi istesenez, yapamam. Başka bir evde, başka insanlarla, başka bir adamla işler belki de başka türlü gider, kim bilir?

– *Bu tür bir deliliğe karşın, Claire zeki birisiymiş gibi mi görülürdü?*

– Alfonso için, evet. Aklına kulak vermeyi başarsa, Claire'in çok zeki bir kişi olacağını söylerdi Alfonso. Başkaları sormazlardı bu soruyu kendilerine. Kanımca, bana göre demek istiyorum, Alfonso ondan daha zekiydi.

– *Alfonso'yu İtalya'ya gidişinden önce yeniden gördünüz mü?*

– Evet. Bir gün öncesi beni görmeye geldi, üç gün oluyor demek ki. Şundan bundan konuştuk ve ertesi sabah Fransa'yı terk edeceğini söz arasında açıkladı bana.

– *Olan biten üzerine hiçbir soru sormadınız mı kendisine?*

– Böyle bir şey yapamazdım. Hem sonra kendisini tehlikeye atmış bile olsa onun masum olduğunu biliyordum.

– *Nelerden söz ettiniz?*

– Kendisini Modena'da bekleyen yaşamdan. Ve biraz da ondan, Claire'den. Bundan on yıl önce Claire'e karşı sevgi duyduğunu, Pierre olmamış olsaydı eğer, onu kulübesine götüreceğini söyledi bana. İlk kez söylüyordu bunu bana. Böyle bir şeyi kesinlikle hiç düşünmemiştim.

– *Bunu yapmamış olduğuna üzülüyor muydu?*

– Üzüntüden söz etmedi.

– *Viorne'u niçin terk ettiğini kendisine sormadınız mı?*

– Biliyordum nedenini, sormam gerekmezdi. Soru sırasında Claire'in söyleyeceklerinden, kendisini de hapse düşürmek için uyduracağı şeylerden korktuğu için terk ediyordu Viorne'u. Her şey aleyhindeydi: Tarım işçisi, bekâr, üstüne üstlük yabancı. Fransa'yı terk etmeyi yeğledi.

– *Claire'in kendisini de tehlikeye bulaştırmayı deneyebileceğini biliyor muydu?*

– Evet, biliyordu. Kötülükten değil. Şey... delilikten –başka bir sözcük olmadığı için böyle söylüyorum. Madem ki kendisi hapse giriyordu, onun da hapse girmesini isteme olasılığı vardı. Bağlıydı ona.

– *Ya Alfonso.*

– O da ona.

Claire belki de aynı cezaevinde birlikte olabileceklerini umuyordu, kim bilir? Kendisi söyleyecektir belki bunu.

– *Alfonso nasıl biliyordu ki bunu bir yığın şey arasında?*

– Bilmem. Biliyordu.

– *Claire'le bu konuyu hiç konuşmadan, öyle mi?*

– Baş başa ne zaman görüşmüş olabileceklerini bilmiyorum.

– *Claire'in bazen geceleri dışarı çıktığını biliyor muydunuz?*

– Biliyorum, Alfonso sorgulamada söylemiş. Gazetede okudum bunu. Başka yerden değil.

– *Öyleyse, Alfonso da geceleri dolaştığı için –çok az uyuyormuş gibi görünüyor– karşılaşmış, görüşmüş olmalı-lar?*

– Olabilir. Ama ben bildiğim şeyi söylüyorum yalnızca. Onları yalnızca *Balto*'da birlikte gördüm, o da Pierre'le, onları hiç yalnız ve başka yerde görmedim.

Kanımca, daha önce bile aralarında kesinlikle hiçbir şey olmamıştır.

— *Olsaydı, Alfonso size söyler miydi?*

— Yok, hayır, ama gene de sanmam.

— *Claire, cinayetten sonraki üçüncü gece karşılaşmış olduklarını söylemiş. O, hayır diyor. Ne dersiniz?*

— Biliyorsunuz, Alfonso polise yalan söylemişse, sonuçta onu, Claire'i küçük düşürmemek içindir. Demek ki önemli değil. Anlaşılır bir şey. Bu kadını korumak istiyordu.

— *Şu son gece, cinayetten söz etmediniz, öyle mi?*

— Hayır. Size söylediğim gibi, Claire'den söz ettik, ama geçmişteki halinden.

— *Cinayet üzerine tek bir sözcük edilmemiş olmasını tuhaf bulmuyor musunuz?*

— Hayır.

— *Claire, Marie-Thérèse Bousquet'yi öldürmüş olduğunu Alfonso'ya niye söylemesin ki?*

Bunu sahiden ona söylemekten niye kaçının? Hem de ona güvenebileceğini bildiği halde?

— Alfonso'ya ne zaman söyleyecekti ki bunu?

— *Viorne'da geceleyin?*

— Ama, Alfonso onunla karşılaşmış olduğunu yalanladığına göre. İkisi arasından ben Alfonso'ya inanmayı seçerim.

Ben de size bir-iki soru sorabilir miyim?

— *Evet.*

— Cinayet üzerine benim anlattıklarım size neyi açıklıyor?

— *Claire'in suçluluğu üzerine benimle benzer kuşkuları taşımanız dışında, cinayete ilişkin hiçbir şey. Sizin öykünüz, Claire'e ilişkin çok önemli bir şeyi, yani onun Viorne'da önce sanılandan çok daha az dışlanmış olduğunu,*

Alfonso ve giderek biraz sizin tarafınızdan korunmuş olduğunu gösteriyor bana.

– Yalnızdı gene de, bir delinin her yerde yalnız olması gibi.

– *Evet, ne var ki, deliliği onu dünyadan tümüyle koparacak, onu herkese karşı ilgisiz bırakacak nitelikte değildi ne de olsa.*

– Biliyorsunuz, ben özellikle Alfonso'dan yanayım burada. Bir tek Claire için yanıt vermezdim yoksa sorularınıza. Kişisel ilişkilerim yoktu onunla. Öteki bir sürü insan gibi, o da kahveye gelirdi sık sık; zamanla insanlar birbirlerini tanıdıklarını sanırlar, ama tanımakla gerçekten tanımak arasındaki ayrımı iyi yapmak gerekir. Alfonso'yu, Pierre'i, evet onları tanıyordum, ama onu değil. Kadın olarak onun hiçbir zaman pek hoşuma gitmediğini söylemeliyim.

– *Ondan, Alfonso'nun yanındaki deli bir kadından söz eder gibi mi konuşuyordunuz?*

– Hayır, önce, bir kadından, kimi yanlarıyla deli olan bir kadından söz eder gibi konuşurdum, ama öncelikle bir deliden değil. Onun için bu sözcüğü kullanmazdık. Onu aşağılamak olurdu yoksa bu. Doğrusu, bu, Claire'den çok, deli olmayan öbür insanlar için söylenebilecek bir şeydi.

Size sormam gereken ikinci soru şu: Claire'in yapıp ettiklerini Alfonso'nun bilip bilmemesinin size ne yararı var?

– *Bu kadının, Claire Lannes'in kim olduğunu ve bu cinayeti işlemiş olduğunu neden söylediğini araştırıyorum. Kendisi bu cinayete hiçbir gerekçe göstermiyor. Bu durumda onun yerine ben araştırıyorum. Ve bu konuda bir şeyler bilen birisi varsa bunun Alfonso olduğunu sanıyorum.*

Claire'in suçlu olduğunu varsayarak elbet, şunu düşünürüm: Alfonso ya her şeyi biliyordu, ama onun delilikten kurtulduğunu görme umudu olmadığı, kapatılmış olması

nı yeğlenebilir bulduğunu için yakalanmasına göz yumdu, ya da olup bitenleri gerçekten bilmiyordu, yalnızca bir kuşku duydu; yakalanmasına göz yummuşsa eğer, kendisinin de bir şeylere son vermek istemesindendir.

– Nelere?

– Claire'in alışılmış bir durumuna, diyelim.

– Ne demek istediğinizi anlar gibiyim.

– Claire'i adam öldürmeye iten bu aynı gerekçe yüzünden onun polise yakalanmasına göz yummuştur belki de. Böylece aynı şeyi yapmış olacaktı, Claire cinayeti işleyerek, o da onun polis tarafından yakalanmasına göz yumarak.

– Aşktan değil miydi?

– Böylesine büyük ve elbette ki aşkın biçimini de, başka görünüşleri de alabilecek olan bu sevgiye ne ad verilebilir?

– Birbirleriyle konuşmadan mı?

– Görünüşe göre, öyle.

– Marie-Thérèse Bousquet ile Alfonso'nun arasında ne vardı?

– Arada bir düzüşmekten başka hiçbir şey. Marie-Thérèse'in sakatlığından iğrenecek bir adam değildi o.

– Ne de Claire'in deliliğinden?

– Öyle, ne de ondan.

– Claire'in gençliğinde önemli bir rol oynamış bir adamdan, Cahors'lu bir polisten söz edildiğini duyduunuz mu hiç?

– Hayır, hiç.

Alfonso, Viorne'da kalsaydı onu da sorgular mıydınız?

– *Hayır. Hiçbir şey söylemezdi o. Daha sorgulamada bile, geceleri dışarıya çıkması dışında Claire'e ilişkin hiçbir bilgi vermedi.*

– Alfonso'nun hiçbir şey söylemeyeceği kesin.

Onun bir şeyler bildiğinden siz eminsiniz, değil mi?

– *Evet. Ama ne, onu bilmiyorum.*

Ya siz, ne düşünüyorsunuz?

– Olgular üzerine değil, ama işin özü konusunda Alfonso bir şeyler biliyor olmalı. Ama istemiş olsa bile, buradan kalkıp bunu açığa vurmak ayrı bir sorun.

Pierre'le Claire'i görecek misiniz?

– *Evet.*

– Bu cinayetin nedenleri üzerine sizin bir görüşünüz var mı?

– *Uzakta bir şeyler belirliyor, ama ne olursa olsun söylemek olanaksız.*

– Suçlu olan sanki Claire'miş gibi konuştunuz.

– *Hayır, Claire suçlu olduğunu sanki kendisi ileri sürüyormuş gibi. Claire bu cinayeti işlemiş olduğunu ileri sürse de bunu gerçekten yapmış da olsa, gerekçeleri –gösterbilseydi eğer– aynı olurdu.*

Akşamın belli bir olayını sizin de benim de es geçtiğimiz farkında değil misiniz?

– *Evet.*

– *Biraz önce, Pierre'in akşam boyunca, Claire'in Marie-Thérèse'in gidişinden söz edeceği korkusunu duymuş olması gerektiğini söylediniz.*

– *Evet, anımsıyorum.*

– *"Korkmak" uygun düşen bir sözcük mü?*

– *Bilmem.*

– *Eğer birisi Claire'i polisin kucağına atmışsa, kimdir bu? Pierre mi, Alfonso mu?*

– Bilmeseydim, bunun daha çok Pierre olduğunu düşünürdüm.

– *Ya bilince?*

– Bilince, onun o akşam bütün Viorne'u polisin kucağına atacak durumda olduğunu söyledim.

– *Sözünü ettiği o bombayla, Pierre Lannes –kendisi onu tanımıyor olsa bile– kimi öldürürdü, kanınızca?*

– O adamı.

– *Ya Pierre Lannes'in o akşamki tutumu üzerine sizinkinden ayrı bir görüşte olsaydım, benimser miydiniz?*

– Hayır.

II

– *Karınız Claire Lannes hakkında sorular sormak için çağırttım sizi.*

– Niçin?

– *Viorne’da işlenmiş olan cinayet üzerine bir kitap için.*

– Nasıl?

– *Bir ses alma aygıtıyla. Şu anda çalışıyor.*

Robert Lamy’yi sorguladım bile.

Sorulara yanıt verip vermemekte serbestsiniz.

– Kabul ediyorum.

– *Kim olduğunuzu söyler misiniz?*

– Adım Pierre Lannes. Cahors kökenliyim. Elli yedi yaşındayım. Maliye Bakanlığı’nda memurum.

– *1944’ten beri Viorne’da oturuyorsunuz, yirmi iki yıldır.*

– Evet. Evliliğimizden sonra Paris’teki iki yıl dışında hep burada kaldık.

– *Claire Bousquet’yle 1942’de Chors’da evlendiniz.*

– Evet.

– *Karınızın, tek başına davranmış olduğunu ve sizin hiçbir şeyden haberiniz olmadığını söylediğini, kuşkusuz sorgulamadan biliyorsunuzdur.*

– Doğru.

– *Her şeyi polisle aynı anda mı öğrendiniz?*

– Evet. Her şeyi 13 Nisan akşamı *Le Balto* Kahvesi’nde kendisi itiraf ettiğinde öğrendim.

– O akşamdan önce, cinayeti izleyen beş gün boyunca olup bitenden hiç kuşku duymadınız mı?

– Hayır. Hiç.

– Kuzini Marie-Thérèse Bousquet'nin ortadan yok oluşunu açıklamak için size ne dediğini bana yinelemenizi isterdim.

– Şunu söyledi: "Biliyormusun, Marie-Thérèse bu sabah çok erkenden Cahors'a döndü." Kalktığım da saat yediye geliyordu.

– *Inandınız mı ona?*

– Gerçeği bütünüyle söylediğine inanmadım, ama bir bölümünü, söylediğini düşündüm. Yalan söylediğini düşünmedim.

– *Size anlattıklarına hep inanmış mısınızdır?*

– Evet. Kendisini tanıyanlar ona inanırlardı.

Geçmişinin kimi noktaları üzerine çok eskiden bana yalan söylemiş olduğunu, ama artık şimdi hiç söylemediğini sanırdım.

– *Hangi geçmiş?*

– Karşılaşmamızdan önceki. Ama uzakta kaldı bu, cinayetle hiçbir ilgisi yok bunun.

– *Kuzininizin gidişine şaşırmadınız mı?*

– Evet, çok şaşırdım. Ama daha çok evi, onun yokluğunda evin bir felaket olacağını düşündüğümü itiraf ederim. Kendisine sordum. Sağlam bir hikâyeye anlattı bana, Marie-Thérèse'in babasını görmeye gittiğini, ölümden önce kendisini yeniden görmek istediğini, birkaç gün içinde geri döneceğini söyledi.

– *Bu birkaç gün geçince durumu kendisine anımsatmadınız mı?*

– Evet. O zaman şöyle dedi bana: "Onsuz da iyiyiz, dönmemesini yazdım ona." Yanıtlamadım.

– *Ona inandınız mı gene?*

– Benden bir şeyler gizlediğini düşündüm, ama bana yalan söylediğini sanmadım elbet.

Bütün gerçekliği öğrenmeye çalışmadım. Marie-Thérèse Bousquet'nin gidişi çok can sıkıcı bir olaydı benim için.

– *Ama birçok varsayım geçmiştir kafanızdan?*

– Evet. Usumda tuttuğum tek varsayım şuydu: Marie-Thérèse'in birdenbire bizlerden, bizden, Viorne'dan, evden bıktığı ve bunu bize söylemeye cesaret edememiş olduğu için gittiği. Babası ölmeden onu yeniden görme bahanesini seçmiş olması bizi terk etmesinin ince bir yolu gibi göründü bana.

– *Marie-Thérèse'i tanıyan birisi olarak başka ne tür varsayımlar yürütebilirdiniz?*

– Bir erkekle, bir Portekizli'yle gitmiş olabileceğini –Portekizliler onun sağır ve dilsiz olmasına aldırmazlardı, Fransızca konuşmazlar onlar.

– *Ya Alfonso'yla, onunla gitmiş olabilir miydi?*

– Hayır, daha öncesinde bile, hayır, Marie-Thérèse'le Alfonso arasındaki ilişki duygusal olmadı hiç. Bir tür teklifsizlikti bu, anlarsınız.

Hiç de düşünmediğim bir şey, bu iki kadının aralarında çekişmiş olabilecekleridir.

– *Ne yapmayı tasarladınız?*

– Marie-Thérèse'i Cahors'da aramaya gitmeden önce Claire'i bir dinlenme yurduna yerleştirmek için işlerimi düzene koymayı tasarlıyordum. Böylece Marie-Thérèse'e haberi verebilecek, yalnız olduğumu ve işin daha az yorucu olacağını ona söyleyebilecektim.

– *Başka bir deyişle, Claire'den ayrılmanız için bu gi-diş size bir fırsattı?*

– Evet. Can sıkıcı, ama gene de bir fırsat. Şunu bile söyleyebilirim: Beklenmedik bir fırsat.

– Peki, *Claire'in gidişine karşın ya Marie-Thérèse Bousquet geri dönmekte diretseydi? Bunu düşünmüş müydünüz?*

– Evet. Başka birini alacaktım. Gerekecekti. Evimi tek başıma çekip çeviremem.

– *Claire'den kurtulurken Marie-Thérèse'i geri getirerek mi?*

– Evet, dahası da var diyebilirim, çünkü *Claire'in* evdeki varlığına yeni bir insan kesinlikle katlanamazdı.

– *Bütün bu nedenler yüzünden mi Marie-Thérèse'in gidişyle ilgili olarak daha fazla bilgi edinmek için üstelemediniz?*

– Belki.

Ama şu da var ki, şu beş gün boyunca kendisini pek az gördüm. Hava güzeldi, bahçede kaldı o. İş dönüşü alışveriş yapmaya ben gittim.

– *Claire yemek yemiyor muydu?*

– Hayır. İstemiyordu. Geceleri yediğini sanıyorum. Bir şeyler yiyordu elbet.

Bir sabah ekmeğin azalmış olduğunu gördüm.

– *Şu beş gün boyunca, Claire bitkin miydi?*

– Ben çıkarken o bahçede oluyordu. Döndüğümde gene orada olurdu. Pek az görüyordum onu. Ama bitkin olduğunu sanmıyorum. Cinayeti izleyen beş günlük dönemden söz ediyorum. Tarihleri karıştırıyorum biraz. Cinayet döneminde bir kez, iyi anımsıyorum, evet, bahçedeki sıranın üzerinde uyuklar buldum onu, yıkkın görünüyordu. Ertesi gün Paris'e gitti. Onu öğleden sonra saat ikiye doğru giyinip kuşanmış olarak gördüm. Paris'e gideceğini söyledi bana. Eve geç döndü, akşamın onuna doğru. Yedi gün geçmiş olmalı, *Balto'daki* akşamdan beş gün önceydi, Cumartesi günü.

– *Yani Claire'in mahzende geçirdiği son gecenin bir gün öncesi mi?*

– Yanılmıyorsak, evet, öyle.

– *Paris’e seyrek mi giderdi?*

– Birkaç yıldan beri, evet, seyrek olarak.

Cinayet sırasında ya da cinayet sonrasında olsun, bu Paris yolculuğu dışında günlerini bahçede geçirmiş olmalı.

– *Zamanının çoğunu bahçede geçirdiği anlaşılıyor.*

Peki, ne gibi bir fark var?

– Yani, hiçbir şey... Ne var ki, Marie-Thérèse’in gi-dişinden sonra, evde zaman kavramı da yoktu artık; o, istediği kadar, geceye değin bahçede kalabilirdi.

– *Çağırıyor muydunuz onu?*

– İçimden gelmiyordu artık bunu yapmak.

Transistorlu radyoyu su kuyusuna attığından beri, bir süredir, Claire’in beni biraz korkuttuğunu itiraf ederim. Bunun son olduğunu sanıyordum.

– *Bu korku bir kuşku da değil miydi aynı zamanda?*

– Olup bitenle ilgili bir kuşku değildi bu. Böyle bir şeyi nasıl kestirebilir ki insan?

– *Tutuklanmasından sonra Claire’i gördünüz mü bir daha?*

– Evet, ertesi günü, cezaevine gittim, onu görme-me izin verdiler.

– *Claire şimdi ne tür bir izlenim uyandırıyor sizde?*

– Hiçbir şey anlamıyorum artık, kendi kendimden bile.

– *Neden korkuyordunuz?*

– Marie-Thérèse’in yokluğunda her şeyden korkar-dım.

– *Marie-Thérèse, Claire’i gözetim altında mı tutardı?*

– Evet, elbette. Gerekiyordu bu. Kaygılanmayın, incelik yapardı. Claire’in bir yanlışlık yapmasından, kendi varlığını ortadan kaldırmasından korkardım... Bi-

lirsiniz, benzer olaylardan sonra insan belki de düşünülmemiş şeyleri anımsadığını sanır.

– *O günlerde mahzene gitmediniz mi?*

– Oraya kışın odun almak için giderim. O günlerde hava sıcaktı, ateş yakmıyorduk artık. Kaldı ki, dışarı çıkmak üzere bahçeyi geçiyordum, ben kendisine bir şey sormadan o bana şöyle söyledi: "Marie-Thérèse mahzenin anahtarını götürmüş, zahmet etme oraya gitmek için."

– *Onun kendisini öldürmesinden korkar mıydınız, ya da böyle bir şey bekler miydiniz?*

– Bilemiyorum artık.

– *Balto'da tuhaf şeyler söylediğiniz sahneyi iyice anımsıyor musunuz?*

– Evet. Çok iyi.

Ne olmuştu bana hâlâ anlamıyorum.

– *Bunu yeniden konuşalım isterseniz.*

Size görüşünüzü sormak istedim: Onun tek başına davrandığını mı, yoksa kendisine birinin yardım etmiş olduğunu mu düşünüyorsunuz?

– Eminim: Tek başına. Başka nasıl olsun ki?

– *Claire, elinde yiyecek torbasıyla köprüye giderken sabahın saat ikisine doğru Alfonso'yu bir kez görmüş olduğunu söyledi gibi geliyor bana.*

– Onu bilmiyorum.

Gidişinden önce Alfonso sorgulandı mı?

– *Evet. Cinayet sonrasında Claire'le karşılaşmış olduğunu yalanladı. Ancak geceleri onu sık sık köyde gördüğünü, bunun yıllardır böyle olduğunu söylüyor.*

– Sahi mi? Olanaksız bir şey.

– *Tabii Alfonso doğru söylemiyorsa?*

– Hayır, o bunu söylemişse doğrudur.

– *Claire, Alfonso hakkında ne derdi?*

– Öbürlerinden daha fazla söz etmezdi ondan. Alfonso odun kırmaya gelince, Claire memnun olurdu. Şöyle derdi: "İyi ki Viorne'da Alfonso var." Hepsi bu.

– *Bildiğiniz gibi, size burada olgular üzerine değil, işin özü üzerine sorular soruyorum. Önemli olan Claire hakkındaki görüşünüzdür.*

– Anlıyorum.

– *Size göre, Claire niye Alfonso'ya rastladığını söylemiştir?*

– Claire çok severdi onu; bu yüzden doğal olarak bu konuda onun başına dert açmamak için hiçbir şey söylememiş olması gerekirdi. Bilemiyorum.

– *Claire'in Alfonso'ya sevgi beslediğini düşünürmüydünüz?*

– Biliyorsunuz, yukarda, ormandaki bir kulübede yaşayan güçlü bir adamdı o. Çok konuşmazdı o da, İtalyan kökenli bir bekâr. Ama, Alfonso'nun biraz... anlar-sınız... saf olduğu söylenirdi Viorne'da. Claire onunla ilgili hikâyeler uyduruyordu herhalde; yoksa, Alfonso'ya bu denli bağlanmış olmasının nedenini, hayır, anlamıyorum.

– *Biraz benzemiyorlar mıydı birbirlerine?*

– Özde belki, evet. Ancak, Claire ondan daha kurnazdı gene de.

Claire'in Viorne'da onunla aynı üne sahip olduğunu sanmıyorum, ama gene de yanılıyordumdur belki.

Claire hakkında ne diyorlar, bilgi topladınız mı?

– *Her zaman söylenen şeyi söylüyorlar şimdi de: Günün birinde... Claire'in eyleme geçmesi gerektiği... Onun hakkında önce ne deniyordu, bilmiyorum. Ne var ki, hiç kimse sizin onunla mutsuz olduğunuzu söylemiyor.*

– Gerçeği hep sakladım.

– *Hangisini?*

– Şey, onun bana yaşattığı hayatla ilgili gerçeği. Yıllardan beri tam bir ilgisizlikti bu.

Yıllardan beri bize bakmıyordu artık. Sofrada gözlerini önüne eğerdi. Konuşurken, gözü yıldırılmış, ağır bir yük kaldırıyormuş gibiydi sanki. Zaman geçtikçe sanki gitgide bizi daha az tanır olmuştu. Bazen Marie-Thérèse'in bizimle birlikte yaşamasının onu konuşmamaya alıştırdığını düşündüm; giderek, Marie-Thérèse'i getirtmiş olmaktan pişmanlık duyduğum oldu. Peki ama başka ne yapılabilirdi ki? Claire hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Yemek biter bitmez, havanın durumuna göre ya bahçeye ya da odasına dönüyordu. Yıllardan beri.

– *Bahçede ya da odasında ne yapıyordu?*

– Bana göre, uyuyor olmalıydı.

– *Onu görmeye, onunla konuşmaya gitmez miydiniz hiç?*

– Hayır, düşünmüş bile değilim. Bunu anlamak için onunla yaşamak gerekirdi. Uzun süre evli kalınca, öyle çok konuşmaz artık insan, ama biz başkalarından da az konuşurduk. Zaman zaman, gene de gerekliydi onunla konuşmam. Toptan alışverişler, evin onarımları konusunda ona bilgi verirdim, buna dikkat ederdim; Claire, dikkat edin buna, özellikle onarımlar için olur derdi. Evde bir işçinin olması çok hoşuna giderdi; onu her yerde izler, çalışırken ona bakardı. Giderek bazen, ilk gün işçi için sonunda rahatsız edici bir şey olurdu bu, sonra aldırmaıverirdi Claire'e. Gerçekte, evde tutulan bir tür deliydi o, ama zararsız bir deli, bu yüzden yeterince sakınmadık ondan. Gerçekten, evet. Başka yerde aramamak gerek.

Görüyorsunuz, Claire'in her şeyi uydurup uydurmadığına, bu zavallı kızcağızı öldürenin gerçekten o

olup olmadığına varıncaya dek her şeyi sordum kendi kendime...

– O. Parmak izleri tutuyor. Çürütülemez bu.

– Biliyorum.

O, bir kadın olarak, nereden bulmuş bu gücü?.. Kanıtlar olmasaydı siz de inanmazdınız buna?

– Hiç kimse inanmazdı, belki kendisi de.

Claire, bir defasında size –ne zaman olduğunu belirtmedi– hiç düşününüzde bir cinayet işlediğinizi gördüğünüz olup olmadığını sorduğunu söylüyor. Anımsıyor musunuz?

– Bu soruyu yargıç daha önce sordu bana. İki ya da üç yıl oluyor, sanırım. Bir sabah. Claire'in bana bir cinayet düşünden söz ettiğini belli belirsiz anımsadım. Kendisine, böyle bir şeyin herkesin başına geldiği, bana da gelmiş olduğu yanıtını vermiş olmalıyım. Niye diye sormuştur bana. Nasıl yanıtladığımı unuttum.

– Hiç de şaşırtmamış sizi bu?

– Hayır.

– Peki, böyle bir şeyin sizin de başınıza gelmiş olduğunu söylerken, gerçeği mi söylüyordunuz?

– Evet. Özellikle bir kez. Bir karabasan.

– Ne zaman?

– Çok iyi bilemiyorum; sanırım, Claire'in bu soruyu bana sormasından az bir zaman önce.

– Kimdi bu karabasandaki?

– Claire'in itirafta bulunduğu akşam, Robert'in kahvesi *Le Balto*'da anlattığım şey bu, biraz: Bir düğmeye basıyormuşum, her şey havaya uçuyormuş ve...

– Yanıtlamak zorunda değilsiniz, bunu anımsatayım.

– Biliyorum.

Ama bir gün, gerçekten. Marie-Thérèse Bousquet'-ydi bu.

Ama kişiyi şaşırmış olduğumun farkına vardığım için karabasan sırasında aynı zamanda ağlıyordum. Kimin ölmesi gerektiğini açık seçik bilmiyordum, ama Marie-Thérèse değildi. Bana öyle geliyor ki, karım da değildi.

— *Bunun kim olduğunu anımsamaya çalışmadınız mı?*

— Çalıştım, ama başaramadım.

Bu olup bitenlerle hiçbir ilgisi yok şimdi bunun; niye bu konuda sorguluyorsunuz beni?

— *Yanıt vermek zorunda olmadığınızı size anımsatırım.*

Karınızın Marie-Thérèse Bousquet'yi niçin öldürmüş olduğunu öğrenmeye çalışıyorum. Bakıyorum, her ikiniz de aynı kişiyi öldürmüşsünüz; siz, düşte; o, gerçekte: Sizin iyiliğinizi en çok isteyen kişiyi.

— Ama ben yanıldığımı biliyordum.

— *Yanılğı sizin cinayet düşünöze bağılı kalmamalıydı, hemen ardından düzeltmiş olmalıydınız o yanılğıyı.*

— Peki ama, nasıl?

— *İkinci bir düşle. Ağladığınız ikinci bir düş görecektiniz.*

— Olabilir. Benim suçum değıl.

— *Elbette. Kaldı ki karınızın ve sizin, düşte olsun ya da gerçeklikte olsun —Marie-Thérèse aracılığıyla— aynı cinayeti işlemiş olmamanız gerekirdi. Gerçek kurbanlarınız ayrı kişiler olmalıydı.*

Sizin, itiraf akşamı uydurduğunuz düşsel öyküdeki kişi kimdi?

— Hiç kimse değildi. Düşte bir görüntüydü yalnızca.

– *Karınıza bu düşt en söz ettiniz mi, ayrıntılarıyla demek istiyorum.*

– Hayır, özellikle etmedim.

– *Niye?*

– Hiç bu tür şeyler anlatmazdım kendisine. Onu yatıştırmak için, ona bu düşt en söz ettim, nedeni bu, çünkü bana sormuştu. Kendiliğimden hiçbir şey anlatmazdım.

Özellikle son sıralarda, artık hemen hemen hiç konuşmuyorduk. Ben dışarıya çıkarken artık ona haber vermiyordum bile. Hem sonra, çok sıradan bir hikâyeyi ona anlatmak için uzun bir zaman gerekiyordu. Kendisine anlatılanı anlaması için iki saat gerekirdi.

– *Neyi, sözgelimi?*

– Neyi olursa. Her şeyi. Hem sonra...

– *Evet?..*

– Boşboğaz biriydi Claire, söylenmemesi gereken şeyler olduğunu anlamazdı. Marie-Thérèse'le ilgili düşümü kendisine anlatmış olsaydım, sofrada, onun, o zavalıcığın yanında bundan söz edebilirdi.

– *Marie-Thérèse işitmiyordu ki?*

– Dudakların hareketinden her şeyi anlıyordu, her şeyi. Bilirsiniz herhalde?

– *Evet, bilmeliydim.*

– Söylenen hiçbir şeyi kaçırmazdı. Her şey ilgilen-dirirdi onu. Tek bir açıklama yeterdi ona, belleği çok güçlüydü. Oysa karım her şeyi ertesi gün unutuverirdi. Karıma durmadan her şeyi açıklamaya yeniden başlamak gerekirdi.

Onunla birlikteyken çok yalnız bir adamdım ben. Mademki, şimdi bitti, söyleyebilirim bunu.

– *Her şeyi aynı biçimde mi unutuyordu?*

– Hayır, elbette, basitleştiriyorum... Onun da kendine özgü bir belleği vardı. Cahors'u, sözgelimi, sanki

orayı bir gün önce terk etmiş gibi anımsardı, evet, gerçektir bu.

– *Onu çok aldatır mıydınız?*

– Hangi erkek olsa aldatırdı onu. Onu aldatmasaydım deli olurum. Kaldı ki kendisi biliyor olmalıydı bunu, umursadığı yoktu.

– *Ya o, kendisi?*

– Beni aldatmış olduğunu hiç sanmam. Bağlılıktan değil, ona göre hepsinin aynı olmasından. Başlangıçta bile, şey yaparken... ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur... benim yerimde bir başkası olsa, Claire için fark etmezdi, aynı işi görürdü... duygusuna kapılırdım.

– *Demek ki Claire bir erkekten bir başkasına aynı biçimde geçebilirdi?*

– Evet, ama benzer biçimde aynı erkekle kalabilirdi de. Sözelimi ben.

– *Claire'in en az anladığı şeylerden bir örnek verebilir misiniz bana?*

– İmgeleme dayalı şeyleri anlamazdı. Sözelimi uydurulmuş bir öykünün, bir radyo piyesinin hiçbir zaman gerçek olmadığı kabul ettirilemezdi ona. Kimi yanlarıyla bir çocuktur.

Televizyonu anlardı, kendine özgü bir biçimde elbet; ama hiç olmazsa sorular sormazdı.

– *Gazete okur muydu?*

– Okuduğunu ileri sürerdi, ama ben emin değilim bundan. Başlıkları okur, sonra da bırakırdı gazeteyi. Onu tanıyan birisi olarak ben, size, onun gazete okumadığını söyleyebilirim.

– *Okuyormuş gibi mi yapardı?*

– Hayır, okuyormuş gibi yapmazdı. Hiçbir şeyi yapıyormuş gibi yapmazdı. Onu bile. Claire gazeteyi okuduğunu sanırdı, ayrı bir şey bu. Bundan on yıl önce, birinde şu resimli çocuk dergilerini, bilirsiniz, şu ap-

talca şeyleri tutkuyla okumaya koyulmuştu, ama sonra ardından, artık hiçbir şeyi okumaz oldu.

Claire'in bunları okumayı benim yüzümden bırakmış olduğu doğrudur. Bu beni kızdırmış, biraz da kaygılandırmıştı. Claire okulda hademelik yaparken öğrencilerin sıralarından aşırırdı onları. Böyle şeyleri eve getirmesini yasaklamıştım ona; hem sonra, o bu işi sürdürünce onları yırtıp atmıştım. Claire yıldırı sonra.

Resimli dergilerden dolayı Claire'in artık okuması evet, benim yüzümdendir. Bu bakımdan ona acı çektirmiş olmalıyım, ama onun iyiliği içindi bu.

Claire daha sonra istediği kadar okuyabilirdi bunları umurumda olmazdı benim; ama ilgisini yitirmişti yalnızca. Ne yapalım. Çok acı, gene de, zavallı kadın.

– *Kim?*

– Claire, karım.

Bir gün, bir kitap okumaya zorladım onu.

Gene şu resimli dergiler dönemine doğruydı; bana her akşam biraz, yüksek sesle bir kitap –gezi yazılarıydı bunlar, çok iyi anımsıyorum– okumaya zorladım onu. Hem eğitici hem de eğlendirici bir kitap. İşe yaramadı. Kitabın ortasında bıraktım. Sanırım, bu kitabın yarısı, yaşamı boyunca onun ciddi olarak okuduğu tek şeydir.

– *Onu ilgilendirmiyor muydu bu?*

– Diyeceğim, öğrenmekte bir yarar görmezdi Claire, öğrenmeyi bilmezdi; dikkatini aynı anda yalnızca tek bir şey üzerinde toplayabilirdi. Bir ülke anlatıldığı zaman, Claire bir önceki günküünü unutuyordu.

Başta çok güçlük çektim. Daha sonra bırakıverdim, değişmek istemeyen birine direnilemez.

– *Ne öğrenim gördünüz?*

– Lise bitirme sınavının ilk aşamasını aldım. Bir sınavdan geçtim. Tescil dairesinde denetçiyim. Babam öldüğü ve ben de çalışmak zorunda kaldığım için öğreni-

mimi bırakmam gerekti. Ama bilgi edinmeye hep çaba gösterdim. Okumayı severim.

– *Claire için, hiç anlama yetisi olmayan biridir, diyebilir misiniz?*

– Hayır. Diyemem. Doğru yargıları olurdu kimi zaman. Herhangi biri üzerine insanı şaşırtan bir saptamada bulunuverirdi birdenbire. Komikleştiği de olurdu – nöbetler sırasında. Bazen Marie-Thérèse’le birlikte delicesine gülüp oynardı; Marie-Thérèse’in bize yeni geldiği ilk günlerden söz ediyorum. Ne kadar da uzak şimdi!

Claire bazen de tuhaf biçimde konuşurdu, sanki şu modern kitaplarda okumuş gibi ezbere kitap tümceleri yinelerdi, oysa hiçbir zaman...

Bahçenin çiçekleriyle ilgili iki ya da üç şeyi anımsıyorum. Şunları söylüyordu Claire: "İngiliz nanesi seyrek olur, rengi karadır, balık gibi kokar, Sable Adası'ndan gelir."

– *Öğreniminizi sürdürmüş olsaydınız ne yapacaktınız?*

– Sanayiye girmek isterdim.

– *Claire’in imgelem yetisinden yoksun biri olduğunu söylediniz, yanlış mı anladım yoksa?*

– Yanlış anlamışsınız. Onun, başkalarının imgelemmini anlamadığını söylemek istedim. Kendi imgelemi çok güçlüydü, doğru bu, kesin. Bu, onun yaşamında, geri kalan her şeyden daha büyük bir yer tutuyor olmalıydı.

– *Bu imgelem hakkında hiçbir şey bilmez miydiniz?*

– Hemen hemen hiçbir şey... Söyleyebileceğimi sandığım şey, onun uydurduğu öykülerin gerçek olabileceğidir. Başlarken, sağlam bir temelden yola çıkardı

bu öyküler –her şeyi uydurmazdı Claire– ancak daha sonra, rastgele herhangi bir yöne giderdi. Sözgelimi, özellikle son zamanlarda, hiç yapmadığım çıkışmalardan yakındığı oluyordu, – ama sanki düşüncemi okumuş gibi, kendisine pekâlâ yapabileceğim ve haklı görülecek çıkışmalardı bunlar.

Sokaktan geçenlerle yapmış olduğuna inandığı konuşmaları da bize aktardığı olurdu Claire'in. Söz konusu olan kişiye anlamsız bir tümce söylettiği âna dek, hiç kimse onun bunları uydurduğuna inanamazdı.

– *Claire yaşlandığına üzülmeyi miydi, sizce?*

– Hayır, kesinlikle. Bu onun en iyi yanıydı. Bazen bu ona güç verirdi.

– *Nereden bilirdiniz bunu?*

– Bilirdim.

– *Ne diyebilirsiniz onun hakkında?*

– Claire'in zeki olup olmadığını bilmek anlamında mı?

– *Evet, öyle diyorsanız.*

– Hiçbir şeyin onda kalıcı olmadığını, söz konusu olan ne olursa olsun onun bunu öğrenmesinin olanaksız olduğunu.

Onun ne olursa olsun, öğrenmeye hiç gereksinme duymadığını. Yalnızca kendi kendisine açıklayabildiği şeyleri anlayabildiğini, ama nasıl, bu konuda hiçbir şey söyleyemem. Hem her şeye açık hem de her şeye kapalı gibiydi, ikisi de söylenebilir; hiçbir şey durmuyordu onda, o da hiçbir şeyi tutmuyordu. İçinden yel geçen ve geçen yelin her şeyi alıp götürdüğü kapısız bir yere benzerdi. Bunun onun suçu olmadığını anlayınca onu eğitmekten vazgeçtim.

Onun okuma yazma öğrenmeyi nasıl başardığını hâlâ düşünürüm.

– *Onun hiçbir merakının olmadığı söylenebilir miydi?*

– O kadar değil. Onun merakının apayrı olduğu söylenebilirdi. İnsanlar söyleyebildiklerinin ya da yapabildiklerinin ayrıntısıyla değil de, bir bütün olarak onun ilgisini çekerdi. Marie-Thérèse'in onu bir süre bu biçimde ilgilendirmiş olduğunu sanıyorum. Özellikle başlarda. Onun hayatını nasıl kazandığını soruyordu kendi kendisine. Bunu Alfonso için de yapıyordu.

– *Kendini Alfonso'nun ya da Marie-Thérèse'in yerine mi koyardı?*

– Hemen hemen. Alfonso gibi olmak için iki saat odun kırardı. Ya da Marie-Thérèse gibi olmak için kulaklarına balmumu tıkarı. Görmek gerekirdi onu. Katlanması güçtü.

– *Kendi bulduğu yöntemle, başkalarının boşluklarını doldurmak, eksiklerini tamamlamak arzusu yüzünden, onları eksik ve boş olarak görmüyor muydu acaba?*

– Ne demek istediğinizi anlıyorum. Hayır, tersi olmalı daha çok. Claire başkalarını, sanki onları konuşma ve duygu gibi alışılmış yollarla tanımak olanaksızmış gibi görüyor olmalıydı. Tam anlamıyla bir kitle olarak. Ama size bunu tam olarak açıklayamayacağım.

Bakın, ona rastladığımda bu yüzden sevdim onu; düşündüm, hem de çok, eminim hem bundan. Ve ne zaman ki ondan soğudum, ne zaman ki başka kadınlara gittim, gene bu yüzdendi, aynı nedenden: Claire'in bana gereksinmesi yoktu. Denilebilirdi ki beni tanımak, beni anlamak yerine benden vazgeçebilirdi.

– *Claire'in biricik ilgisi neydi? Usunuza gelen ilk sözcüğü söyleyin!*

– Bilmem, bilemem. O mu?

– *Ama, o kim?*

– Bilmem.

– *Ondan söz etmek canınızı mı sıkıyor, ilginizi mi çekiyor?*

– İlgimi çekiyor.

Sandığımdan çok ilgimi çekiyor.

Belki de her şey bittiğinden.

Aynı soru ona da sorulmuş mu?

– *Bilmiyorum, sanmam.*

Claire hiç mektup yazmazdı, değil mi?

– Bir ara gazetelere yazdı, biliyorum bunu. Ama on yıldan beri, belki de daha çok, artık böyle bir şey yapmadığını sanıyorum. Hayır. Artık neredeyse yazı yazmayı unutmuş olmalıydı.

Kaldı ki –annesinin en küçük erkek kardeşi olan, aşağı yukarı Claire’le yaşıt– şu dayısı dışında artık mektup yazabileceği hiç kimsesi kalmamıştı Cahors’da. Ama bağlı değildi ona.

– *Şu adama, Cahors’lu polise?*

– Onun varlığını nerden biliyorsunuz?

– *Claire sorgu yargıcına ondan söz etmiş.*

– Hayır, sanmam. Hayır, ilk başta bile, sanmam.

Claire’in birisine yazabildiğini –haber ilettiğini– haber sorduğunu düşünmek, kendisini tanıyınca olanaksızlaşır. Onu bir kitap okurken düşünmek kadar olanaksız. Oysa gazetelere kafasından geçen her şeyi yazabilirdi.

– *Sizinle evliliğinden sonra Claire bu polisi hiç görmedi mi?*

– Bildiğim kadarıyla, hayır, hiç.

Claire onun yanında çok mutsuz olmuştu. Onu unutmak istiyordu, sanırım.

– *Ne zaman?*

– Claire beni tanıdığında, onu unutmak istiyordu.

– Onu unutmak için *mi* evlenmiştir?

– Bilmiyorum.

– *Niçin evlendiniz onunla?*

– Ona âşık oldum. Beden yapısı bakımından çok hoşuma gidiyordu. Diyebilirim ki bu bakımdan deli oluyordum ona. Kuşkusuz bu, işin gerisini görmemi engelledi.

– *İşin gerisi?*

– Onun şu alabildiğine tuhaf kişiliği, deliliği.

– *Cahors’lu polisi ona unutturmayı başardınız mı, kanınızca?*

– Sanmam, ben değil, aradan geçen zaman unutturdu. Hem unutturan ben olduysam bile, onun yerine geçmedim.

– *Claire size hiç ondan söz etmez miydi?*

– Hiç. Ama özellikle başlarda, onu düşündüğünü biliyordum. Ne var ki aynı zamanda unutmak istiyordu onu, bunu da biliyordum. Marie-Thérèse geldiğinde, Claire, Marie-Thérèse’in Cahors’da onu tanıyıp tanımamış olduğunu öğrenmeye çalışmadı bile. Biliyorum, eminim bundan.

Tatillerimizi Cahors’da geçirmeye hiç gitmeyişimiz onun yüzündendir. Claire’in onu yeniden görmesini pek istemiyordum. Adamın, Claire’in adresini elde etmeye çalıştığı söylenmişti bana, dikkat ediyordum.

– *Demek ki, Claire’i pek yitirmek istemiyordunuz?*

– Her şeye karşın, evet; evliliğin ilk dönemlerinden sonra bile, evet.

– *Cahors’lu polisten ona siz hiç söz etmediniz mi?*

– Hayır.

– *Claire kendisine ondan söz edilmemesini sizden istemiş miydi?*

– Hayır. Kendisine ondan söz etmem için neden yoktu. Claire’in onu hâlâ sevdiğini bana duyurması pa-hasına buna değmezdi.

– *Size acı veren şeyler üzerine konuşmaktan kaçına-cak yapıda birisi misiniz?*

– Evet, öyleyim.

– *Karınızın bu adam yüzünden kendisini öldürmeye kalkıştığını biliyor muydunuz? Kendisini bir göle attığını?*

– Bunu evliliğimizden iki yıl sonra öğrendim.

– *Nasıl?*

– O sırada ben siyasal bir parti üyesiydim. Bunu rastlantı sonucu öğrenmiş ve bana söylemiş olan kişi Cahors kökenli bir parti arkadaşı olduğu için, bu anı si-yasetle ilişkilidir. Parti içinde, kişisel konuşmalarımız çok az olurdu. Hemen başka şeyden söz ettik.

– *Claire’e bundan söz etmediniz mi?*

– Hayır.

– *Claire’e karşı tutumunuzda değişiklik olmadı mı?*

– İster istemez, kötü yönde oldu. Onu ben terk et-miş olsaydım kendisini öldürmeyeceğini biliyordum.

– *Bunu yapmayı hiç düşünmediniz mi?*

– Evet, ama bunu gerçekten yapmak için hiçbir za-man yeterince düşünmedim.

– *Bunu öğrenmeden önce onun kendini öldürebilecek bir kadın olduğunu düşünür müydünüz?*

– Bunu öğrenmek beni pek öyle şaşırtmadı. De-mek ki bu, onun buna elverişli olduğunu düşünmüş ol-mam gerektiğindendir. Ama yaptığı şu şeyi, şu berbat şeyi, elbette ki hayır.

– *Emin misiniz?*

– ...

– *Niye onu hiç terk etmediniz?*

– Claire’in eleştirmem gereken yanı boşanma için yeterli bir gerekçe değildi. Eve bakmıyordu, ancak çok

geçmeden Marie-Thérèse geldi ve bu artık bir sorun olmaktan çıktı.

Bu günlerde hayatımızın nasıl bir şey olduğunu yeniden düşündüm. Onu henüz terk edemeyecek denli hâlâ çok sevdiğim bir dönem oldu – onun bana olan ilgisizliğinden en çok acı çektiğim zamandır bu. Daha sonraki yıllarda –başka kadınlarla buluşmaya başlamıştım– bu ilgisizlik bana acı çekertirmek yerine hoşuma gidiyor, beni çekiyordu. Cilveli, işveli olduğu zamanlar vardı hâlâ. O zaman bir akşam konuğu gibi olurdu. İnce davranışlarını, genç kız gülümsemesini uzun süre kordurdu.

Daha sonra bu da bitti, tümüyle.

– *Malların ayrılığı ilkesine göre mi evlendiniz?*

– Evet. Benim kendi konumumdan ötürü.

– *Claire’i terk etmiş olsaydınız, onun yapıp edeceklerinden korkar mıydınız?*

– Hayır, hiç de.

O, hiç kuşkusuz, Cahors’a dönmüş olurdu. Belki de sütçü dükkânına. Korkacak bir şey olmazdı.

– *Boşanma hiç söz konusu olmadı mı aranızda?*

– Hayır. Bundan ona hiç söz etmedim.

Belki de kendisini terk edecek denli sevdiğim bir kadınla hiç karşılaşmadığımdandır. Bir-iki kez bunun tersini sandım, ama şimdi uzaktan bakınca, gene de hiçbir kadını onu sevdiğim gibi sevmemiş olduğumu görüyorum. O bunu bilmez.

– *Onunla evlenmeden önce şu öbür adamın varlığını biliyor muydunuz?*

– Evet, hem de bunu Claire’den öğrenmiştim. Birlikte yaşamış olduklarını bana söylememişti. Ama gene

de ben bunu ve dahası Claire'in o adamla çok mutsuz olmuş olduğunu evlilikten önce öğrendim. Üzerine bir sünger çekmeye karar verdim. Otuz yaşındaki bir kadının bir geçmişinin olmasına karşı çıkılamaz. Hem sonra ona sahip olmak istiyordum, hiçbir şeyin üzerinde duracak durumda değildim.

– *Birlikte yaşayamaz mıydınız onunla, evliliğe yanaşmadan?*

– Bilmem, düşünmedim bunu.

Şu anda yirmi dört yıl oluyor. Başka bir yaşamdaymış gibi.

– *Durumunuzu düşününce onunla evlenmiş olmaktan pişmanlık duyuyor musunuz?*

– Şey, pişman olsam da olmasam da şimdi hiçbir şeyin önemi yok artık.

– *Ama buna pişman mısınız?*

– Yaptığım her şeye pişmanım.

– *Ama her şeyden çok Claire için mi?*

– Hayır. Onunla, pişmanlık duyamayacağım kişisel mutluluk anlarım oldu.

Bütün anlatabildiklerim içinde siz yalnız onunla ilgileniyorsunuz, değil mi?

– *Evet.*

– Yalnızca bu cinayet yüzünden mi?

– *Diyeceğim, bu cinayet Claire'le ilgilenmeme yol açtı.*

– Deli olduğu için mi?

– *Daha çok, yaşamı hiç benimsememiş birisi olmasından.*

– Onun hakkında size söylediklerim, cinayeti hakkında bir açıklamaya götürüyor mu sizi?

– Sizi dinlemeden önce aklıma gelmiş olanlardan daha değişik birçok açıklamaya götürüyor. Ama oluşan kitapta bunlardan birini özel olarak ayrı tutmaya hakkım yok.

– Bir şeye yaramaz bu, laf bunlar. Geriye dönülemez.

– Söylediğiniz şu "Bir şeye yaramaz bu, laf bunlar. Geriye dönülemez", her zamanki konuşma özelliğiniz değil mi?

– Bana da öyle geliyor, evet, her zamanki gibi konuştum. Bir aptalmışım gibi.

– Niye söylüyorsunuz bunu? Öbür tümceyi söylediğiniz gibi, bunu da kurulmuş bir makineymişçesine mi söylüyorsunuz?

– Evet, doğru.

– Claire hiç böyle konuşmaz, sanırım.

– Hayır, hiç. Yaşanı üzerine hiç düşünmez o.

– Boşanmanızı engelleyen başka gerekçeler var mıydı?

– Şöyle diyeyim, benden daha mutsuz onca başka insan görüyorum.

Hem sonra, Claire'le birlikteyken özgür olduğumu itiraf ederim. Bana kesinlikle en küçük bir sorun çıkarmadı. O özgürlüğü başka hiç kimseyle, ama hiç kimseyle elde edemezdim. Burada bunların çok parlak gerekçeler olmadıklarını biliyorum, ama gerçek budur. Şimdi her şey bittiğine göre, bunu herkese söyleyebilirim, vız gelir bana: Onu, onca sevdiğim Claire'i aldatmış olduğuma göre, başkalarını daha da çok, ama çok daha az serbest bir biçimde aldatırdım diyordum kendi kendime. İçimden geçen işte bu. Düş kırıklığına uğramıştım.

Size söyledim, Claire'in yine uzun süre hoşuma gitmiş olması da var – ne demek istediğimi anlarsınız, elimde değildi.

Bir defasında o siyasal partide kendisiyle yaşamaktan hoşlanabileceğim bir kadına rastladım. Serbestti ve çok hoşuma gidiyordu. Benden daha gençti, ama umurunda değildi bu onun – o dönemlerde yaşımlı göstermiyordum çünkü. İki yıl süren bir ilişkim oldu onunla.

Sık sık, Claire'e görev gereği bir yere gideceğimi söylüyordum; ama kadınla birlikte oluyordum. Bir defasında Côte d'Azur'e gittik. On beş gün. Nice'de. Anlaşmıştık, bu gezi sonrasında ya Claire'i terk etmeye ya da bu kadınla olan ilişkiyi koparmaya karar vermem gerekiyordu. İlişkiyi kopardım.

– Niye?

– O kadının Claire'i kıskanmasından ve yaşamım hakkında kendisine açtığım bütün gizleri daha sonra beni Claire'i terk etmeye ikna etmek için kullanmış olmasından belki.

Belki de benden kesinlikle hiçbir şey, ama hiçbir şey istememiş olan Claire'e çok alışmış olduğum için. Özgürlüğüm üzerine, Claire'e bağlılığım üzerine söylemiş olduklarımdan daha fazla gerekçeler sunuyorum size.

– *Canınız çekmedi mi hiç... Marie-Thérèse Bousquet'yle sizin aranızda kesinlikle hiçbir şey olmadı mı?*

– Kabul etmeliyim ki arada bir içimden şöyle bir geçti, ama hepsi o kadar. Bu tür serüvenlere kapılacak bir adam değilim.

– *Bu tür serüvenler mi?..*

– Benim evimde çalışan, dahası, karımın kuzini olan biriyle demek istiyorum.

Marie-Thérèse'le çok kolay olurdu bu, size söylenmiştir?

– *Bana, onun sık sık akşamları ormanda Portekizliler'le birlikte görülmüş olduğu söylendi. Peki, sürekli bir serüveni olmadı mı hiç?*

– Hayır. Nasıl olsun ki? Onun gibi özürlü biri?

– *Ya Alfonso'yla?*

– Sanmam, ama kesin olarak hiçbir şey söyleyemem elbette.

– *Claire Bousquet'nin yaşamında nasıl bir rolünüz olduğunu size sorsalar, ne yanıt verirdiniz?*

– Bu soruyu kendime hiç sormadığımı itiraf ederim.

– *Büyük bir anlamı olmayan bir soru bu. Ama yanıt verilebilir gene de.*

– Onun yaşamında almış olduğum rolü bilmiyorum. Göremiyorum.

– *Kendisiyle evlenmemiş olsaydınız, Claire ne olurdu?*

– Oo! Bir başka adam onunla evlenirdi. Claire çekici biriydi gerçekten. Yaşamı aynı olurdu. Bundan eminim. Beni bezdirmiş olduğu gibi, bütün erkekleri bezdirirdi. Onlar da onu terk ederlerdi kuşkusuz, ama o başkalarını bulurdu. Bundan da eminim.

Anımsarsınız, geçmişinin kimi yanları hakkında Claire'in bana yalan söylemiş olduğunu söyledim size.

– *Evet.*

– Özellikle de bu konuda, tanışmamızdan önce bir yığın sevgilisi olmuş, bu konuda yalan söyledi.

– *Kendisini öldürme girişiminin hemen ardından mı?*

– Evet, iki yıl boyunca.

Bunların hiçbirini bilmiyordum, evlendikten sonra öğrendim.

– *Claire size yalan mı söyledi? Yoksa size bunlardan söz mü etmedi?*

– Söylemesi normal olacakken söz etmedi bana; daha sonra sorduğumda, yalanladı. Neden? Hiç bilmiyorum.

– *Demek, ona kendi geçmişinden söz ettiğiniz oldu?*

– O zaman, evet. Evlendikten birkaç hafta sonraydı. Sonra, bir daha hiç.

Sorunuzu yanıtlıyorum: Benim yerime bir başkası... sizin anlayacağınız, pek çok başka insan, Claire’le evlenerek onu kurtarmış olduğunu, onun yaşamında oynamış olduğu –kuşkusuz biricik– rolün bu olduğunu düşünürdü.

– *Bunu sizin düşündüğünüz olmuyor muydu hiç?*

– Kötü anlarda, evet. Bunu öbür kadınlara söylüyordum. Ama kötü niyet gösteriyordum. Kurtulmayı ya da kurtulmamayı iphemeyen birinin kurtarılmayacağını biliyordum. Onu neden kurtaracaktım ki? Ona ne vermek için? Orospulara ya da kendi hayatlarını yaşayan kadınlara karşı önyargılarım yoktur.

Kendisiyle hiç kimse evlenmemiş olsaydı, Claire yaşılanıncaya kadar herkesle yatmayı ve bir alık gibi sütçü dükkânında çalışmayı sürdürecekti. Ee, öyleyse?

Şimdi düşünüyorum da, bu daha kötü olmazdı.

– *Daha mı iyi olurdu?*

– Yo, onun için şu ya da bu yaşam olmuş, o hep siyle de yetinirdi. Hiçbir şey değıştirmezdı bunu – bu çılgınlık, benimle ya da bir başkasıyla yaşamış da olsa, bir gün olacaktı; bu cinayet olacaktı, inanıyorum buna.

Cahors’lu polisle birlikte olsaydı bile, onunla birlikte sahip olmak isteyebileceğı yaşam üzerine –kendisinin seçmiş olacağı şu değil de bu yaşam biçimi üzerine demek istiyorum– Claire’in görüşünün olmadığına eminim.

– *Viornelular, tüccarlar, komşularınız, görünüşte kesinlikle can sıkıcı bir olay olmadığını söylüyorlar aranızda.*

– Doğrudur, kesinlikle olmadı.

Başka ne diyorlar?

– Sizin gerçekten başka kadınlarla ve dahası Viorne’lu kadınlarla bile ilişkilerinizin olduğunu söylüyorlar. Karınız buna göz yumuyormuş.

Marie-Thérèse Bousquet’nin gelişinden önce, karınız evinizin biraz olsun işleriyle ilgileniyor muydu?

– Evet, ama isteksizce anlarsınız. Çok iyi temizlik yapardı. Yemek yapmayı ise hiçbir zaman öğrenemedi.

– Karınız, Marie-Thérèse’in gelişinden sonra ne yapıyordu evde?

– Her yıl gitgide daha az şeyler.

– Ama ne?

– Günaşırı alışveriş yapardı.

Odasını yapardı. –Bir tek odasını. Hep yapmıştır bunu, çok iyi bir biçimde, her gün, köşe bucak.

Uzun uzun kendi bakımını yapardı. Bu onun sabahları en azından bir saatini alırdı.

Yıllar boyunca Viorne’da olsun, Paris’te olsun pek çok gezmiştir Claire. Paris’te sinemaya giderdi. Ya da Alfonso’nun ağaç kesmesine bakmaya giderdi. Televizyon izlerdi. Kendi çamaşırlarını yıkardı, bu işi Marie-Thérèse’in yapmasını istemezdi.

Daha neler yapardı kim bilir? Bahçedeydi, ya sonra?

Çok az görürdüm onu. İzin günlerinde ben evin arkasındaki sebze bahçesinde olurdum – çiçek bahçesi evin önündedir. Marie-Thérèse ya mutfakta olurdu ya da Viorne’da sürtüyor olurdu. Akşamleyin yemekte buluşurduk. Claire masaya gelmeden önce onu sekiz-on kez çağırmak gerekirdi.

Ama son yıllarda, özellikle de son aylarda, ilkyazdan beri bütün zamanını dışarda, hiç ama hiçbir şey yapmaksızın bir sıranın üzerine oturarak geçiriyordu. Buna inanmanın güç olduğunu biliyorum, ama doğru.

– Marie-Thérèse çok iyi yemek yapar mıydı?

– Kanımca eşsiz bir aşçıydı o.

– Yemekleri bir başkasınıninkilerden daha mı iyiydi?

– Evet, ben sık sık dışarda olduğum için karşılaştı-
rabiliyordum. Yemeğin en iyisini evimde yedim.

– Karınız kuzininizin yemeklerini beğenir miydi?

– Sanırım, evet. Bu konuda hiçbir zaman bir şey
söylemedi.

– Hiçbir şey mi, emin misiniz?

– Eminim. Niye ki?

– Marie-Thérèse yıllık izin aldı mı hiç?

– Karıştırmayın, Marie-Thérèse hizmetçi değildi
evde; çekip on beş gün gidebilirdi, yapabilirdi bunu, tü-
müyle özgürdü.

– Ama hiç yapmadı?

– Hayır, hiç. Evin gerçek hanımı oydu. Kendi
evindeydi o. Yemeklere, yapılacak onarımlara, her şeye
karar verirdi. Onun için gitmek, evini Claire'e, o pasak-
lıya bırakmak olurdu.

– Demek ki karınız Claire yirmi bir yıldır Ma-
rie-Thérèse Bousquet'nin yemeklerini yiyordu?

– Evet. Niye?

İyi yemeklerdi bunlar; giderek çok iyi, bol çeşitli
ve sağlıklı yemekler.

– İki kadın arasında da can sıkıcı bir olay olmuyor
muydu hiç?

– Hayır. Bunu size tümüyle doğrulayamam elbet-
te; ikisini de bütün gün, size söylemiş olduğum gibi sık
sık birçok günler boyunca yalnız bırakırdım – ama san-
mıyorum.

– İyi düşünün!

– Düşünüyorum.

Hayır, hiçbir şey bulamıyorum.

– Claire ondan nasıl söz ederdi?

– Normal biçimde. Bir defasında beni çağırdı ve mutfağın kapısından, uzaktan parmağıyla onu bana gösterdi. Gülüyordu. Şöyle dedi bana: "Ona bak, arkadan küçük bir öküze benziyor." Hiç kötülüksüz güldük. Doğruydı. Çoğu zaman Marie-Thérèse'i görünce bu geliyordu aklıma.

Daha genç yaşlarında, ikisini akşamları karşılıklı iskambil oynarken bulurdum bazen. Özellikle kışın. Hayır, sanırım, her şey yolundaydı.

Can sıkıcı hiçbir olay olmadı. Hem nasıl olsun ki? Karıma göre her şey kusursuzdu. Aradan uzun zaman geçmiş olsa bile, aralarında en küçük bir hırgür çıkmış olsaydı, yargıca söylemiş olacağım ilk şeyin bu olacağını iyi bilin.

– *Birlikte yaşayan insanlar arasında, böyle bir uyum çok seyrek olur.*

– Biliyorum. Başka türlü olsaydı iyi olurdu.

– *Gerçekten öyle mi düşünüyorsunuz?*

– Evet. Ama Claire söz konusu ise uyduruk geçimsizlik yaratamazsınız, kızgınlık numarası ona sökmez, anlar, güler.

– *Ne yapılabilirdi?*

– Hiç bilemiyorum. Düşünmüyorum da. Artık çok geç.

– *Ev çok dingin miydi?*

– Evet. Birbirlerini böylesine iyi benimseyen iki kadının arasında, ola ki ben bu dinginlikle dolmuşum. Evimin dışında her yerde kötü uyurdum; çok konuşulduğunu, temiz olmadığını düşünürdüm. İkisine alışmıştım. Sanki bir uykudan yeni uyanmış gibiyim.

Evde sanki hiç kimse yokmuş gibi olurdu. Ama gene de her şey yapılmış olurdu, yemekler, ev temizliği, her şey.

– Az önce Marie-Thérèse'in Claire'i gözetim altında tuttuğunu söylediniz ve şöyle eklediniz: İncelikle.

– Özellikle son zamanlarda, evet, gerekliydi bu. Claire tehlikeli olabilecek saçmalıklar yapıyordu bazen. Marie-Thérèse bana haber veriyordu. Ben oradaysam, Claire'i odasına ya da bahçeye gönderirdim ve artık söz etmezdik ondan. En iyisi, onu yalnız bırakmaktı.

– Sizin orada olmadığınız zamanlarda?

– O işi Marie-Thérèse yapardı.

– Peki, evin dinginliği bundan bozulmuyor muydu gene de?

– Hayır. Claire'i başı boş bıraksaydık o zaman bozulacağını düşünüyorduk.

– Ne sözgelimi?

– Yok etmek, düşüncesizlik söz konusuydu. Claire aynı anda bütün gazeteleri ocakta yakardı. Tabak gibi şeyleri sık sık kırardı ya da çöpe atardı. Ya da köşe bucağı saklardı, bahçeye gömerdi – yitirmiş olduğunu ileri sürdüğü saatinin, nişan yüzüğünün bahçede olduklarına eminim. Parça parça kesiyordu da. Anımsıyorum, bir defasında yorganlarının hepsini eşit uzunluklarda üçer parçaya böldü. Ama kibriti, makası ortalıkta bırakmamak yetiyordu, hepsi bu.

– Peki, Marie-Thérèse'in olmadığı zamanlarda?

– Ben yoksam, Marie-Thérèse onu evde yalnız bırakmazdı hiç. Kimi odalar kilitli olurdu: Mutfak ve bizim odalarımız. Claire her yeri karıştırırdı yoksa. Ama bu önlemler alınmışsa her şey yolunda giderdi. Gerçeği söyledim size: Eve dinginlik egemendi ve iki kadın iyi anlaşıyorlardı. Claire'in bahçeye gitmesi engellenmiş değildi, hemen oraya giderdi.

– Claire odalarınızı ne bulmak için karıştırabilirdi?

– Bu tam anlamıyla delilikti. Onun "özel izler" adını verdiği, silinmesi gereken şeyi bulmak için. Tanı anlamıyla anlaşılması güç bir şeydi.

– Siz en çok Claire bahçedeyken mi kaygısız olurdunuz?

– Elbette, evet.

– Geceleyin hiçbir şey kapalı olmaz mıydı?

– Bazen, özellikle son zamanlarda, Marie-Thérèse galiba mutfağı kapatıyordu. Emin değilim bundan. Belki de geceyi Portekizliler’le birlikte geçirdiği zamanlarda kapatıyordu orayı.

– Marie-Thérèse arada bir Portekizlileri odasına alır mıydı?

– Aldığı olmuştur. Ben odama çıkınca, aşağıda olup bitenle ilgilenmezdim artık. Marie-Thérèse’in istediği zaman istediği kişiyi odasına almakta özgür olduğunu düşünüyorum.

– Cinayet gecesini hiçbir şey işitmediniz mi?

– Bağırıtı olmadı. Kapı gürültüsü gibi bazı gürültüler işittim. Marie-Thérèse’in döndüğünü ya da ikisinden birinin evin içinde dolaşmakta olduğunu düşünmüş olmalıyım. Yeniden uykuya daldım. Odam ikinci kattaydı. Giriş katındaki gürültüleri pek az işitiyordum.

– Evinizi terk ettiniz mi?

– Evet. Oteldeyim. Tren istasyonunun yanındaki Yolcular Oteli’nde bir oda tuttum.

– Balto’ya yeniden gittiniz mi?

– Hayır. Otelin barına gidiyorum.

– Oraya neden gitmediniz?

– Geçmişimle, iyi şeylerle bile, Robert Lamy’yle bile bağımlı koparmak istiyorum.

– Ne yapmayı tasarlıyorsunuz, düşündünüz mü?

– Evi satacağım. Başka yerde yaşayacağım.

– Peki, Claire Lannes köyün tüccarlarıyla, insanlarla da iyi geçinir miydi?

– Evet. Bu bakımdan da kesinlikle bir sorun çıkmadı. Size söylemiş olduğum gibi, Claire gün aşırı alış-veriş yapardı. Hayır, hiç sorun çıkmadı.

– *Kendi istediği şeyleri mi satın alırdı?*

– Hayır. Marie-Thérèse bir liste verirdi ona.

– *Robert’le Alfonso en iyi arkadaşlarınız mıydı?*

– Yeğlediğimiz insanlardı, diyeyim. Claire özellik-le Alfonso’yu yeğlerdi.

– *Şu son yıllarda, uzaktan olsa bile bu cinayeti haber verebilecek hiçbir şey anımsamıyor musunuz?*

– Hayır, hiçbir şey, aramam boşuna olur. Hiçbir şey.

– *Yaptığı şu şeyi Claire’in yapabilecek yapıda birisi olduğunu –bir kez olsun, bir kez bile– hiç düşünmediniz mi?*

– Kendini öldürme girişimi konusunda bu soruyu bana daha önce sordunuz.

– *Hayır, kendini öldürme girişimi konusunda bundan söz etmiş olan aslında sizsiniz. Sizin bundan emin olup olmadığınızı sordum size, yanıtlamadınız.*

– Sizi yanıtlıyorum: Hayır, Claire’in yaptığı bu işi yapabilecek yapıda olduğunu kesinlikle düşünemezdim. Kesinlikle. Böyle bir soru bana sorulmuş olsaydı, gülerdim.

– *İyi düşünün.*

– Hayır, istemiyorum. Bulmak istemişse her şey bulunabilir ya da hiçbir şey. Bu yüzden ben susuyorum.

– *Claire ilgisizdi, ama acımasız değildi, değil mi?*

– Tersine, genç kızken çok uysaldı, sanırım öyle kaldı.

– *Emin değil misiniz bundan?*

– Bundan emin olmak için artık yeterince dikkat göstermiyordum.

– *Ona karşı Marie-Thérèse’in duyguları neydi?*

– Onu seviyor olmalıydı. Ama onunla, benimle ilgilediğinden daha az ilgileniyordu. Claire insanları kendisiyle ilgilenmeleri için yüreklendirmez. Kendisiyle ilgilenilmesinden hoşlanmaz, tersine sinirlenir buna, düşünün bir.

Hem sonra, kim olursa olsun, Marie-Thérèse'in erkeklere karşı bir zayıflığı olduğunu söylemeliyim. Viorne'da size söyleyeceklerdi bunu.

– *Şimdi hangi kanıdasınız? Claire nasıl bir hayat yaşamış olursa olsun, bu yaşamın gene böyle bir cinayetle sonuçlanmış olacağına inanıyor musunuz?*

– Yani, şuna inanıyorum: Claire'in benimle birlikteyken sahip olduğu yaşam biçimi, tıpkı orta halli, maddi bakımdan nisbeten rahat, hır gürsüz bir yaşam olduğu için –buna yerinmek için haklı nedenler olsun ya da olmasın– Claire'in yaşayabileceği başka birçok yaşam biçimi de kuşkusuz aynı sonuca ulaşırdı; nedeni yok.

Hayır, onu bu cinayetten alıkoyacak bir yaşam biçimi düşünemiyorum.

– *Başka bir adamla? Başka yerde?*

– Hayır. Hangi adamla ve nerede olursa olsun, sanırım Claire bu cinayeti işlerdi.

– *Şimdi birlikte Claire'den söz ederken, kimi şeyler size sakınılabilecek şeylermiş gibi görünüyor mu?*

– İlişkilerimiz ilk yıllardaki gibi kalmış olsaydı bile, daha fazla bir şey anlamış olacağımı sanmıyorum. Kendi adıma konuşuyorum; daha dikkatli, daha duyarlı bir başkası Claire'in yıkıma gitmekte olduğunu anlardı belki. Ama bunun olmasını engelleyebileceğini sanmıyorum.

Claire'in ne düşündüğünü, ne deyip ne yapacağını kestirmek, benim için her zaman olanaksız bir şey olmuştur.

Belki de Marie-Thérèse'i öldürmeden bir dakika önce onu öldüreceğini düşünmüyordu Claire. Siz de öyle düşünmüyor musunuz?

– *Bilmem.*

Claire demiryolu kavşağı konusunda sizden bilgi istemiş miydi?

– Hayır, ne diyorsunuz! Bu konuda düşünülebilecek olanların tersine, Claire bu çözümü son dakikada bulmuş olmalı. Elinde torbayla geceleyin Viorne'da aranıp dururken köprüye doğru gitmiş olmalı; o sırada bir tren geçiyordu herhalde ve –işte– ondan nasıl yararlanacağını buldu. Sanki oradaymışım gibi görüyorum bunu. Polis memuru bu noktada haklıydı, sanırım.

– *Baş konusunda hiçbir görüşünüz yok mu?*

– Hiç yok. Her olasılığa karşı, bahçenin İngiliz nanesi ekili bölümünü araştırdım; hiçbir şey bulamadım.

– *Nedenleri hakkında ne derdiniz?*

– Delilik, derdim. Claire'in öteden beri deli olduğunu söylerdim. Deliliğini kimse fark edemezdi, çünkü yalnız başına olduğu zaman –özellikle de odasında ya da bahçedeyken– ortaya çıkan bir delilikti bu. Bunu da söyledim. O sıralarda aklından korkunç şeyler geçiyor olmalı. Çağdaş kuramları ana çizgileriyle bilirim; hem, şu adamı, Cahors'lu polisi sorguya çekmenizi isterdim, ama geçen yıl ölmüş adam.

– *Claire biliyor mu bunu?*

– Sanmam. Ben ona söylemedim. Marie-Thérèse de adamın varlığından habersizdi. Bunu ona söyleyebilecek kimseyi tanımıyorum.

– *Gerçekten de, Claire'in yargıca, ondan yaşayan biriymiş gibi söz etmiş olduğunu sanıyorum.*

Bu Cahors'lu adamın Claire'i herkesten daha iyi tanıdığını düşünmüyor musunuz?

– Belki. Çocukluktan beri tanıyorlarmış birbirlerini. Ve Claire’in yirmi yaşındaki hali konusunda yalnızca o bir şey söyleyebilirdi.

Ama kim bilir? Genç Claire’in, şimdikinden tümüyle başka biri olabileceğini sanmıyorum. Kanımca çok değişmemiştir. Geriye bir şeyler kalırdı, olası değil.

İyice düşününce, onu tanıdığımdan beri Claire’in pek değişmediğini görüyorum. Sanki delilik onu genç tutmuş gibi.

– *Ama öğrenmemiş olsaydınız, Claire’in, intiharı seçecek denli güçlü bir aşk yaşadığını düşünebilir miydiniz?*

– Doğru, hayır.

Gene de bu aşkın onu değiştirmiş olduğunu sanmıyorum.

– *Claire değişmemişse, kendisini tanıdığınız zamanki durumda, yaşamış olduğu aşkı nasıl yaşamış olabilirdi?*

– *Claire bugünkünden daha değişik birisi değilmiyse, onun bunu yaşayabilecek birisi olduğu nasıl düşünülebilir?*

– Öteki işlerinde olduğu gibi, bana karşı duymuş olduğu gibi, yalnız kendince. Onun beni hiç de sevmemiş olduğunu sanmayın, yanılırsınız.

Siz her şeyin bu adamla mı başladığını sanıyorsunuz?

– *Hayır, sanmıyorum. Sizinle aynı kanıdayım.*

– *Claire’in sıkıldığını düşünüyor musunuz?*

– Hayır. Sıkılmıyordu. Siz ne düşünüyorsunuz?

– *Sizin gibi, onun sıkılmadığını sanıyorum. Sorunun burada olmadığını.*

– *Söylediğiniz doğru: Sorun burada değil.*

– *Biliyor musunuz, kendisine soru sorulunca çok konuşan biriymiş gibi görünüyor Claire.*

– Bakın hele! Ama olabilir.

– *Claire çok az mı konuşurdu her zaman, yoksa arada bir konuşmayı kesemediği de olur muydu?*

– Arada bir olurdu. Herkese olduğu gibi. Genellikle ne az ne çok. Ama o sırada anlattıklarına kulak asmadığımızı söylemeliyim.

– *Neydi bunlar?*

– Oo, ne olursa. Uydurulmuş konuşmalar –size bundan söz ettim. Bizi ilgilendiren şeyle hiç ilgisi olmazdı bunların.

– *Biz?*

– Marie-Thérèse, ben, Robert’in yerinin gediklileri, demek istiyorum.

– *Ya Alfonso?*

– Claire’in anlattığı şeyler onun ilgisini çekerdi biraz. Televizyonda görmüş olduğu şeyleri ona anlatırdı Claire. Onları kendi köşelerinde bırakırdık.

Biliyorsunuzdur kuşkusuz, hemen hemen her akşam *Balto*’ya giderdik –cinayete dek. Sonraki beş gün boyunca oraya gitmedim, çok yılmıştım. Claire de, o da gitmek istemedi oraya.

Ve sonra birdenbire, beş günün sonunda, saat yediye doğru, gün bitiminde, Claire gelip beni evde buldu ve bana Robert’in yerine gitmek istediğini söyledi.

– *Gazetelerin, cinayetin Viorne’da işlenmiş olduğunu haber verdikleri gün mü?*

– Ertesi gün. Neşesinin yerine geldiğini sandım. Çıkarken bana, benim önden gitmemi, kendisinin hazırlayacak birtakım şeyleri olduğunu, arkamdan yetişeceğini söyledi. Biliyorsunuzdur kuşkusuz, hazırlamak istediği o bavuldu.

– *Evet.*

– Claire transistorlu radyoyu su kuyusuna atınca doktoru görmeye gittiğimi ve ondan, gelip Claire’e bak-

masını istediğimi söylemeliyim size. Claire'e bundan söz etmedim. Bu hafta doktorun uğraması gerekiyordu. Bu kez, artık bir karar almam gerektiğine karar vermiştim.

– *Claire –cinayetle 13'ü akşamındaki itirafı arasında kalan– şu beş gün boyunca sizinle neredeyse hiç konuşmadı, öyle mi?*

– Neredeyse. Döndüğümde, bahçeyi geçtiğimi görmüyordu bile.

Ona, kendisini hiç tanımamışım gibi yabancılaşmıştım.

– *Claire su kuyusuna gözlüklerinizi de mi atmıştı?*

– Evet. Kendininkileri de; kuşkusuz bir de mahzenin anahtarını. Hiç bulamadık o anahtarı.

– *Kendisi size söyledi mi bunu?*

– Hayır, yemek odasından gözlükleri attığını gördüm onun. Anahtarı değil.

– *Gözlükleri niçin atmıştır, kanınızca?*

– Bunu, benim gazete okumamı ve dolayısıyla Viorne'da bir cinayet işlenmiş olduğunu öğrenmemi engellemek için yaptığını düşündüm. Şimdi, Claire'in bir başka nedeninin olduğunu sanıyorum.

– *Yıkım tam olsun diye de mi?*

– Benim usuma gelen sözcük, kapalı kalsın... diye.

– *Claire yargıca, televizyonu su kuyusuna atmak için Alfonso'dan kendisine yardım etmesini rica ettiğini söylemiş.*

– Bunun gerçekdışı bir şey olduğunu biliyorsunuzdur elbet?

– *Evet.*

– Claire televizyonu koridorda Marie-Thérèse'in odasının kapısı önüne çekmişti; onu bir çaputla, kendisine ait eski bir etekle örtmüştü.

– *Biliyorum. Ama Claire sizce bunu neden Alfonso üzerine kurguluyor?*

– Alfonso'dan kendisine yardım etmesini istemeyi düşünüp bunun gerçekleşmiş olduğunu sanmasındandır belki. Ya da bunu ondan istemiş ve doğal olarak onun da bunu reddetmiş olmasındandır. Aklıma başka bir şey gelmiyor.

Alfonso ne demiş bu konuda?

– *Alfonso, Claire'in her şeyi uydurduğunu, onun kendisinden kesinlikle bu tür bir şey istemediğini söylemiş. Şurası kesin ki Claire bunu bir tek Alfonso'dan istemeyi düşünebilirmiş, değil mi?*

– Evet, kesin.

Claire'in televizyonu koridora dek çekme gücünü nerden bulduğunu soruyorum kendi kendime. Ben ek-mek almaya gitmiştim. Döndüm, televizyon yer değiş-tirmişti.

– *Kendisine bundan söz ettiniz mi?*

– Hayır, televizyonu eski yerine koydum. Claire o gün ayrımına varmadı bunun. Ertesi gün de o tutuklan-mıştı.

– *Alfonso Claire'in her şeyi uydurmuş olduğunu söy-lerken yalan söylemiş olabilir mi?*

– Evet.

– *Robert de aynı biçimde yalan söylemiş olabilir mi?*

– Hayır, yalnızca Alfonso. Alfonso'nun Claire'e karşı bir tür sevgisi vardı.

– *Aşk mı, sevgi mi?*

– Oo, bilmem.

– *Claire'in yaptıklarını sezebilecek kişi yalnızca Al-fonso muydu?*

– Kimse kestiremezdi bunu. Ama Claire'in yıkıma doğru gittiğini anlayabilecek biri varsa Viorne'da, evet, bu da Alfonso'dur. Alfonso zeki biri olmuş olsaydı, bu-

nu anlardı. O, herhangi bir başka insandan, benden, evet, gerçek bu, kuşkusuz daha yakındı Claire'e. Claire onun hoşuna gidiyordu hâlâ.

Claire Alfonso'nun Fransa'yı terk etmiş olduğunu biliyor mu?

— *Sanmam.*

Cinayet hakkındaki öbür düşünceniz nedir?

— Düşündüğüm şeyi size açıklamak çok güç.

Sanırım, Claire, Marie-Thérèse'i öldürmemiş olsaydı, sonunda gider bir başkasını öldürürdü.

— *Sizi mi?*

— Evet. O, karanlığın içinde cinayete doğru gittiğine göre, tünelin ucunda kimin olduğu önemli değildi, Marie-Thérèse ya da ben...

— *Aranızdaki fark nedir?*

— Ben onun gelişini duyardım.

— *Deliliğinin mantığı içinde Claire'in kimi öldürmüştü olması gerekirdi?*

— Beni.

— *Az önce, Marie-Thérèse ya da ben, dediniz.*

— Şimdi —bu noktada— tersini görmeye başladım.

— *Neden sizi?*

— Açıklanamaz bu, biliyorum.

— *Claire tarafından yazılmış kâğıtlar, uzun zaman önce bile olsa, onun yazmış olduğu şeyler yok mu elin izde?*

— Hayır, hiçbir şey yok.

— *Elimizde onun tarafından yazılmış en küçük bir kâğıt parçası yok. Kesinlikle hiçbir şey bulamadınız mı?*

— İki ya da üç yıl oluyor, Versailles gazetelerine yazdığı mektupların karalamalarını buldum. Yazım yanlışlarıyla dolu, neredeyse okunaksızdı. Ateşe attım onları.

— *Söz konusu olan neydi?*

– Çok az okuyabildim. Yalnızca birini anımsıyorum. Bahçe için, evet, İngiliz nanesi için danışıyordu; kışın evin içinde ona nasıl bakacağını soruyordu. Nane-yi sevgili gibi yazıyordu, bir erkek sevgili, bir kadın sevgili.¹ Ve ‘İngiliz’i de, ‘toprakta’, ‘kumda’ der gibi, ‘balçıkta’ diyerek.²

Peki, cesedin üzerine yazmış mı?

– Evet. Hep o aynı iki sözcük. Duvarlara da: Duvarların birine Alfonso sözcüğünü. Ve öbür duvara Cahors sözcüğünü. Hepsi bu. Yanlızsız.

– Mahzene dönmedim. Hiç dönmeyeceğim oraya. Alfonso. Cahors.

– Evet.

– Cahors’lu polisin anısı hâlâ yerli yerindeymiş demek ki!

– Evet.

– Ne yapacaklar onu.

– Hiç bilmiyorum. Kafanızı kurcalıyor mu bu sizin?

– Hayır, gerçekten değil. Şu anda, hayır.

– Robert Lamy’nin kahvesinde yaptığınız gibi konuşmamış olsaydınız, Claire itirafta bulunur muydu? Kendi kendime bunu soruyorum.

Sanırım, hiçbir zaman bilinemeyecek.

Claire’in gerçekten Cahors’a gitme niyeti varmış gibi görünüyor. Bavulunda, bir yolculuk için gereken her şey, bir tuvalet kutusu, bir gecelik bulunmuş. Onun gerçekten gitme niyetinde olması, anlattığınız öykünün onu kalma-

¹ Burada, eşsesli iki sözcük söz konusudur. Anlatı kişisi yazım yanlışlığı yaparak ‘nane’ anlamına gelen ve (*La menthe*) biçiminde okunan ‘la menthe’ sözcüğünü, ‘kadın sevgili’ anlamına gelen ve (*l’amant*) biçiminde okunan ‘l’amante’ ve ‘erkek sevgili’ anlamındaki ‘l’ amant’ (*laman*) sözcüklerinin yazılışları gibi yazmaktadır. (Çev.)

² Anlatı kişisi yazım yanlışlığı yaparak ‘İngiliz’ anlamına gelen ve (*anglez*) biçiminde okunan ‘anglaise’ yalın sıfatını, tıpkı ‘toprakta/en terre’ ve ‘kumda/en sable’ sözcük öbeklerinde olduğu gibi ‘balçıkta/en glaise’ (*anglez*) biçiminde yazmaktadır. (Çev.)

ya zorlaması mümkündür. Sizin –kanınızca– kurbanın ormanda öldürülmüş olduğunu söyleyerek yanlışlığı düzeltmek için kalmış olması.

– Bu konuda hiçbir şey diyemem size.

– Şöyle söylediniz: Ne oldu bana, bilmiyorum.

– Doğru.

– Gazetelerin cinayetten söz etmelerinin üzerinden on gün geçmişti. Cinayetin bir olasılıkla Viorne’da işlenmiş olduğu konusunda üç gündür bilginiz vardı artık. Kurban, Marie-Thérèse Bousquet’nin yaşında ve onun beden yapısında bir kadındı. Ve üstelik Claire, Marie-Thérèse yıllardan beri Cahors’a hiç gitmediği halde onun Cahors’a gitmiş olduğunu ileri sürüyordu... Peki sizin içinize, hiç, ama hiçbir kuşku düşmedi mi?

– Hiçbir kuşku. Değil evimdeki bir cinayetin sezgisi, hiçbir şey.

Görüyorsunuz, Alfonso üzerine ve genel olarak cinayet üzerine bana saçma sapan sözler söyletenin –dolaylı olarak– içinde bulunduğum durum olduğunu sanıyorum. Marie-Thérèse’in gidişinden beri içinde bulunduğum bu durum. Bu sözlerle cinayet arasında gördüğüm tek bağdır bu. O akşam, benim için bu cinayet, Viorne’da olup biten her şeyin, özünde benim sıkıntılarımdan bir sorumlusunu bulma fırsatı gibiydi.

– Balto’da konuşurken kime sesleniyordunuz?

– Herkese, hiç kimseye.

– Alfonso’yu seçmiş olmak niye?

– Polisin kuşkularına en çok o hedef olduğu için elbet. Hem sonra çok bilmiş havasıyla da canımı sıkıyordu.

– Claire’in yanındaki havası?

– Hayır, umurumda değildi bu benim.

– Polis memuru, polis muhabiri üslubunuz olduğunu söyledi sizin.

– Olabilir. Çok gazete okurum.

– *Claire'in o akşamki tutumu size yadırgatıcı görümedi mi?*

– Hayır, Robert'in yerinde yabancılar varsa Claire hep susar. Hiç kimse zorlamadan o kendisi itirafta bulundu. Polis memuru benim uydurduğum şeyi –yani cinayetin ormanda işlenmiş olduğunu yineleyince, Claire, tümcesini bitirmeden iki ya da üç kez, bunun ormanda olmadığını söyledi ilkin; ardından tümüyle itiraf etti.

– *Neydi tümcesi?*

– Şuydu: "Marie-Thérèse'i ormanda değil, sabahın dördünde mahzende öldürdüm."

Bu tümceyi ölünceye kadar anımsayacağım.

Onu itirafa zorlayan şeyin cinayet yeri üzerine yapılan yanlışlık olduğunu mu düşünüyorsunuz?

– *Öyle düşünüyorum. Siz bu yanlışlığı yapmasaydınız onun Cahors'a gidecek olduğunu sanıyorum.*

– Ya polis memurunun anlattığı öykü baştan sona tümüyle gerçekdişi olsaydı?

– *Claire'in gene aynı şekilde Cahors'a gideceğini sanıyorum. Araya girme nedeni olmayacaktı onun. Ne var ki sizin ilk başta doğru olan varsayımlarınız birdenbire yön değiştirdi, Claire gerçekliği yeniden düzeltmek için kendine engel olamadı.*

– Sonuç olarak her şey, şu orman sözcüğü yüzünden, onu polise vermiş olan sanki benmişim gibi mi olup bitti?

– *Polis herhalde bunu ortaya çıkarırdı diye düşünüyorum.*

– Az önce size, Marie-Thérèse'in bizden bıktığı için gitmiş olduğunu sandığımı söyledim, anımsıyorsunuz bunu?

– *Evet.*

– Tam olarak doğru değil bu. Doğrusu şöyle: Marie-Thérèse’in benden değil, ondan, Claire’den bıktığını sanıyordum. Yaptığı şeyleri beğenmeyen biriyle ilgilenmekten, sanırım, bıkmıştı. Bıktığı kişi ben değildim.

– *Otelde nasılsınız?*

– Fena değil.

– Beni Claire’den kurtaran bu üzücü olayın olmasını benim dilemiş olduğum düşüncesindesiniz, değil mi?

– *Evet.*

– Peki ama, Marie-Thérèse’in ölümünden sonra yemek yapmayı kim sürdürecektir, bana kim bakacaktı?

– *Bir başka kişi. Söylediniz.*

Öyle mi olacak? Yeni bir ev satın alıp bir hizmetçi mi tutacaksınız?

– *Evet.*

Düşüncenizde sonuna dek gitmenizi isterdim. Hem başkaları hakkındaki hem de kendi hakkımdaki her türlü olasılığa inanmaya hazırım.

– *Yalnızca Claire’den değil, Marie-Thérèse’den de kurtulmayı dilediğinizi sanıyorum –yeniden bir başınıza kalmanız için iki kadının yaşamınızdan silinmesini diliyor olmalıydınız. Bir yaşam biçiminin sona erişini düşlemiş olmalısınız. Diyeceğim, bir başkasının yeniden başlamasını. Yalnızca size ait bir yaşamın.*

III

– *Claire Lannes, ne zamandan beri Viorne’da oturuyorsunuz?*

– Cahors’u terk ettiğimden beri –Paris’te geçen iki yıl dışında.

– *Pierre Lannes’la evlendiğinizden beri.*

– Evet, öyle.

– *Çocuğunuz yok mu?*

– Hayır.

– *Çalışmıyor musunuz?*

– Hayır.

– *Son işiniz neydi?*

– Devlet okulunda hizmetli. Derslikleri düzene sokuyorduk.

– *Kuzininiz Marie-Thérèse Bousquet’nin katili olduğunuzu kabul ettiniz.*

– Evet.

– *Hiçbir suç ortağınızın olmadığını da kabul ediyorsunuz?*

–

Yalnız başınıza davranmış olduğunuzu?

– Evet.

– *Bütün bu yapıp ettiklerinizi kocanızın bilmediğini söylemekte ısrar ediyor musunuz?*

– Ediyorum. Geceleyin kocam uyurken kurbanın parçalarını ben taşıdım. O uykusundan uyanmadı hiç. Ne istediğinizi anlamıyorum.

- *Sizinle konuşmak.*
- *Cinayet hakkında mı?*
- *Evet.*
- *Eh, peki.*

– *Evinizle köprü arasındaki şu gece gidiş gelişlerinden başlayalım. İster misiniz?*

– *Evet.*

– *Bu gidiş gelişler sırasında herhangi birine rastladınız mı?*

– *Yargıca söyledim bunu. Alfonso'ya rastladım bir kez. Viorne'da ağaç keser.*

– *Biliyorum.*

– *Yolda bir taşın üzerine oturmuş sigara içiyordu Alfonso. Merhabalaştık.*

– *Saat kaçtı?*

– *Sabahın ikisi ile iki buçuğu arasındaydı, sanırım.*

– *Alfonso şaşırması görünmedi mi? Orada ne yaptığınızı sormadı mı size?*

– *Hayır, kendisi de yoldaydı o saatte.*

– *Ne yapmak için, sizce?*

– *Bilmem, gündüzü beklemek için belki de, kim bilir? Hiçbir şey bilmiyorum bu konuda.*

– *Alfonso'nun size soru sormaması olmasını tuhaf bulmuyor musunuz?*

– *Hayır.*

– *Onu görünce korktunuz mu?*

– *Hayır, yapmakta olduğum şey beni o denli korkutuyordu ki, başka hiçbir şeyden korkmuyordum. Mahzende deli olacak denli korkuyordum.*

– *Kimsiniz siz, bir başka yargıç mı?*

– *Hayır.*

– *Size yanıtlamak zorunda mıyım?*

– Niçin, yanıtlamak canınızı mı sıkıyor?

– Hayır, cinayetle, benimle ilgili soruları yanıtlamak isterim.

– *Yargıca şöyle demişsiniz. "Bir gün, Marie-Thérèse Bousquet yemek yapıyordu..." ama, cümleyi bitirmemişsiniz; cümleyi benim yanımda bitirmenizi istiyorum sizden.*

– Cinayetle bir ilgisi yok bunun. Ama bitireyim.

... Marie-Thérèse yemek yapıyordu, salçalı et, yemeğin tadına bakıyordu, akşamdı, mutfığa girdim, onu arkasından gördüm, ensesinde, bakın şurada bir beneğinin olduğunu gördüm.

Ne yapacaklar beni?

– *Bilinmiyor daha.*

O güne ilişkin olarak söylemek istediğinizin hepsi bu mu?

– Yo, söylenebilecek şeyler var. Marie-Thérèse öldüğünde leke gene orada, ensesindeydi. Onu daha önce görmüş olduğumu anımsadım.

– *Yargıca niye bundan söz ettiniz?*

– Benden tarih istediğinden. Neyin ne zaman olduğunu anımsamaya çalıştım. Bu lekeyi gördüğüm iki an arasından birkaç gece geçmiştir belki.

– *Bu tümceyi yargıyla birlikteken niye bitirmedi-niz?*

– Bunun cinayetle hiçbir ilgisinin bulunmamasından. Tümcemin ortasında ayırımına vardım bunun ve sustum.

– *Aşağı yukarı ne zamandı bu?*

– Bilseydim hiç söz etmezdim bu lekeden.

Hava soğuktu daha.

Olanaksız bir şey, yaptığım şu iş, biliyorum bunu.

– *Bu lekeyi daha önce hiç görmemiş miydiniz?*

– Hayır. Marie-Thérèse saç biçimini yeni değiştirdiği ve böylece ensesi açıkta kaldığı için gördüm.

- *Bu saç biçimi onun yüzünü de değiştiriyor muydu?*
- Hayır, yüzünü değil.

– *Marie-Thérèse Bousquet kimdi?*

– Benim kuzinimdi. Doğuştan sağır ve dilsizdi. Yapabileceği bir şeyler bulmak gerekmişti ona. Ev işleri hoşuna gidiyordu. Güçlü kuvvetliydi. Her zaman hoşnut biriydi.

Kadın olduğumdan dolayı, geri kalan günlerim için yalnızca cezaevine konulacağım söylendi bana. Öyleyse, bana artakalan bütün günlerim hep orada mı geçecek?

– *Kapatılmayı haklı mı buluyorsunuz, haksız mı?*

– Nasıl dersiniz. Daha çok, haklı. Ama, haksız da.

– *Neden biraz haksız?*

– Çünkü, söylemem istenen her şeyi söylüyorum, ama bu hiçbir şeyi değiştirmiyor. Anladım ki, sussaydım da sonuç aynı olacaktı, beni gene tutacaklardı.

– *Kocanız için bunu bir haksızlık olarak görmüyor musunuz? Sizin tarafınızdan demek istiyorum?*

– Hayır, gerçekten değil. Ölümünden daha iyidir bu. Hem sonra...

– *Ne?*

– Pek öyle sevmiyordum bu adamı, Pierre Lannes'ı.

– *Marie-Thérèse Bousquet'yi niye getirtmişti o?*

– Yardım etmek için. Hem de ücretsizdi.

– *Yemek yapmak için değil miydi?*

– Onu getirttiği zaman değil, Marie-Thérèse'in iyi yemek yaptığını bilmiyordu. Ücretsiz olduğu için. Ne var ki daha sonra ona para vermeye başladı sanırım.

– *Her şeyi mahkemede anlattığınızı söylüyorsunuz, ama tümüyle gerçek değil bu.*

– Söylemediğim şeyi öğrenmek için mi sorguluyorsunuz beni?

– *Hayır. Bana inanır mısınız?*

– İsterim. Baş dışında her şeyi söyledim. Başın nerede olduğunu söylediğimde her şeyi açıklamış olacağım.

– *Ne zaman söyleyeceksiniz onu?*

– Bilmiyorum. Baş için gerekeni yaptım. Güçlük çektim. Bedenin geri kalan yanından daha çok.

Başın nerede olduğunu söyleyip söylemeyeceğimi bilmiyorum.

– *Niye bilmiyorsunuz?*

– Niye?

– *Kıral, itirafın eksiksiz olmasını gerektirir. Öldürülen kişinin gerçekten Marie-Thérèse olduğuna ancak baş bulunduğu zaman tümüyle emin olunacaktır.*

– Bunu bilmek için bulunanlar yeterli olmalı. Yalnızca bulunmuş olan elleriyle yeterli olacaktır bu, o eller tanınır. Kocama sorun. Hem sonra ben itiraf ettim.

– *Başı nereye sakladığınızı hiç söylemeden, onu ne zaman sakladığınızı söyleyebilir misiniz?*

– Başla en son ilgilendim, bir gece. Her şey bitince. Her zaman yapılan şeyi yaptım. Başı ne yapacağını çok uzun bir süre araştırmıştım. Bulamıyordum. O zaman, Paris'e dek gittim. Orléans yakınında indim, buluncaya dek yürüdüm. Buldum. İşte o zaman sakinleştim.

Geri kalan yeterli değilmiş gibi neden başı istediğinizi bir türlü anlayamıyorum.

– *Size söyledim, itiraflar eksiksiz olmalı.*

– Anlamıyorum.

Kocam benim hakkımda ne söyledi?

– *Daha çok, lehte şeyler. Sizin bir süredir değişmiş olduğunuzu söyledi. Çok az konuştuğunuzu. Bir gün siz kendisine Marie-Thérèse Bousquet'nin hayvana benzediğini söylemişsiniz.*

– Yanlış. "Küçük bir öküz," dedim. Arkadan, tıpatıp bir benzerlikti bu. Onu, bunu söylediğim için öldürdüğümü sanırsanız, yanılırsınız. Bunu öğrenmiş bulunuyorum.

– *Nasıl?*

– Yargıç bana bundan söz ettiği anda.

– *Düşünüyor başka bir kişi olduğunuzu gördünüz mü?*

– Yok, hayır.

Yaptığım şeyi gördüm düşümde. Ama, önce, çok zaman önce. Kocama söyledim bunu. Bunun kendisine de olduğunu söyledi bana. Akşamleyin kahvede Alfonso'ya ve Robert'e sordum. Bana, kendilerinin de cinayet düşü görmüş olduklarını, herkesin cinayet düşü gördüğünü söylediler.

Onu öldürdüğümü düşümde ilk kez görüyor değilim ben.

– *Marie-Thérèse Bousquet'yi öldürürken bir düşteymiş gibi olduğunuzu söylediniz mi?*

– Hayır, bunu hiç söylemedim. Bana soruldu bu, ben bunun bir düşten daha kötü olduğunu söyledim.

– *Niye bir düşten daha kötü?*

– Düş görmediğimden.

Ne öğrenmek istiyorsunuz?

– *Marie-Thérèse Bousquet'yi neden öldürdüğünüzü öğrenmeye çalışıyorum.*

– Niye?

– *Sizi yaşamboyu sürgün cezasından kurtarmak için.*

– İşiniz mi bu sizin?

– *Hayır.*

– Bunu her gün yapmaz mısınız? Herkesle birlikte?

– *Hayır.*

– Öyleyse dinleyin beni. İki şey oldu: Birincisi, onu öldürdüğümü düşümde görmüştüm. İkincisi, onu öldürdüğümde düş görmüyordum.

Bilmek istediğiniz bu mu?

– *Hayır.*

– Nasıl yanıt verileceğini bilseydim öyle yapardım. Olup biteni size ve yargıca anlatmak için düşüncelerimi sıraya koyamıyorum.

– *Belki yapabiliriz gene de.*

– Belki.

Yapabilseydim, her şey açık seçik olsaydı, beni ne yaparlardı?

– *Bu sizin nedenlerinize bağlı olurdu.*

– Katillerin ne kadar açık seçik konuşurlarsa, o kadar çok öldürüldüklerini biliyorum.

Bu durumda, ne yanıt verirsiniz bana?

– *Bu tehlikeye karşın, bütün açıklamanın yapılmış olmasını istediğinizi.*

– Bu çok doğru.

Yaşamımda en çok sevdiğim kişi olan ilk erkeğim Cahors’lu polis de aralarında olmak üzere birlikte yaşadığım bütün insanları düşümde öldürmüş olarak gördüğümü size söylemeliyim. Hem de her birini birçok kez. Demek ki günün birinde bunu gerçekten yapabilecekmişim. Şimdi, olan olduğuna göre, bunu bir kez, gerçekten, yapmam gerekiyordu. Biliyorum.

– *Kocanız, Marie-Thérèse Bousquet’ye kızmanız için hiçbir nedeninizin olmadığını, onun işini çok iyi yaptığını, özellikle yemeklerinin çok iyi olduğunu –kendisinin te-*

miz, dürüst, kibar olduğunu, her ikinize de çok iyi baktığını söylüyor. Bildiği kadarıyla on yedi yıl boyunca ikinizin arasında hiç, ama hiçbir tatsızlığın olmadığını.

— Sağır ve dilsizdi o, hiç kimse tartışamazdı ki onunla.

— *Peki Marie-Thérèse öyle olmasaydı kendisine çıkışacak şeyleriniz olur muydu?*

— Bunu bilmem.

— *Peki onun hakkında kocanızın görüşünde misiniz?*

— Ev kendisine aitti. Marie-Thérèse istediği her şeyi yapabiliyordu. İyi olsun, kötü olsun, aklım fikrim Marie-Thérèse'in gördüğü işlerde değildi.

— *Marie-Thérèse artık olmadığına göre?*

— Farkı görüyorum. Her yerde toz var.

— *Toz olmasını mı yeğlersiniz?*

— Temizken daha iyidir, değil mi?

— *Ama siz, siz hangisini yeğliyorsunuz?*

— Temizlik evde çok yer tutuyordu, çok fazla yer kaplıyordu.

— *Temizlik başka bir şeyin yerini mi alıyordu?*

— Belki?

— *Neyin? Aklına gelen ilk sözcüğü söyleyin.*

— Zamanın?

— *Temizlik zamanın yerini alıyordu, öyle mi?*

— Evet.

— *Ya güzel yemekler?*

— O, temizlikten daha da çok.

Şimdi hepsi bakımsız. Fırın soğuk. Masaların üzerlerinde donmuş yağlar ve yağın üzerinde toz. Camlardan dışarısı görünmüyor artık. Güneş vurduğunda her şey toz ve kir pas içinde görünür. Hiçbir şey temiz değil, bir bardak bile. Bütün kap kacak büfeden çıkarıldı.

— *"Şimdi," diyorsunuz; ama orada değilsiniz ki?*

— Evin nasıl olduğunu bilirim gene de.

– *Bir tavanarası gibi mi?*

– Anlamadım.

– *Demek istiyorum ki, bir tavanarası kadar kirli midir?*

– Hayır, niye bir tavanarası olsun ki?

– *Bu durum sürmüş olsaydı, ne olurdu?*

– Ama sürüyor işte, bununla ilgilenen hiç kimse yok ki. Ben oradayken başladı. Bulaşık yıkamadan yedi gün.

– *Sürüyorsa, neler olacaktır?*

– Sürseydi, hiçbir şey görünmezdi artık. Moloz taşlarının aralarında ot olurdu; hem sonra oturacak yer olmazdı. Bu durum sürseydi, ev olmazdı artık bu, işte benim görüşüm, bir domuz ahırına olurdu.

– *Ya da bir tavanarası mı?*

– Hayır, değil. Bir domuz ahırına. Ben yakalandığımda, neredeyse başlıyordu bu.

– *Bu felaketi durdurmak için hiçbir şey yapmadınız mı?*

– Olumlu ya da olumsuz hiçbir şey yapmadım. Onu kendi oluşumuna bıraktım.

Bunun nereye dek varacağını göreceğiz.

– *Tatilde miydiniz?*

– Ne zaman?

– *Ev kirlendiğinden beri?*

– Yani, ben hiç tatile çıkmadım. Hiç de yararlı bir şey değildi bu. Acelem yoktu, kocamın ücreti yeterlidir, bana gelince, benim de Cahors'daki bir evden gelirim var. Kocam size söylemedi mi bunu?

– *Söyledi.*

Cezaevinin yemeklerini nasıl buluyorsunuz?

– Hoşuma gidiyorsa söylemeli miyim?

– *Evet.*

– Hoşuma gidiyor.

– *İyi mi?*

– Hoşuma gidiyor.

İstedığınız gibi yanıtlıyor muyum?

– *Evet.*

– Geri kalan günlerim için beni cezaevine koymak gerektiğini düşünüp düşünmediklerini bilirsiniz, şunu söyleyin onlara, yapsınlar, evet evet, yapsınlar.

– *Geçmiş yaşamınızın hiçbir şeyini özlemiyor musunuz?*

– Böyle sürerse, burada iyiyim. Şimdi biliyorsunuz, bütün ailem yitip gitti, burada rahatsız olmayacağım.

– *Ama geçmiş yaşamınızdan bir şey özleyiyor musunuz?*

– Hangi geçmiş yaşamdan?

– *Sözgelimi, şu son yıllardakinden.*

– Alfonso.

Alfonso ve geri kalan hepsi.

– *Marie-Thérèse ailenizin son üyesi miydi?*

– Tümüyle değil. Babası var, annem Adeline Bousquet'nin sekizinci erkek kardeşi Alfred Bousquet. Babası Alfred dışında bütün Bousquetler öldü. Bir tek kızı vardı onun, Marie-Thérèse, şanssızlık, sağır ve dilsiz; karısı üzüntüden öldü.

Kocamı saymıyorum.

Marie-Thérèse, o gerçekten benim ailemdendi. Onu gözümde canlandırdığım zaman, beliren hep aynı görüntü: Caddenin kaldırımında bir kediyle oynuyor. Onun, bir sağır ve dilsiz için çok neşeli olduğu, normal bir kimseden daha neşeli olduğu söylenirdi.

– *Sakatlığına karşın onu kendinizden farklı mı görürdünüz?*

– Yok canım, bakın, ölmüş birisi, hayır.

– *Ya canlı olarak?*

– Canlı olarak fark, onun çok iri olması, her akşam çok iyi uyuması ve çok yemek yemesiydi.

– *Bu fark, onun sakatlığından ileri gelen farktan daha mı önemliydi?*

– Evet. Belki. O yemek yediği zaman, yürüdüğü zaman, bazen katlanamıyordum buna. Yargıca söylemedim bunu.

– *Nedenini söyleyebilir misiniz? Niye yargıca söylemediniz bunu?*

– Yanlış anlayacağı için; Marie-Thérèse'den nefret etmediğim halde ondan nefret ettiğimi sanacaktı. Kendisine açıklamayı becereceğimden emin olmadığım için, susmayı yeğledim. Size az önce her şeyi açıklamış olduğumu söylemiştim ve şimdi söylemediğim şeyi size söylediğim için yalan söylüyor olduğumu sanabilirsiniz. Ama yanılırsınız, çünkü size az önce söylediklerim, başka bir şeyle değil, benim yapımla ilgilidir. İnsanların yemek yemelerine ve iyi uyumalarına katlanamayacak bir yapım olduğunu söylüyorum. Hepsi bu. Marie-Thérèse gibi uyuyan ya da yemek yiyen bir başkası olsaydı daha fazla katlanacak değildim. Demek ki, katlamadığım kişi o olduğu için değildi bu. Hiç kimsede bunlara katlanamadığımdandı. Bazen sofradan kalkıp başka şeylere bakmak için bahçeye gidiyordum. Kaç kez kustum. Özellikle salçalı et yemeği olduğunda. Salçalı et benim için korkunç, korkunç bir şeydi. Neden, bilmiyorum. Cahors'da sık sık yerdik bundan; ben küçükken, katkısız etten daha ucuza geldiği için annem pişirirdi bu yemeği.

– *Bunu sevmiyorsanız, Marie-Thérèse niye pişiriyordu?*

– Pişirmek için pişiriyordu, yensin diye, düşünmeksizin, bu yemeğe bayılan kocam için pişiriyordu; bitti artık şimdi, kocam bir daha hiç yiyemeyecek bundan; Marie-Thérèse onun için pişirirdi, kendisi için ve boşu boşuna benim için.

– *Marie-Thérèse salçalı et yemeğini sevmediğinizi bilmiyor muydu?*

– Onlara söylemedim hiç.

– *Peki, onlar bunu kestiremezler miydi?*

– Hayır. Sofrada onlar gibi yerdim bu yemeği. Onların yemelerine bakmazsam, ben de yiyebiliyordum.

– *Salçalı etten nefret ettiğinizi niye hiç kendisine söylemediniz?*

– Bilmiyorum.

– *Düşünün.*

– "Salçalı eti sevmiyorum," diye düşünmediğime göre, söyleyemezdim.

– *Onlara söyleyebilecek olduğunuzu size şimdi düşündüren ben miyim?*

– Belki. Bu etten tonlarca yutmuşumdur gene de. Pek bilemiyorum.

– *Eti bırakmak yerine, niye yiyordunuz?*

– Bir bakıma hoşuma gittiğinden. Evet. Yemeğin o yağlı berbat salçasını yemek hoşuma gitmiyor değildi. Sonra bunu bahçede düşünecek bütün bir günüm vardı.

Bahçeyi pek çok sevdiğimi söyledim mi size? Orada rahattım. Evin içinde olunca Marie-Thérèse'in gelip bir anda bana sarılmayacağından emin olamazdım hiç; bana sarılmasından hoşlanmıyordum, bunu da söylemeliyim. O çok şişman, odalar küçüktü. Eve göre çok iri buluyordum onu.

– *Bunu kendisine söylüyor muydunuz?*

– Hayır, kendisine söylemezdim.

– Neden?

– Çünkü onu evin içinde gördüğüm zamanlar, onun yalnızca benim için çok iriydi o. Başka türlü değil. Ama yalnızca o değildi. Kocam kazık gibidir, ben onu eve göre çok büyük, çok yüksek buluyordum ve bazen onu, onun tavanların altında gezindiğini görmemek için bahçeye giderdim.

Bahçede yanıma gelmezlerdi.

Betondan bir sıra ve İngiliz nanesi sapları vardır, benim gözde bitkimdir bu. Koyunların olduğu adalarda yetişen, yenilen bir bitkidir. Şunu düşündüm: İngiliz nanesi salçalı etin karşıtıdır. Bu beton sıranın üzerinde bazen kendimi çok zeki bulmuş olduğumu söylemeliyim size. Hareketsiz, rahat durdukça zekileşiyordum, zekice düşüncelerim oluyordu.

– *Nasıl biliyordunuz bunu?*

– Bu bilinir.

Her şey bitti şimdi. Şimdi karşınızda duran kişiyim, başka biri değil.

– *Bahçede kimdiniz?*

– Ölümünden sonra kalan.

– *Salçalı et yemeğini gene de yiyordunuz, öyle dediniz.*

– Biraz önce söyledim bunu.

– *Aynı anda hem hoşunuza giden hem de gitmeyen çok şey yapar mıydınız?*

– Birkaç şey.

– *Peki bu nasıl hoşunuza gidiyordu sizin?*

– Biraz önce bunu da söyledim size. Daha sonra bahçede düşündüğüm anlamda hoşuma gidiyordu bu.

– *Her gün aynı biçimde mi?*

– Hayır, kesinlikle.

– *Başka bir ev düşünür müydünüz?*

– Hayır, oradaki evi düşünürdüm.

– *Ama içinde o ikisi olmaksızın mı?*

– Onlar olmaksızın değil: Evde onların gözetimi altındaydım, onlar olmaksızın, hayır, yapamazdım.

Açıklamalar arıyordum, tepemdeki o ikisinin hiçbir zaman düşünmeyeceği açıklamalar.

– *Neyin açıklamalarını?*

– Oo, pek çok şeyin.

Yaşamımı buraya dek neyle geçirdiğimi bilmiyorum. Cahors’lu polisi sevdim. Hepsi bu.

Benim cezaevine gitmemin kimin yararı var?

– *Hiç kimseye ve herkese.*

– Kaygılanmış izlenimi bırakıyorum, ama umurunda değil. Kocam Cahors’lu polisten söz etti mi size?

– *Çok az.*

– Onu ne kadar sevdiğimi bilmez kocam. Şimdi burada gördüğünüz gibi bir kadın olan ben, yirmi beş yaşımı yaşadım ve çok yakışıklı o adam beni sevdi. O sıralarda Tanrı’ya inanır ve her gün Kudas ayinine giderdim. Bir sütçü dükkânında işe girmiştım. O, bir kadınla karı-koca hayatı yaşıyordu; bu yüzden onu ilk önce istemedim. Bunun üzerine o kadını terk etti. İki yıl çılgıncasına seviştik. Çılgıncasına diyorum. Beni Tanrı’dan koparan odur. Tanrı’nın ardından, artık bir tek onun açısından görüyordum. Bir tek onu dinliyordum; o benim için her şeydi ve bir gün artık Tanrım yoktu, ama yalnız o, yalnız o vardı. Ve sonra bir gün yalan söyledi.

Geç kalmıştı. Onu bekliyordum. Döndüğünde gözlerinde pırıltılar vardı, konuşuyor, konuşuyordu... Ona bakıyordum, postaneden geldiğini söyleyişini, ne yaptı-

ğını anlatışını, yalanlarını dinliyordum, ona bakıyordum, gitgide daha hızlı konuşuyordu ve sonra birdenbire konuşmayı kesti –bakıştık, bakıştık. Gökkubbe yıkıldı.

Sütçü dükkânına geri döndüm. Ve üç yıl sonra Pierre Lannes’a rastladım, o beni Paris’e götürdü. Çocuğum olmadı.

O zamandan beri yaşamımı nasıl geçirdiğime çok şaşıyorum.

– *Cahors’lu polisi bir daha hiç görmediniz mi?*

– Gördüm, bir kez, Paris’te. Beni görmek için Cahors’dan gelmişti. Kocamın yokluğunda eve geldi. Beni Lyon Garı yakınındaki bir otele götürdü.

Odada birlikte ağladık. Beni yeniden almak istiyordu, ama bunun için artık çok geçti.

– *Niçin çok geç?*

– Birbirimizi önceden sevmiş olduğumuz gibi sevmek için. Yalnızca ağlayabiliyorduk. Sonunda, onun kollarından, ondan kurtulmam gerekti; ellerini tenimden uzaklaştırdım, o beni bırakamıyordu. Karanlıkta giyindim ve hemen uzaklaştım. Hemen uzaklaştım, tam kocamın dönüşünden önce eve girdim.

Daha sonra, bana öyle geliyor ki onu daha az düşündüm. Onunla Lyon Garı’nın bu odasında sonsuza dek ayrıldık.

– *Bu olay olduğunda Marie-Thérèse Bousquet sizinle miydi?*

– Hayır. O ertesi yıl geldi. Kocam onu almaya Cahors’a gitti. 7 Mart 1945’te getirdi onu, on dokuz yaşındaydı Marie-Thérèse. Bir pazar sabahıydı. Onların Cumhuriyet Caddesi’nden gelişlerini gördüm, bahçe-

deydim. Marie-Thérèse uzaktan herkese benziyordu. Yakından, konuşmuyordu. Ama dudak hareketlerinden, söylenenleri anlıyordu. Hiç seslenmezdik ona; yanına gitmek, omzuna dokunmak gerekirdi.

Ev, özellikle kış akşamlarında, okulun dağılmasından sonra çok sessiz olurdu. Akşamın saat yedisinde yemek kokuları duyulmaya başlanırdı, öyleydi. Marie-Thérèse yemeklere her zaman çok yağ koyardı ve kokuları her yana yayılırdı, duymazlık edemezdik.

Kışın bahçeye gidemezdim.

Viornelular'a cinayet üzerine sorular yönelttiniz mi?

— *Evet. Robert Lamy'ye de.*

— İyi ki o vardı.

Neler söylediler size?

— *Anlayamadıklarını söylüyorlar.*

— Polis arabasında Viorne'a son bir kez bakmayı unuttum. İnsanlar düşünemiyor. Gözümde beliren, akşamları köy alanıdır. Alfonso yavaşça geliyor, sigara içiyor, bana gülümsüyordur.

— *İnsanlar, mutlu olmanız için her şeyinizin olduğunu söylüyor.*

— Bol bol zamanım vardı; kocamın geliri yeterlidir ve benim de Cahors'daki bir evden kira gelirim var, bunu söylediler mi size?

— *Evet. Böyle bir şeyi beklediklerini söyleyen başka insanlar da var.*

— Bakın hele.

— *Şu anda mutsuz musunuz?*

— Hayır. Neredeyse mutluyum, mutlu olmanın eşiğindeyim. Bu bahçe elimde olsaydı tam mutluluğa

ererdim, ama onu bana geri vermeyeceklerdir hiçbir zaman; ben şu ânı yeğliyorum, şimdi artık gözü açık uyumam ve kendime dikkat etmem gerektiğinden, bahçemden yoksun kalmanın üzüntüsünü yeğliyorum.

Eğer bahçem yanımda olsaydı, olası değildi bu, çok fazla olurdu.

E, ne söylüyorlar?

– *Mutlu olmak için her şeyinizin olduğunu.*

– Doğru.

Bu bahçede mutluluğu düşündüm. Bu sıranın üzerinde ne düşündüğümü artık hiç bilmiyorum. Şimdi her şey bittiğine göre ne düşündüğümü anlamıyorum artık.

Robert, mutlu olmak için her şeyimin olduğunu söyledi mi?

– *Hayır. Şunu dedi: "Claire başka bir yaşam sürseydi olaylar belki de başka türlü gelişirdi."*

– Hangi yaşam, bunu söylemedi mi?

– *Hayır.*

– Bu durumda susmak da iyidir.

Ya Alfonso? O ne dedi?

– *Ben Alfonso'yu görmedim. Ama yargıca hemen hemen hiçbir şey söylememiş. Size ilişkin belirgin düşünceleri yokmuş gibi görünüyormuş.*

– Alfonso hiçbir şey söylememiş, ama cinayet konusunda ne düşüneceğini biliyordu herhalde.

– *Sizinle konuşur muydu?*

– Hayır, hiç bile, hayır, ne demeye? Hayır, ama, yirmi iki yılın sonunda, bütün yıl boyunca Alfonso'nun var olduğunu ve 'günaydın, iyi akşamlar' gibi hep aynı şeyleri söylemek için konuşulduğunu bilirsiniz, bir sıkıntı yaratır bu.

Başka türlü, geceleri, Viorne'da, kimileyin.

– *Niçin "Şimdi her şey bittiğine göre," diyorsunuz. Buna inanıyor musunuz?*

– Ne başlayacak ki? Bu durumda, bitti.

Ölmüş olan için bitti. Bunu yapmış olan benim için de.

Aile bitti. Yirmi iki yıldır sürüyordu, ama şimdi artık bitti.

Bu çok çok uzun tek bir gündür –gündüz-gece-gündüz-gece- ve ardından birndembire cinayet.

Bahçeden yoksun kalınca anımsarız kışı, yoksa hepsi birdir. Bu sıranın üzerinde her şeyi düşünmüş olduğumu sanıyorum.

Gazete okur, hemen ardından, sıranın üzerinde, okumuş olduğum şeyi düşünürdüm. Kimileyin siyasal sorunları da. İnsanlar geçirdi ve ben onları düşünürdüm. Marie-Thérèse’i de düşünürdüm, onun nasıl yapabildiğini. Kulaklarıma balmumu tıkarıdım. Çok sık olmadı bu, sekiz on kez belki, hepsi bu. Kocam evi satacağını söylemiş mi?

– *Bilmiyorum*

– Oo, satacaktır. Eşyaları da, şimdi artık onları ne yapsın ki? Sokakta bir açık artırma düzenleyecektir. Her şey dışarda olacaktır. Viornelular sokaktaki yatakları görmeye geleceklerdir. Tozlu, yağla kaplı masaları ve bulaşıkları görünce ne düşünecekleri şimdi artık umurumda değil. Bu gerekecektir.

İçinde işlenmiş olan cinayet yüzünden evi satmakta güçlük çekecektir belki kocam. Belki de arsa fiyatına satacaktır onu. Kocam, şimdi Viorne’da arsanın metre karesinin yedi yüz frank kadar ettiğini söylemişti; bahçeyle birlikte iyi para getirecektir.

Parayla ne yapacak acaba?

– *Mutlu olmak için her şeyinizin olduğuna siz inanmıyor muydunuz peki?*

– Bunu söyleyen ve buna inanan insanlar için, inanıyorum buna, evet, mutlu olmak için her şeyimin olduğuna inanıyorum. Başka anlamda, başka insanlar için, hayır.

– *Hangi insanlar?*

– Sizler.

– *Peki, böyle düşünmekle yanılıyor muyum, size göre?*

– Evet. Cahors’lu polisle birlikte olanlar düşünülünce şöyle denebilir: Fazla bir şey yok bunda. Ama yanlış. Cahors’un mutluluğundan ayrılmadım ben hiç, bu mutluluk bütün yaşamımı doldurdu benim. Birkaç yıllık bir mutluluk değildi bu, öyle sanmayın, hep sürececek bir mutluluktu. Ben uyurken o sürüyor hâlâ; işten döndüğü zamanlarda onun bana gülümsediğini görüyorum çitin ardından. Bunları birilerine açıklama düşüncesini taşıdım hep, ama kime söz edebilirdim bu adamdan? Şimdi çok geç, çok uzak, çok geç.

Onu anlatan mektuplar yazabilirdim, ama kime?

– *Ona?*

– Hayır, anlamazdı.

Hayır, mektupları herhangi birine göndermek gerekecekti. Ama o herhangi birini bulmak kolay değil. Yapılmış olması gereken şey şu gene de: Bunun tümüyle anlaşılması için onu da beni de tanımayan birisine onları göndermek.

– *Gazeteye belki de?*

– Hayır. Çeşitli nedenlerle gazeteye iki ya da üç kez yazdım, ama bu denli önemli bir neden için, asla.

– *Bahçe ile geri kalan zaman arasında ne vardı?*

– Yemek kokularını duymaya başladığımız zaman vardı. Günün bitiminden önce önümüzde artık yalnızca bir saatimiz olduğu için gereken şeyleri hemencecik dü-

şünmek gerektiğini, akşam yemeğinden önce artık yalnızca bir saat kaldığını bilirdik. Böyleydi.

Biliyorsunuz bayım, bahçede başımın üzerinde kurşundan bir kapak vardı. Düşündüğüm şeyler... Dinginleşmem için diyelim, bu kapağı geçmeliydiler, ama bu çok seyrek oluyordu. Çoğu kez düşünceler yeniden üzerime düşüyor, kapağın altında kaynaşıp duruyorlardı; bu öyle dayanılmaz oluyordu ki artık acı çekmemek için birçok kez canıma kıymayı düşündüm.

— *Peki bu düşünceler arada bir o kurşun kapağı geçiyor muydu?*

— Evet, bazen birkaç günlüğüne çıktıkları oluyordu. Deli değilim, onların hiçbir yere gitmediklerini biliyorum elbet. Ama bu düşüncelerin uçuşa geçmek üzere içimden geçtikleri anlarda, ben öylesine... Mutluluk öylesine güçlü olurdu ki deliliğe inanabilirdim. Düşündüğüm işitildiğine, bu düşüncelerin tüfek atışları gibi sokakta patladıklarına inanırdım. Sokak bunlarla değişmişti. İnsanlar, kendilerine seslenilmişçesine kimi zaman başlarını bahçeye çeviriyorlardı. Buna inanabilecek hale gelmiş olduğumu söylemek istiyorum.

— *Bu düşünceler neye ilişkindi? Sizin yaşamınıza mı?*

— Onlar hiç kimsenin başını benim yaşamıma çevirtmezlerdi. Hayır, onlar benden ve benim çevremden çok daha başka şeylerle ilgiliydiler. Başkaları onların sahibi olabilir ve onlardan yararlanabilirlerdi. Mutluluk üzerine, kış bitkileri üzerine, kimi bitkiler, kimi şeyler, besinler, siyaset, su, su üzerine, soğuk göller, göllerin dibi, göllerin dibindeki göller üzerine, içen, alan, kapanan su üzerine, o şey üzerine, çok, durmaksızın sürünüp giden hayvanlar üzerine, elsiz, gidip gelen şey üzerine, çok da, düşündüğümde Cahors düşüncesi üzerine, düşünmediğimde, arta kalanla karışan televizyon üzeri-

ne, bir başkası üzerine kurgulanmış bir öykü, kaynaşma üzerine kaynaşma, sonuç: Kaynaşma vesaire, karışım ve ayrışım üzerine, çok çok, ayrılmış kaynaşma ve değil, görüyorsunuz, tane tane ayrılmış, ama yapışık da, kaynaşma üzerine çarpma, bölme, kargaşa ve yiten her şey üzerine, vesaire vesaire, ne bileyim ben, düşüncelerim oldu.

— *Ya Alfonso üzerine?*

— Evet, çok; yüreği sonsuz açık, eli açık, kulübesi boş, bavul boş ve onun en iyisi olduğunu görecektik hiç kimse olmadığı için çok düşündüm.

— *Birini öldürmüş olan insanlar üzerine?*

— Evet, ama yanıliyordum, şimdi biliyorum bunu. Bundan, ancak kendi başına da gelmiş, bana yardım edecek biriyle söz edebilirim, anlarsınız. Sizinle, hayır.

— *Bahçedeki düşüncelerinizi başkalarının öğrenmelerini istemez miydiniz?*

— Evet.

Başkalarına haber vermek isterdim, onlar için yanıtlarım olduğunu bilsinler. Ama nasıl? Sahip olduğum zekâyâ göre zeki birisi değildim ve bu zekâyı da dile getiremezdim. Pierre Lannes, sözgelimi o, sahip olduğu zekâyâ göre zeki biridir. Ben tümüyle zeki biri olmayı isterdim. Bir gün ölecek olmam konusunda beni avuttan, bütün bu zaman boyunca sahip olduğum zekâyâ göre yeterince zeki olmamış olmamdır. Hiç başaramadım. Çok zeki olmanın ve insanın kendisi gibi, bu zekânın da ölüme yönelik olduğunu bilmenin korkunç olması gerektiğini düşünüyorum. Ama yeğlerdim gene de.

Bütün bu zaman, boşu boşuna bütün bu zaman. Artık çok geç olduğunu bildiğim için huzurluyum şimdi.

— *Ne zaman başladı bu?*

– Gündelik temizlikleri yaparken, boş sınıflarda. Çocukların sıcaklığı vardır hâlâ, ben rakamlarla, çarpma gibi bölmeler, bölme gibi çarpmalarla karatahtaya kapanmışımdır, işte üç rakamı oluveririm; hem de gerçekten.

– *Kocanız, sizin kimi zaman yoldan geçenlerle konuştuğunuzu sandığınızı söylüyor.*

– Aa, size söylemiş bunu. Kendimi kaptırınca bu karşılıklı konuşmaları uydururdum. İkisinin de bana inanmadıklarını biliyordum elbet. Zaman zaman beni deli yerine koymalarından, onları biraz korkutmaktan hoşlanıyordum. Böylece daha fazla huzura kavuşuyordum.

Ama bazen bu konuşmalar gerçekten oluyordu; ancak, kesinlikle onlara anlattığım gibi değil.

– *Cinayete dönelim. Ne dersiniz?*

– Bu dönem üzerine hemen hemen hiçbir şey bilmiyorum. Size söylenmiş olmalı.

– *Niçin yaptınız bunu?*

– Neden söz ediyorsunuz?

– *Onu niye öldürdünüz?*

– Söylemesini bilseydim sorgulamalar sona ermiş olurdu, siz de beni sorgulamak için burada olmazdınız. Bunun gerisi için olduğunu biliyorum.

– *Gerisi mi?*

– Evet. Onu parçalara bölmüş ve bu parçaları trene atmışsam, bu onu ortadan kaldırmanın bir yolu olduğu içindi; kendinizi benim yerime koyun, ne yapardınız?

Kaldı ki, bunun kötü bir buluş olmadığı söyleniyor.

Oyunumu bitirmeden önce polis tarafından yakalanmak istemiyordum ve onu, akli başında bir kişi gibi ortadan kaldırdım.

Geceleyin mahzendeki bu kasaplığın ne denli yorucu olduğunu bilemezsiniz; hiç düşünemezdim, hiç. Mahzende yapmış olduğum şeyi yapmakla benim cinayete cinayet eklediğim söylenirse size, bunun yanlış olduğunu söyleyin.

— *Onu niye öldürdüğünüzü bilmiyor musunuz?*

— Söylemeyeceğim bunu.

— *Peki neyi söyleyeceksiniz?*

— Bu, bana sorulan soruya bağlı.

— *Size hiç doğru soru sorulmadı mı bu cinayet hakkında?*

— Hayır. Gerçeği söylüyorum. Bana doğru soru sorulmuş olsaydı ne yanıt vereceğimi bulurdum. Bu soruyu ben de bulamam.

— "Onu niye öldürdünüz?" sorusunu başka birisi yanıtlayabilecek midir, kanınızca?

— Hiç kimse. Belki sonunda.

— *Doğru soruyu siz kendiniz aramıyor musunuz?*

— Arıyorum, ama bulamadım. Çok aramıyorum. Bilebilmek için çok sıkıntı çektim.

Sorulara önümde geçit yaptırdılar, onlar geçerken ben hiçbirini doğru olarak kabul etmedim.

— *Hiçbirini mi?*

— Hiçbirini. Şöyle sordular: Marie-Thérèse'in sağır ve dilsiz olması kafanızın tasını attırdığı için miydi bunlar? Ya da şöyle: Kocanızı mı kıskanıyordunuz? Gençliğini mi? Ya da şöyle bir soru: Sıkılıyor muydunuz? Ya da: Evin düzenlenişi mi ağır geliyordu size?

Hiç olmazsa siz bunlara benzer bir şey sormadınız.

— *Bu sorularda yanlış olan ne var?*

— Ayrı ayrı olmaları.

– *Doğru soru bütün bu soruları ve başkalarını kapsayacak soru mudur?*

– Belki. Nereden bileyim? Ama bunu neden yaptığımı bilmek sizi ilgilendirir mi?

– *Evet. Beni ilgilendiriyorsunuz. Yaptığınız her şey beni ilgilendiriyor.*

– Evet, ama bu cinayeti işlememiş olsaydım sizi hiç de ilgilendirmeyecektim. Hâlâ orada, bahçemde susuyor olacaktım. Ağzım kimi zaman sıranın betonu gibiydi.

– *Sizce, örnek bir doğru soru nasıl bir şey olurdu? Sizi sorabileceklerim arasından değil, hayır elbet. Ama, sözgelimi sizin bana sorabilecekleriniz arasından?*

– Ne yapmak için size soracağım?

– *Sözgelimi, size niye sorular sorduğumu bilmek için. Beni nasıl ilgilendiriyorsunuz? Nasılım?*

– Sizi nasıl ilgilendirdiğimi biliyorum. Nasılsınız, bunu da şimdiden biraz biliyorum.

Geri kalan yanına gelince, bakın Alfonso'yla nasıl yapardım. Alfonso işten ya da herhangi bir konudan Pierre'e söz etmek için uğradığı zamanlar, ben koridora ya da kapının arkasına gider, onu dinlerdim. Sizin için de benzeri olurdu.

– *Sizden uzakta mı konuşmalıydım?*

– Evet, başka biriyle.

– *Sizin dinlediğinizi bilmeksizin mi?*

– Bilmeksizin. Böyle olması gerekirdi, rastlantısal olarak.

– *Kapıların ardından daha mı iyi işitiliyor?*

– Hepsi. Yaşamın şaşılacak bir yanı bu. Bu yolla Alfonso'yu kendisinin bile göremediği yere dek, dibine dek gördüm.

Pierre beni kapının arkasında bulunca, bahçeye dönmemi söylerdi palasandiras. Ne yaşam.

– *Kapının arkasında Pierre'in sesi nasıl olurdu?*

– Kapının önündeki sesinin aynısı.

Bakın, daha iyisini söyleyemem: Siz eğer doğru soruyu bulursanız, size yanıt vereceğime söz veririm.

Onu öldürme nedenlerim üzerine neler diyorlar?

– *Varsayımlar yapılıyor.*

– Yargıcın sorularıyla yaptığı gibi.

– *"Niçin?" sözcüğü en iyisi mi?*

– "Niçin?" Evet. Burada durulabilir.

– *Size soruyorum öyleyse: Niçin?*

– Doğru. Niçin?

Ama bu sözcük beni alıp size, sorulara doğru götürüyor.

– *Bilmediğimiz bir nedeni vardır, bilinmeyen bir neden.*

– Şu anda kimin bilmediği mi?

– *Herkesin. Sizin. Benim.*

– Nerede bu bilinmeyen neden?

– Sizde?

– Niye? Niye Marie-Thérèse'de değil ya da evde, bıçakta değil? Ya da ölümden? Evet, ölümden değil?

Delilik bir neden midir?

– *Belki.*

– Arayıp da bulamadıkça, delilik bu denecek, biliyorum.

Çok yazık. Eğer ben deliysem, hastalığım delilikse, üzgün değilim.

– *Düşünmeyin bunu.*

– Düşünmüyorum. Düşünen sizsiniz. Deli olduğumu insanların ne zaman düşündüklerini bilirim, sesin tonundan anlarım bunu.

– *Neler yapardınız evde?*

– Hiçbir şey. Günaşırı alışveriş. Hepsi bu.

– *Ama bir şeylerle ilgileniyordunuz?*

– Hayır.

– *Zaman nasıl geçiyordu peki?*

– Çok hızlı, saatte yüz kilometre, sel gibi.

– *Kocanız, odanızı her gün yaptığınızı söyledi.*

– Kendim için odamı yapardım, yıkanırımdı, çamaşırım yıkardım. Bu yolla hep hazır olurdu, anlarsınız, oda da. Temiz ve taranmış, yatak yapılmış. Böylece arkada hiçbir iz bırakmadan bahçeye gidebilirdim.

Öyle, deli olmaktan biraz üzgünüm gene de. Öteki kadınlar deli olsalar, ben ne olacağım ortalarında?

– *Odanız yapılıp siz de yıkanmış olunca, neye hazır oluyordunuz?*

– Hiçbir şeye. Hazırdım. Önemli şeyler olsaydı, hazırdım, işte bu. Birisi beni aramaya gelseydi, yitseydim, hiç dönmemiş olsaydım, hiç, arkamda hiçbir iz bırakmamış olacaktım, özel bir iz bile, temiz izlerin dışında hiçbir şey. İşte bu.

– *Ne düşünüyorsunuz?*

– Bahçeyi düşünüyorum. Şimdi uzaklarda. Ne hoştur. Bitti artık. Her şey sona erdiği halde odun kırmayı sürdüren Alfonso. Daireye giden Pierre. Zeki olmak için Alfonso'nun da her şeye sahip olduğunu, ama benim gibi, onun da pek zeki olmadığını –nedenini hiçbir zaman bilemeyeceğim– sanıyorum. Viorne'da bu durumda olan iki kişiydik. Alfonso'yla ben.

Pierre Lannes için düşünmem bunu.

Bütün bu size anlattıklarım gerçek midir sizce?

– *Gerçek olduklarını sanıyorum.*

– Öyleyse bakın. Bunların gerçek olduklarına ben de inanıyorum. Hiç bu kadar çok konuşmamıştım, hem

gerçeği söylüyorum. Kaldı ki fırsat çıksaydı, belki bunu önce de yapabilirdim.

Kendimi konuşmaktan alıkoyamayabilirdim de, bir yıl sürekli konuştuktan sonra. Ya da hemen susardım, anahtarın kilidi içinde bir kez dönmesi beni sonsuza dek sustururdu. Şimdi de benzer bir durum söz konusu: Sizinle aynı zamanda hem konuşuyorum hem konuşmuyorum. Kafamın içi hep böylesine doludur. Hep bir şeyler vardır içinde. Neylersiniz, bizim gibi olmak şaşırtıcıdır. Evden söz ettim mi?

Birinci katta iki oda, giriş katında da yemek odasıyla Marie-Thérèse'in odası vardı.

— *Onun odasına inmeden önce uyumuş muydunuz?*

— Elektriği yakma gereksinimi duymamış olduğuma göre —daha o saatte gün ağarıyordu herhalde. Bu durumda, uyumuş olmalıyım.

Genellikle gün ağarırken uyanırdım, yeniden uykuya dalmam olanaksızdır —o zaman evin içinde, hep giriş katında, boş boş dolanırdım— işte bu.

Yemek odasıyla koridor arasına güneş vururdu.

— *...Onun odasının kapısı açıktı, siz onu yan yatmış uyur durumda gördünüz, sırtı size dönüktü.*

— Evet. Her zaman.

— *Mutfağa bir bardak su içmek için gittiniz. Çevrenize bakındınız.*

— Evet. Evlenmemizden üç gün önce, 1942'de, Cahors'daki Yıldız Pazarı'ndan satın alınmış olan tabakların dibindeki süsleri görüyorum. Yeniden başlıyor. Tabakların düşlemine kapılıp o şeylere doğru gideceğimi biliyorum. O zaman, işte, bıkıyorum, anlarsınız. Gel-

sinler, beni alıp götürsünler istiyorum. Gönlüm, üç ya da dört duvar, demir bir kapı, demir yatak ve parmaklıklı pencere çekiyor; ben Claire Lannes'ı içeri kapamak istiyorum. O zaman pencereyi açıyor, işitilsin ve beni kurtarmaya gelsinler diye tabakları kırıyorum. Ama Marie-Thérèse birdenbire orada, hava akımının içinde oluyor; benim tabakları kırışıma bakıyor, gülümsüyor, Pierre'e haber vermeye koşuyor. Her şeyi Pierre'e yetiştirirdi. Haydi bakalım, bahçeye sıvış.

Sonunda, bahçeden zevk alır oldum.

— *Ne zamandı bu?*

— Tabakların kırılması, üç ya da beş yıl önce.

— *Marie-Thérèse'in Cahors'a gittiğini kendisine söyleyince kocanız size nasıl inanabildi ki?*

— Oh, rahat bırakın biraz beni.

Neyi öğrenmek istiyorsunuz?

— *Kocanız kalkınca ona ne söylediniz?*

— Biraz önce sizin söylediğiniz şeyi söyledim.

— *Kocanız işin doğrusunu söyledi mi?*

— Kocam bana inanmadı. Hiç kimse onu sormadı bana, Alfonso bile.

— *Kocanız size hiçbir soru sormadı mı?*

— Hiç sormadı; bunun doğru olmadığı konusunda onun bana inanmadığının kanıtıdır bu.

— *Öyleyse ne sandı?*

— Bunu bilmek sizin ne işinize yarar? Bilmiyorum.

— *Ya Alfonso, o sezmiş midir, sizce?*

— Evet. Ondan, televizyonu su kuyusuna atmasını isteyince, onun olanları kestirmiş olduğunu gördüm.

Kendisi ne diyor?

— *Sizin kendisinden televizyonu su kuyusuna atmasını hiç istemediğinizi söylüyor.*

– Söylediklerinize inanmıyorum. Ya onlar yalan söylüyor ya da siz.

– *Karıştırtıyor olmalıyım.*

– İyi. Alfonso konuşmaz çünkü, ama ‘evet’ ve ‘hayır’ diyebilir. Benim için olduğu gibi, bir gün birden gelecektir belki. Bazen evine dönerken *La Traviata*’yı söyler Alfonso; kendisinden bir kez istemiştim bunu. Yoksa sürekli olarak odun kırar, ne sıkıcı! Çok zaman var, on iki yıl oluyor, Alfonso’nun beni seveceği, birlikte yaşamak için beni ormana götüreceği umuduna kapıldım, ama bu aşk hiçbir zaman olmayacaktır. Bir defasında, gece boyunca onu bekledim, bütün gürültüleri dinledim, birlikte, aşk, Cahors yeniden başlayacaktı, ama o gelmedi.

Onlar şimdi, olsalar kendileri olabileceklermiş gibi, benim deli olduğumu söyleyeceklerdir. İstediklerini söylesinler; onlar ne olsa söylenilen, düşünülp taşınmadan gevezelik edilen öte yakadandırlar.

Mahzende ne olup bittiğini bir bilselerdi. Mahzen-
de bir dakika bile bulunmuş olsalardı susarlardı, bu hi-
kâye üzerine tek bir sözcük söyleyemezlerdi.

– *Cinayetten önce siz onların yakasından mıydınız?*

– Hayır, asla, hiçbir zaman onların yakasından olmadım ben. Oraya gittiğim olmuşsa, alışveriş yaparken sözgelimi –günaşırı alışverişe giderdim, kesinlikle artık hiçbir şey yapmadığımı sanmayın– o zaman onlara gü-
naydın demek, en az biçimde olmak üzere onlarla ko-
nuşmak zorunda kalmışımdır. Daha sonra, onların o
yapmacık tiz tiyatro seslerinin çınlamalarını işitmek
için tam bir saatim olurdu.

– *Tiyatroya gider miydiniz?*

– Paris’te otururken o beni arada bir götürdü.

La Traviata’ya ise Cahors’da polisle birlikteyken.

– *Alfonso öte yakadan değil miydi?*

– Hayır, kendisi bilmese bile, Alfonso benim yakamdandı.

Cahors’lu polis de, o da benim yakamdandı.

– *Onun ne olduğunu bilmiyor musunuz?*

– Hep Cahors’dadır, o ya da bu yakadan sevdiği yaşam biçimini sürdürmek üzere bu kente kapanmıştır.

– *Kocanız ‘öteki yakadan’ mıydı?*

– Onun orası için yaratıldığını, ama bizim yüzümüzden oraya asla tam uymadığını sanıyorum. Biz olmasaydık onları yemeğe çağırırdı, eminim bundan, onlar gibi konuşurdu. Günaydın bayan, nasılsınız? Ya çocuklar? Büyüyorlar mı? İşler yolunda olmadığı zamanlar, eh işte nasıl olsun. Birçok kez giderdi onlara. Ama kocam, yağla dolup taşan sıcak evine hep geri dönmüştür; öbürleriyle birlikte olduğu birçok günden sonra bile hep bize gelirdi o. Bu insanları eve getirmenin sözünün bile edilmediğine dikkat edin. Bir yanında karısı, öteki yanında sağır ve dilsiz varken onları evine getiremeyeceğini bilirdi. Sıkışıp kalmıştı. O çok iyi bilirdi bunu. Gerçekte, o da öteki yakadandı...

Evet ama işte, kocam, ikimiz yüzünden, bahçede gürültüsüz duran ve koridorlarda tek bir sözcük etmeden dolaşan kadınlara alışmıştı.

Bir defasında, Cahors’lu polisle son kez buluştuğum Lyon Garı yakınındaki bir otelden dönüyordum; kocam hiçbir şey anlamasın diye eve son hızla dönmüştüm; hiçbir şey olmamış gibi önümde, boyunbağı ve gözlükleriyle onun gelişini gördüm; ağlıyordum, duramıyordum, yakıcı gözyaşlarım tek tek akıyordu; onu o gün boyunbağı, gözlükleri, beyaz yakası, havası, söyle-mese bilme ‘Canın ağlamak istiyorsa git başka yerde ağ-la, küçük,’ der gibi halini görünce, o gün onun öteki yakadan olduğunu anladım: Daha o gün.

– *Marie-Thérèse Bousquet ‘öteki yakadan’ mıydı?*

– Sakatlığı yüzünden, hayır, oraya ait değildi; ama normal olmuş olsaydı öteki yakanın kraliçesi o olurdu. Size söylediğim bu sözü iyi belleyin: Kraliçe. Onlar ayine gitmek için kaldırımdan geçerlerken, Marie-Thérèse onlara yiyecekmiş gibi bakardı. Onlar kendisine gülümserlerdi, bakın işte. Bana ise, hiç kimse hiçbir zaman gülümsememiştir, bundan kaçınmışlardır hep.

Marie-Thérèse sağır ve dilsizdi, dev bir sağır et yığını; ama kimi zaman çığlıklar çıkardı bedeninden; boğazından değil, göğsünden gelirdi bu çığlıklar.

Mahzende kara gözlük taktım, elektriği söndürdüm. Onu görmek istemediğime, onu görmemek için ne gerekiyorsa onu yaptığıma göre –ışığı söndürdüm ve gözlük taktım–, demek ki deli değildim. Yüz yıldan beri onu yeterince görmüştüm.

Söylediğimi duydunuz. Az önceki gibi konuşmuyorum artık. Tümceler arasında ayırım oluşturmuyorum artık. Anlaşıyorum.

Sizi sıkıyor mu bu?

– Hayır.

– Abuk sabuk şeyler söylüyorum, bir konudan bir başkasına geçiyorum. Bunun bana ne zaman olduğunu bilmediğimi sanmayın.

Konuşmamı sonsuza dek kesiyorum. İşte.

– *Mahzenin bir duvarında, sizin tarafınızdan bir kömür parçasıyla yazılmış olan Alfonso adı bulunmuş. Onu yazmış olduğunuzu anımsıyor musunuz?*

– Hayır.

Yardıma gelsin diye onu çağırmak istemişimdir belki? Hem, bağırmadığıma göre –kocamı uyandırır mıydı bu– yazmışımıdır herhalde? Belki. Anımsamıyorum.

Yararsız olduğunu bile bile çağırmak için yazdığım olmuştur.

– *Kime, sözgelimi?*

– Oo, dönmeyen bir adama.

Marie-Thérèse yapardı bunu; öyleyse, onun etkisidir belki de.

– *Öteki duvarda Cahors sözcüğü varmış.*

– Olabilir. Anımsamıyorum şimdi. O mahzende pek çok şey yaptım.

Nasıl olabilir bu, söyleyin bana?

– *Bu mahzenin sözünü edemiyor musunuz, yoksa istemiyor musunuz bunu?*

– İstemiyorum.

Yapamıyorum.

Kaldı ki mahzen hiçbir şeyi açıklamaz. Bu hunharca cinayetten kurtulmaya çalışmak için yapılmış olağanüstü çabalardı bunlar yalnızca. Çabadan başka bir şey değildi bunlar; ama ölesiye, uluyasıya. Düşüp bayılmış olmalıyım; bir defasında kendimi orada, yerde uyuyup kalmış olarak buldum, emindim bundan. Yapamıyorum, istemiyorum. Mahzenin anılarıyla öleceğim. Orada geçmiş olanları gömütüme götüreceğim. Başkaları benim tiksinilecek bir nesne olduğumu düşünüyorlarsa ve bütün Viorne benim yüzüme tükürüyorsa, mahzenin dengesini yeniden kurmak içindir hep.

– *Viornelular, size sizin söylediğinizden daha çok değer veriyorlarmış gibi görünüyor.*

– İşin özü bu, Viorne, ben zamanın çoğunu orada, Viorne'un ortasında, kesinlikle ortasında, her şeyi bilecek, gün gün yaşadım. Ve günün birinde, işte cinayet. Onların ne düşündüklerini kestirebiliyorum, öyle kolay ki bu, açık, apaçık. İşte cinayet. Onları kapıların önlerinde ayakta ya da pencerelerden başlarını çıkarmış

olarak, yapmacık tiyatrocun sesleriyle gözlerini yuma yuma şöyle konuşurlarken görüyorum: "Bu kadarı da fazla artık!"

– *Cahors'a gitmek için hazır mıydınız?*

– Evet. Yemin ederim. Siz hiçbir şeyi bilmediğiniz ve her şeyi gerçekten öğrenmek istediğiniz için sizinle konuşuyorum; oysa kocam bildiğini sanırdı, kendisiyle konuşmak yalnızca yitirilmiş zamandı. Evet, Cahors'a gitmek istiyordum. Onların, cinayetin Cahors'da olduğunu ortaya çıkarmalarıyla, cinayeti işleyen ben olduğumu ortaya çıkarmaları arasında, Cahors'a gitmek için birkaç günlük zamanımın olduğunu düşündüm.

Kristal Otel'e gidecektim.

– *Neden gitmediniz?*

– Biliyorsunuz bunu, sormak niye?

– *Kocanızın anlattığı hikâye yüzünden mi?*

– Öyle gülünçtü ki o, anlamıyordu.

– *Bir neden var mı daha?*

– Evet, sanırım.

İlgimi çekti bu, ama saatini unuttum.

Kocam ondan tam olarak ilk kez söz ediyordu.

Öyle mi?

– *Sözünü ettiği o muydu?*

– Evet, onun adını bile söylüyordu: Marie-Thérèse Bousquet.

O sırada, cinayetin bir anda aydınlanması için hemen hemen hiçbir şey eksik değildi. Bu belirginliğin ne olduğunu en iyi bilen yalnız bendim. Biliyorsunuz, onlara söylemekten kendimizi alamayız.

– *Onlara ne söylediniz?*

– Ben Alfonso'yla alçak sesle konuştum, onlara söylemiş olan odur. Her şey çok yalın bir biçimde geçti. Alfonso'ya şunu dedim: "O kişinin ben olduğumu ka-

bul ettiğimi söyle onlara." O zaman Alfonso kahvenin ortasına ilerledi ve şöyle söyledi: "Daha fazla aramayın, kuzini uyurken onu bıçaklayan ve daha sonra onu bildiği biçimde ortadan kaldıran Claire'dir." İlk bir sessizlik oldu. Sonra çığlıklar.

Sonra adam beni götürdü.

— *Sizinle kimi kez geceleri Viorne'da karşılaştığını Alfonso da söylüyor.*

— Bu ayrı bir konu. Kendisi de orada, Viorne'da olmasaydı, benimle karşılaşmayacaktı.

Bunu söylemiş olması ilginç.

— *Bunun kötülük olsun diye söylenmediği konusunda size güvence verebilirim.*

— Bunu biliyorum.

Geceleri Viorne'a çıkıyorduksam, bu, orada birtakım şeylerin geçtiğine, benim de gidip bunların gerçekliğini saptamam gerektiğine inanmamdandı.

Mahzenlerde insanların ölesiye dövüldüklerini sanıyordum. Bir gece her yerde yangın çıktı, iyi ki yağmur geldi de onları söndürdü.

— *Kim kimi dövüyordu?*

— Polis Viorne'un mahzenlerinde yabancıları dövüyordu, ya da başka insanları. Gün ağarırken gidiyorlardı.

— *Siz onları gördünüz mü?*

— Hayır. Ben gelir gelmez, duruyordu.

Ama pek çok kez yanıliyordum; her şey dingin, erinçli, çok erinçliydi.

Ne dedim az önce?

— *Alfonso'dan söz ediyordunuz.*

— Doğru, Alfonso.

O da girecek mi cezaevine?

— *Hayır.*

– İnanırım. O da mı eski yaşamını sürdürüyor? Ormandaki?

– *Bilmiyorum. Onun cezaevine girmesini ister miydiniz?*

– Ben orada olduğuma göre onun da orada olması için bir neden yok, diyeyim. Başından beri her şey biliyordu o. Ama onu tutuklamadılar.

Aynı cezaevinde olamayacağımızı dikkate alın, öyle olunca umurumda değil.

– *Cahors'da ne yapacaktınız?*

– Bir şeyleri birkaç günlüğüne yeniden yapacaktım. Sokak sokak dolaşacaktım. Cahors'u seyredecektim.

– *Ama o, Cahors'lu polis, görüşüp konuşmak isteyebilirdi sizinle?*

– İstemezdi belki. Şimdi, neden?

Sonra beni almaya gelirlerdi.

– *Baş için...*

– Yeniden başlamayın şu baş hikâyesine...

– *O başın nerede olduğunu sormuyorum size. Onun size ne tür sorun çıkardığını bilmek isterdim.*

– Onu ne yapmalı, nereye koymalı sorunu.

– *Ama niye baş için?*

– Baş olduğu için. Bir baş trene atılmaz.

Hem sepeti, onu nereye koyacaksınız?

Baş için tam bir gömme işlemi yaptım. Ve cenaze duası okudum. Başka bir şey bulamadım; Cahors'lu polis beni Tanrı'dan koparmıştı ve ben, Onu bir daha hiç bulamamıştım.

Bakın, bu konuda bir şeyler söyleyerek bitirdim, hem üstelik istemiyordum.

– *Onu öldürmüş olduğunuzu, cinayeti işlediğiniz o anda mı anladınız?*

– Tahmin mi ettiniz?

Evet, o anda. Bana inanıyor musunuz?

– *Evet.*

– Boynun üstünde morartı oldu ilkin –onu morartıyla gördüğümde, ölüm biraz görünmeye başladı. Sonra onu başla gördüğümde, ölüm tümüyle belirdi.

Yaptıklarım için onlar da benim boynumu vuracaklardır. Göze göz. Onların yerinde olsaydım öyle yapardım. Bahçeyi özlüyorum. Cezaevinin avlusunda ot yok. Bizi cezalandırmak için. İyi bulmuşlar. Bahçemin yerini hiçbir şey tutmayacak.

Kocam dikkat edebilirdi. Kimi kez deli olduğumu duyumsuyorum.

Gülünçtü bu yaşam.

– *Kendinizi deli olarak mı görüyorsunuz?*

– Evet, geceleri kendimi deli olarak görüyorum. Olup bitenleri işitiyorum. İnsanların dövüldüklerini sanıyorum. Buna inandığım oldu.

– *Kocanıza bunlardan söz etmediyseniz, bunları kestiremez miydi?*

– Ona bunlardan söz etmiş olsaydım –onu iyi tanırım– beni delilerevine yatırırdı. Düşünceleri çok düzenlidir. Şöyle der: Her şey yerli yerinde olmalı. Anlıyor musunuz?

Dinleyin beni: Marie-Thérèse cinayet gecesi çılgınlık atıyordu, ben onun uyumamı engellediğini düşünüyordum. Onun hoşuna gitmek için Alfonso'nun orada bir yerlerde bulunup bulunmadığını düşündüm kendi kendime. Anlarsınız, Alfonso'ya kadın gerek daha. Ben kendisinden genç değilim. Bu yaş farkı aramızda her zaman oldu. Hiçbir zaman azalmadı bu fark. Bu durumda Alfonso'nun son bir umar olarak Marie-Thérèse'e ya-

naşmış olup olmadığını sordum kendi kendime. Kuzinimdir o benim, benim soyumdandır. Soyadı aynıydı, geride Cahors vardı, aynı çatının altında, aynı besinleri alıyorduk, hem de sağır ve dilsizdi.

Aşağıya indim. Alfonso orada değildi.

Bu konuda susuyorum şimdi.

Alfonso'nun orada olmadığını biliyordum. Cumartesi günleri öğleden sonra, genellikle kulübede olurdu bunlar, başka bir yerde ve geceleri hiç olmazdı. Öyleyse?

Cinayetin birdenbire olmadığını bilir misiniz? Hayır. Bir tank gibi yavaş yavaş gelir o. Ve sonra durur. İşte. Oradadır. Viorne'da bir cinayet işlendi kısa bir süre önce. Claire Lannes. Bu konuya dönemeyiz artık. Cinayet Viorne'un tepesine indi. O, üste, yükseğe tünemiş durumdaydı ve Viorne'un olduğu yere, bu eve, bu evin mutfağına düştü; bunu işlemiş olan, ah... Calire Lannes'dır. Bu cinayetin varolduğunu o biliyordu; bir ip bu cinayeti Viorne'un üzerinde tutuyordu.

İşte bayım, işte. İnsanların Claire Lannes adını duymak istemediklerini ve gazete okumamayı yeğlediklerini biliyorum; ama hakları yok bunu yapmaya. Yüz kiloluk bir beden bir trene nasıl taşınır? Testere olmaksızın bir kemik nasıl kesilir? Şöyle deniyor: Mahzende kan vardı. Peki ama, siz de ben de, kan olmasından nasıl kaçınabiliriz?

Evde araştırma yapılırsa, kapıların yönlerinin –merdiven inilince– hiç iyi olmadıklarını söylemeyi unutmayın.

Benim yapmış olduğum şeyi yapan başkalarına da hep aynı şeyin olup olmadığını bilmek isterdim gerçekten.

– *Evet.*

– Bir açıklama değil mi bu?

– *Hayır.*

– Bakın, işin içinden çıkamıyorum. Çok yazık. Yorgunum şimdi. Ama beni dinlendiren bir yorgunluk bu. Deli olmaya çok yakınım belki de. Ya da ölü. Ya da sağ. Kim bilir?

– *Kocanızın size her akşam yüksek sesle okuttuğu kiptan söz edelim, anımsıyor musunuz?*

– Evet. Yıllar oluyor. Kocam benim yeterince eğitilmiş olmadığımı düşünüyordu. Bir coğrafya kitabı okuttu bana. Ama yılgınlığa düştü. Anlamıyordum.

Bu kitap için bu kadar yeter mi?

– *Neyi anlamıyordunuz?*

– Bütün ülkelerin coğrafyalarını öğrenmemi niçin istediğini anlamıyordum. Her gün incelenecek başka bir ülke, günde bir ülke, kitap bitmiyordu. Yanından kıymıdamayayım diye, bir de Cahors’lu polisi düşünüyorum diye, ceza vermek için okutuyordu bana. Ama bu okumalardan bir şeyler belledim gene de: Hindistan’da kıtlık, Tibet ve kırk metre yükseklikteki Mexico City.

Kitap için bu kadar yeter mi?

– *Evet. Okuldan aşırtdığınız resimli kitapçıkları anımsıyor musunuz?*

– Çok çok az.

Başı nereye koyduğumu size söyledim mi?

– *Hayır.*

– İyi. Bu gizi saklamalıyım. Artık bir tek bu gizim var, çok fazla konuşuyorum.

Bana soru sorulmadı hiç. Yolum doğruca bu cinayete gitti. Bütün gizlerim havaya uçtu. Yüzümü gizleme isteğini duyuyorum. Bahçede olsaydım, beni özgürlüğüme kavuştursaydınız, Viornelular beni görmeye, beni gözetlemeye gelirlerdi, ben de o zaman oradan gitmek

zorunda kalırdım. Ama nereye? Beni tutmak gerekir. Yazık şu bahçeye, benim anım olacak.

Kamu suçluları bölümündeyim. "Viorne'lu kadıncağızı gördün mü?" diyen ve demiryolu kavşağıyla eğlenen başka kadınlar var orada. Demiryolu kavşağını açıklamam isteniyor benden. Ben de açıklıyorum.

Bir avukat beni görmeye geldi ve başka bir yere, olup bitenleri unutacağım bir eve gideceğimi bildirdi. İnanmadım buna.

Öteki tutuklular benim suçlu olmadığımı söylüyorlar. Aralarında konuşurlarken dinliyorum onları. Ama bildikleri ne? Kendimi iyi idare ediyor. Bana öyle söylendi. Kocamı ikinci bir kez görmeyi reddettim.

Alfonso'nun beni görmeye gelmeyeceğini biliyorum. Onların üçünü de bir daha görmeden öleceğim. Çok yazık.

Yaşadığım hayat biçimi uzayıp gidiyordu; bu yaşam Cahors'lu polisle ilk başlarda öylesine güzel olmuşken artık hiçbir şey olmuyordu. Eh, ne yapalım.

Hiçbir şey demiyorsunuz artık?

Yazı yazmam için kâğıt verildi bana ve bir de mürekkepli kalem. Kafamdan geçenleri yazmamı söylediler. İlginizi çekmiyor mu bu?

Yazmayı denedim, ama kâğıdın üzerine konacak ilk sözcüğü bulamadım.

Ama gazetelere yazdım gene de, önceleri, Ooo, sık sık, upuzun mektuplar. Size söylemiş miydim bunu? Bunlar hiç gerçekleşmedi kuşkusuz.

— *Bu mektupların birinde İngiliz nanesine kışın nasıl bakılacağını soruyordunuz.*

— Aa evet? Kendimi temizlemek için kimi zaman yerdim onlardan. Onların nasıl yeşil, evet yeşil, tutulacağını öğrenmek için bir mektup yazmışımdır belki,

olabilir, anımsamıyorum. Çok mektup yazdım ben. Elli üç mektup ya da on iki. Açıklamayı ne çok isterdim, ah ne çok.

Cinayetten önce bir çirkeften daha berbattım. Şimdiyse, gitgide daha az bir biçimde.

Demiryolu kavşağı onları güldürüyor. Bu kavşağın olduğunu bilmiyordum ben. Beni hiçbir zaman bulamayacaklarına emindim.

Demiryolu köprüsüyle ilgili bir düşüncem yoktu; ırmağa doğru gidiyordum, üzerinden geçtim.

O zaman, başı kendi yerine güzelce gömdükten sonra, trenlerde nelerin, nelerin bulunduğunu Tanrı bilir dedim kendi kendime, böylece beni hiç ama hiçbir zaman bulamayacaklardı. Ama yanılmışım. Gazetede demiryolu kavşaklarının bir çizimi vardı: Viorne ortada, bütün trenler, en uzak yönlerle gidenler bile oradan geçiyor. Trenler Viorne'dan geçmek zorunda. Bunu biliyor muydunuz? Fransa'nın en büyük tren istasyonu bu; ben Viorne'da oturuyor ve bunu bilmiyordum. Demiryolu köprüsünü kötü seçmişim.

Ama geceleyin yaya gitmek için öbür yerler çok uzak kaçardı. Öyleyse?

Baş dışında onlar her şeyi bulmuş, her şeyi inceden inceye hesap etmiş, hepsini bir araya getirmişler, hiçbir eksiklik yoktu.

Bunun olabileceğine hiç inanmazdım.

Hiçbir şey demiyorsunuz artık.

— *Şimdi başın nerede olduğunu söylemelisiniz bana.*

— Bu soruya gelmek için mi bütün öbür soruları sordunuz bana?

— *Hayır.*

– Bu soruyu bana sormanızı isteyen yargıçsa eğer, yanıt vermediğimi söylersiniz yalnızca.

Onların beni koyacakları yerin Versailles Psikiyatri Yurdu mu olduğunu size sorsam bana ne yanıt verirsiniz?

– *Evet diye yanıt veririm.*

Daha önce yanıtladım sizi.

– Öyleyse, deli olduğumdan mı? Size deli olup olmadığımı sorsam ne yanıt verirsiniz?

– *Sizi "Evet" diye yanıtlarım gene.*

– Bir deliyle konuşuyorsunuz öyleyse.

– *Evet.*

– Bir delinin söyledikleri önem taşımaz. Bu durumda, söylediklerim önem taşımadığına göre, başın nerede olduğunu bana sormak niye? Onu bıraktığım yeri bilmiyordum belki artık, belki de doğru yeri unuttuğumdur?

– *Belli belirsiz bile olsa bir belirti yeter. Bir sözcük. Orman. Bayır.*

– Ama neden?

– *Meraktan.*

– Öyleyse öbürlerinin arasından önemli olarak bir tek bu sözcük mü kalacak? Hem siz, bu sözcüğü kaptıracığımı mı sanıyorsunuz? Ve yurttan ben de onlarla birlikte olmak üzere, bütün öbürleri canlı canlı gömülsünler diye mi?

Hayır, hayır, bu sözcük ağzımdan çıkmadan önce, sizin de, başkalarının da benimle çok zaman geçirmeniz gerekecek.

Anlıyor musunuz?

– *Evet.*

– Size söylemediğim şeyler var. Hangileri olduklarını bilmek istemez misiniz?

– *Hayır.*

– Yazık.

Başın nerede olduğunu size söyleseydim, daha konuşur muydunuz benimle?

– *Hayır.*

– Şu koca sağır kadını niçin öldürdüğümü size söylemeyi başarsaydım, daha konuşur muydunuz benimle?

– *Hayır, sanmam.*

– Daha da araştırmaya çalışalım mı? Onun her bir şeyde Pierre'i çağırdığını size söyledim mi? Ama aramızda hiç tartışma olmadığını, bunu söyledim mi? Hem de niçin, bunu kestiriyor musunuz? Onların beni zamanından önce yurda koymalarından korktuğum için.

Sizi birdenbire yılgınlığa düşürecek ne söyledim?

Geç olmuştur belki. Ya, saat geçti mi?

Bir cinayet işlenmiş ya da hiç işlenmemiş olsun, bu işler hep böyledir.

Bu küçük çocuk dergileri sizin hoşunuza gitmiş gibi görünüyor. Tümüyle güzel, ama yasaktı. İyi ki Pierre bana haber verdi.

– *Ne söyledi size?*

– Aa, canlanıyorsunuz. Şimdi ne olduğunu bilemeyeceğim şeyler söyledi. Bunun yasaklanmış olduğunu söyledi bana.

– *Neyin?*

– Bunları dersliklerdeki sıralardan aşırmanın. Onları okumanın değil. Bunları okumayı Marie-Thérèse'le bana yasaklayan kendisiydi.

Bazen belediye meclisi üyelerinin akşam yemeklerinde vestiyere bakardım, bunu söyledim mi size?

Giriş katına merdivenle inilince orada üç kapı vardı; birincisi yemek odasının, ikincisi koridorun, üçüncüsü de onun odasınınkiydi; kapılar her zaman açık, bir sırada ve hepsi de aynı yandaydılar; aynı yandaki duvara yükleniyorlardı, böylece olunca, evin bu yana doğru eğik olduğu, dibe yuvarlandığı, kapılar boyunca eğime kapıldığı sanılabilirdi; parmaklığa tutunmak gerekirdi.

Ben sizin yerinizde olsam dinlerdim. Dinleyin beni.

Marguerite Duras

İNGİLİZ SEVGİLİ

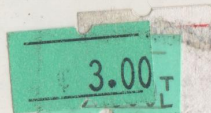
Marguerite Duras'ın yazarlık serüveni, bir bakıma onun düşünsel ve siyasal gelişiminin yansımasıdır. *İngiliz Sevgili* adlı bu romanı *Duras*'ın yazarlık serüveninin ikinci dönemi olan 'Varoluşçu' döneme ilişkin ürünlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Yapıt, konusuyla ve kurgusuyla bu dönemin en belirgin yazınsal ve düşünsel özelliklerini barındırmaktadır. Paris yakınlarında, Viorne'da bir cinayet işlenir. Öldürülen kişinin cesedi parçalanır, parçalar oradan geçen trenlerin vagonlarına atılır, böylece bütün Fransa'ya dağılır. Kesilen baş dışındaki cesedin bütün parçaları bulunup Paris'te bir araya getirilir ve cesedin bir kadına ait olduğu ortaya çıkar. O arada Viorne'da, Claire Lannes ortaya çıkarak cinayeti kendisinin işlediğini söyler ve herkesi şaşırtır. Karşılıklı konuşmalar biçiminde yazılmış olan romanı okuyan okur, bir yandan da onun oluşumuna etkin bir biçimde katkıda bulunur gibidir. Romanın temel izleği, iletişimsizliktir; kişinin, içinde yer aldığı sağır ve duyarsız toplumla ve toplumsal düzenle iyi bağdaşan kişilerle olan sağlıklı ilişkisini, insana ve topluma duyulan inançsızlığı kusursuz bir kurgu içinde, her zamanki ustalığıyla işlemiş *Marguerite Duras*.

Kapaktaki resim: LAUREN URAM

ISBN 975-510-873-4

9 789755 108735 >

DEFDİR